

MASTEROPPGAVE

Emnekode: LED5009

Navn: Thor Inge Oxholm Aas & Kristoffer Moen

Faktorer som påvirker situasjonsbevissthet i politiets utrykningsenhet (UEH) i krisesituasjoner.

19.5.2023

Antall sider: 103

Sammendrag

Når det oppstår uønskede hendelser som kan true liv, helse og/eller vesentlige samfunnsverdier, er politiet en av flere beredskapsorganisasjoner som har som funksjon å drive kriserespons.

Konsekvensene av en krise vil blant annet avhenge av hvilke beslutninger som tas, og hva som ligger til grunn for beslutningstakingen. Endsley (1995) hevder at en høy grad av situasjonsbevissthet (situation awareness, forkortet SA) legger grunnlaget for god beslutningstaking. I denne studien har vi tatt utgangspunkt i det norske politiets utrykningsenhet (UEH), for å se på hvilke faktorer som er med på å påvirke deres SA i krisesituasjoner.

Vi har gjennomført en casestudie, hvor vi innledningsvis utarbeidet et simulert politioppdrag som ble løst av til sammen 12 deltakere fra UEH i ett politidistrikt. Vi benyttet oss av en metodisk triangulering gjennom observasjon og påfølgende intervjuer, samt at vi utviklet et observasjonsskjema med nøkkelpunkter for best practice- løsning i oppdraget. Vi var to forskere som observerte caset fra forskjellige perspektiver, og foretok individuelle vurderinger, i tillegg til bruk av lydopptak og video.

Faktorer som påvirker graden av SA i UEH-team viste seg å være mengden og kvaliteten på kommunikasjonen og fravær/nærvær av indre og ytre distraksjoner. Kognitiv overbelastning i en kombinasjon av høy informasjonsflyt og mentale og fysiske forberedelser (stress) ser ut til å påvirke graden av SA negativt. Graden av SA ble merkbart høyere i aksjonsfasen når patruljenes egen persepsjon la premissene for SA og beslutningsprosesser.

Rasjonell-analytisk beslutningstaking ble oppgitt til fordel for naturalistisk trekkgenkjennende beslutningstaking (Klein, 1999) i en kombinasjon med standard operasjonelle prosedyrer innenfor rammene av relatert lovverk.

Abstract

When unwanted incidents occur that may threaten life, health and/or important societal values, the police is one of several emergency response organizations whose function is to conduct crisis response. The consequences of a crisis will depend, among other things, on which decisions are made and what the basis for the decision-making is. Endsley (1995) claims that a high degree of situational awareness (SA) lays the foundation for good decision-making. In this study, we have taken the Norwegian police's emergency response unit (UEH) as our starting point, to look at which factors influence their SA in crisis situations.

We have carried out a case study, where we initially prepared a simulated police mission which was solved by a total of 12 participants from UEH in one police district. We used methodical triangulation through observation and subsequent interviews, as well as developing an observation form with key points for a best practice solution. We were two researchers who observed the case from different perspectives, and made individual assessments, in addition to using audio and video recordings.

Factors affecting the degree of SA in UEH teams were found to be the quantity and quality of communication and the absence/presence of internal and external distractions. Cognitive overload in a combination with high information flow and mental and physical preparations (stress) appear to affect the degree of SA negatively. The degree of SA was noticeably higher in the action phase when the patrols' own perception laid the premises for SA and decision-making processes.

Rational-analytical decision-making was abandoned in favor of naturalistic recognition-primed decision making (Klein, 1999) in a combination with standard operational procedures within the framework of related legislation.

Forord

Emnene situasjonsbevissthet, beslutningstaking og teamprosesser fanget vår oppmerksomhet tidlig i dette studieløpet. Temaene har stor relevans knyttet opp mot våre funksjoner i politiet, og gjennom til sammen 40 år i operativ tjeneste, har vi løst utallige tidskrisiske oppdrag med høy trussel. Vi har blitt utsatt for sanseintrykk som vi har tolket, prøvd å forstå og sett for oss utfallet av, uten å reflektere over de kognitive prosessene som ligger bak. Kunnskap om teorier og forskning på temaene har vi kunnet henge på erfaringens knagger, og arbeidet med masteroppgaven har gitt oss en dypere forståelse for hvilke faktorer som ligger til grunn for de valgene vi har tatt. Denne kunnskapen er noe vi ønsker å dele med våre kolleger i politiet. Vi håper at resultatene fra forskningsprosjektet kan bidra til å øke kompetansen i politiet om hva det er som påvirker vår situasjonsbevissthet i operative settinger, og hvordan dette kan påvirke våre beslutninger.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder og akademiske mentor, førsteamanuensis i sikkerhetspsykologi ved Handelshøgskolen, Nord universitet, Gunhild B. Sætren, for uvurderlig rådgiving, støtte og brutalt ærlige tilbakemeldinger. En stor takk rettes også til professor Salman Nazir ved Universitetet i Sørøst-Norge for gode diskusjoner og veiledning i forbindelse med den kvantitative delen av studien.

Videre ønsker vi å takke de tolv deltakerne, instruktørvingen ved X politidistrikt, Forsvaret og markørene Lars Øverkil, Stig R. Olsen og Rune Øyan. Uten deres bidrag hadde ikke oppgaven latt seg gjennomføre.

Til slutt retter vi oppmerksomheten til våre respektive familier, og takker for utholdt tålmodighet i løpet av tiden vi har sittet lett foroverbøyd, med apatiske blikk rettet mot forskningsartikler skrevet med liten skrift og på akademisk engelsk.

"There is nothing so practical as a good theory" – Kurt Lewin

Kristoffer Moen

Thor Inge Oxholm Aas

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Abstract	2
Forord	3
Innholdsfortegnelse	4
Figur- og tabelloversikt	6
1.0 Introduksjon	7
1.1 Problemstilling.....	8
1.2 Avgrensning.....	9
2.0 Teoretisk rammeverk	10
2.1 Kriser.....	10
2.2 Situasjonsbevissthet.....	11
2.3 Mentale modeller.....	14
2.4 Team- SA og delt SA.....	15
2.5 Distributed SA og kritikk av Endsleys modell.....	16
2.6 Teamprosesser og felles SA i team.....	17
2.7 Beslutninger.....	19
2.8 Tidligere forskning på SA i politiet.....	22
3.0 Metode	24
3.1 Kontekst.....	24
3.1.1 Politiets organisering.....	24
3.1.2 Faser i et politioppdrag.....	25
3.2 Om oss som forskere.....	26
3.3 Utvalg av deltakere til studien.....	26
3.4 Metodeverktøy og forskningsdesign.....	28
3.4.1 Litteraturgjennomgang.....	31
3.4.2 Casestudie.....	32
3.4.3 Observasjon.....	36
3.4.4 Forklaring på bruk av observasjonsskjema med key action- punkt.....	37
3.4.5 Intervju.....	41
3.5 Analyse av kvalitativ data.....	44
3.6 Analyse av kvantitativ data.....	48
3.7 Oppgavens kvalitet.....	48
3.8 Ethiske refleksjoner.....	53
4.0 Resultat	55
4.1 Funn fra intervju, observasjon og videoopptak.....	55
4.2 Persepsjon.....	56

4.2.1 Oppfattelse av situasjonen.....	56
4.2.2 Bidrag til felles intern oppfatning.....	59
4.2.3 Kilder til distraksjon.....	60
4.3 Forståelse av situasjonen.....	62
4.3.1 Felles forståelse av situasjonen.....	62
4.3.2 Felles mentale modeller.....	63
4.3.3 Opplevelse av trussel.....	65
4.4 Prediksjon.....	68
4.4.1 Påregnelig utvikling.....	68
4.5 Kommunikasjon.....	69
4.5.1 Verbal kommunikasjon.....	69
4.5.2 Nonverbal kommunikasjon.....	72
4.5.3 Sirkelkommunikasjon.....	73
4.6 Beslutningstaking.....	74
4.6.1 Hvilke beslutninger som tas.....	74
4.6.2 Kritiske beslutninger som tas individuelt.....	74
4.6.3 Analytisk vs. intuitiv beslutningstaking.....	75
4.7 Kvantitative resultater.....	77
5.0 Drøfting.....	81
5.1 Persepsjon.....	82
5.2 Situasjonsforståelse.....	87
5.3 Situasjonsprediksjon.....	92
5.4 Etablering av felles SA i UEH-teamet.....	94
5.5 Beslutningstaking i UEH-team i krisesituasjoner.....	95
5.6 Implikasjoner og forslag til videre forskning.....	101
6.0 Konklusjon.....	102
Litteraturliste.....	104
Vedlegg.....	113
Vedlegg 1- Observasjonsskjema.....	113
Vedlegg 2- Intervjuguide.....	114
Vedlegg 3- Detaljert beskrivelse av det simulerte politioppdraget.....	116
Vedlegg 4- Skjema for tematisk analyse- anonymisert eksempel.....	120
Vedlegg 5- Invitasjon til deltakelse og samtykkeskjema.....	129
Vedlegg 6- Meldeskjema til NSD.....	133
Vedlegg 7- Svar fra NSD.....	137

Figur- og tabelloversikt

Figur 1- Oversikt over deltakerne

Figur 2- Tidslinje. Rekkefølge på de forskjellige delene av forskningsprosjektet

Figur 3- Skjerm bilde fra Nvivo- Søk etter tema

Figur 4- Skjerm bilde fra Nvivo- Sluttresultat av den tematiske analysen

Figur 5- Totalscore for hver enkelt patrulje

Figur 6- Poengscore i de forskjellige fasene

Figur 7- Deltakernes erfaring med lignende oppdrag

Figur 8- Deltakernes trening på lignende scenarier

Tabell 1- Aldersfordeling og erfaringsnivå på deltakerne

Tabell 2- Søk i Oria og Google Scholar

Tabell 3- Hovedkategorier og underkategorier fra den tematiske analysen

1.0 Introduksjon

“E35, vi mottar melding fra Siv Hansen i Krinkelkroken 2. Hennes ekssamboer, Jørgen Pedersen, står utenfor adressen og holder noe som ligner på en stor kniv i hånda. Han oppfører seg truende, og melder virker svært bekymra for at han skal komme seg inn. Hun har låst seg inne på badet. Vi hørte roping i bakgrunnen, rett før det ble brutt med melder. E35, dere er ca. 4 minutter unna, og blir første enhet på stedet.”

Overnevnte sitat er hentet fra det simulerte politioppdraget som danner selve grunnlaget for denne studien. En politipatrulje står overfor en potensiell livstruende situasjon, preget av usikkerhet, tidspress og dynamiske omgivelser.

Polititjenestepersoner i hele Norge befinner seg daglig i utfordrende settinger, der de verken har tilstrekkelig tid eller mulighet til å skaffe seg all nødvendig informasjon, for å kunne ta perfekte, normative beslutninger. I slike situasjoner er det helt essensielt at beslutningene baseres på en korrekt oppfattelse og forståelse av situasjonen, samt at man er i stand til å se for seg hvordan situasjonen kan komme til å utvikle seg. Mica Endsleys (1995) definisjon på situasjonsbevissthet (situational awareness, forkortet SA) har i så måte klare implikasjoner i operative settinger, og de tre nivåene i hennes modell; situasjonsoppfattelse, situasjonsforståelse og situasjonsprediksjon, har de siste årene fått fotfeste også innenfor politietaten.

I tillegg til den individuelle bevisstheten hver enkelt bør jobbe mot, må man som en del av et team også etterstrebe en felles forståelse av situasjonen. Det hører til unntakene at en norsk, operativ polititjenesteperson håndterer kritiske situasjoner helt på egen hånd. Man jobber som hovedregel som en del av et team, oftest i form av en politipatrulje bestående av to tjenestepersoner. Dette innebærer at det er helt nødvendig at man er omforent om situasjonen, hvilken trussel man møter, og ikke minst hvordan oppdraget skal håndteres. Det kan hevdes at dette er noe av det mest utfordrende for operative polititjenestepersoner å få til, og forhåpentligvis vil vi, gjennom denne studien, bidra med ytterligere innsikt og forståelse til et såpass kompleks tema.

Samfunnet stiller høye krav til den enkelte politibetjent, og gjentatte evalueringer etter store hendelser (blant annet Utøya 2011 og Al-Noor moskeen 2020, drapene i Kongsberg 2021,

terrorangrepet under Oslo pride 2022) minner oss på at befolkningen alltid forventer kompetente og handlekraftige operative tjenestepersoner i krisesituasjoner. Selv om ledelsen i politiet sitter med det øverste ansvaret, viser slike hendelser at man, særlig som første enhet på stedet, alltid blir sett nøye i kortene, og vurdert i etterpåklokskapens lys. Det tilsier at man bør strebe etter å stadig forbedre måten man responderer på kritiske oppdrag på, hvordan man forbereder seg best mulig, og hvordan man som en del av et team kan bidra på en optimal måte.

SA blir av Huhta et al. (2021) ansett som en av de viktigste ferdighetene for en politibetjent, og selv om begrepet har blitt en integrert del av både opplæring og oppdragsløsning i etaten, blir det brukt i varierende grad. Det synes ikke å være et konkret, overordnet fokus på hva som egentlig ligger i begrepet, og Aandal (2015) hevder blant annet at begrepene situasjonsforståelse og SA ofte brukes om hverandre i etaten. Sammenholdt med egen anekdotisk erfaring, kan det hevdes at politiet i for liten grad tar hensyn til alle nivåene i Endsleys modell. Dette blir særlig aktuelt i patruljenes forberedelser inn i de enkelte oppdragene. Funnene i studien vil forhåpentligvis ha validitet hos operative politimannskap på alle nivåer i etaten, men vi har valgt å fokusere på det taktiske nivået. De fleste operative tjenestepersoner hører til på det taktiske nivået, inkludert oss selv, og på den måten vil studien ha et størst mulig nedslagsfelt.

1.1 Problemstilling

Hovedmålet med forskningsprosjektet har vært å få en bedre forståelse for hva som påvirker SA hos operative polititjenestepersoner i krisesituasjoner. Vi har hatt et ønske om å forstå hvordan man best mulig kan oppnå en individuell bevissthet, samtidig som man bidrar til en felles oppfattelse og forståelse innad i teamet. Videre har det vært et mål å identifisere eventuelle suksesskriterier og fallgruver som gjør seg gjeldende i slike settinger. Vi har benyttet oss av politimannskap tilhørende UEH. Dette er polititjenestepersoner som hovedsakelig jobber på patruljeseksjonen, men som har ekstra kursing og trening i å håndtere ulike operative settinger. De er jevnt over mer erfarne enn den ordinære politibetjent, både når det kommer til antall år i etaten, og også med tanke på hvor mange reelle politioppdrag man har vært involvert i.

Vi har utarbeidet følgende problemstilling:

Hvilke faktorer påvirker UEH-teams situasjonsbevissthet i krisesituasjoner?

I tillegg har vi utarbeidet to forskningsspørsmål som skal bidra til å svare ut problemstillingen:

1. I hvilken grad oppnås en felles SA internt i UEH-teamet?
2. Hvordan tas beslutninger i UEH-team i krisesituasjoner?

For å få svar på overnevnte spørsmål, utarbeidet vi et case (et simulert politioppdrag) og fikk 12 deltakere fordelt på seks politipatruljer, til å gjennomføre oppdraget. Deltakerne responderte på en melding fra en fiktiv operasjonssentral, og håndterte situasjonen slik de ville ha gjort i en reell setting.

Videre i oppgaven vil vi presentere teori som er relevant for forskningsprosjektet vårt. Hovedvekten ligger på SA, med Mica Endsleys (1995) modell som et fundament. Vi kommer videre inn på teamprosesser og felles SA i team, samt beslutningstaking i operative situasjoner. Vi vil også i det teoretiske rammeverket gi en beskrivelse av tidligere forskning på SA og politiet. I de påfølgende kapitlene redegjør vi for metoden vi har valgt, før vi presenterer resultatene fra analysen. Vi avslutter så oppgaven med en diskusjonsdel, og deretter selve konklusjonen.

1.2 Avgrensning

Oppgaven er avgrenset til å omhandle UEH-mannskap fra ett politidistrikt i Norge. Deltakerne er tilfeldig utvalgt, basert på at de var på trening den aktuelle dagen for datainnsamling. Ved å bruke tjenestepersoner fra kun ett distrikt, vil man ikke kunne konkludere med at funnene vil være representative for hele politi-Norge. Vi vil allikevel argumentere for at studien har relevans innenfor de rammene vi har hatt, og gir en mulighet som grunnlag for videre undersøkelser.

Datainnsamlingen skjedde samtidig som polititjenestepersonene hadde sin årlige innsatspersonell-trening. Dette er trening som er obligatorisk å delta på, og vi måtte derfor forholde oss til en stram tidsplan som ikke i for stor grad skulle gå utover den ordinære treningen. Dette fikk betydning for antallet deltakere vi fikk tid til, hvor lange intervjuene kunne være, samt hvilket treningsområde vi måtte forholde oss til. Vi valgte å dele deltakerne inn i team

bestående av kun to polititjenestepersoner. Studien vil derfor ikke gå nærmere inn på hvordan større team samarbeider internt, og heller ikke hvordan flere team koordinerer sin innsats og deler SA.

Studiens lengde er også en rammefaktor som har påvirket hvor omfattende undersøkelsene våre har vært. Dette gjelder antall deltakere vi har benyttet, omfanget av datainnhenting, samt tiden til bearbeidelse og analyse av det innhentede datamaterialet. SA- begrepet har nådd langt utenfor det opprinnelige luftfartsdomenet, og omfatter nå også andre operative fagmiljøer, som forsvar og politi. Vi har avgrenset teori til i hovedsak dreie seg om Mica Endsley, og har brukt hennes modell som et utgangspunkt når vi har utarbeidet intervjuguide og observasjonsskjema, samt når vi analyserte datamaterialet. Andre kilder er brukt for å komplementere teorien.

2.0 Teoretisk rammeverk

2.1 Kriser

Begrepet “krise” har etter hvert fått svært mange betydninger og brukes i omfattende grad i dagligtalen. Betydningen av ordet blir oppfattet på forskjellige måter av den enkelte av oss, og det er derfor viktig å gi en konkret definisjon på hva vi i denne oppgaven legger i begrepet.

Vi vil her forholde oss til definisjonen fra Rosenthal et al., (1989, s.10, vår oversettelse) som sier at en krise "en alvorlig trussel mot de grunnleggende strukturene eller de grunnleggende verdiene og normene i et sosialt system, som under tidspress og svært usikre omstendigheter nødvendiggjør kritiske beslutninger.”

Hart & Boin (2001) har kategorisert kriser etter hvor raskt de utvikler seg, samt etter hvor raskt de kan avsluttes. Denne kategoriseringen gjør det mulig for dem som skal håndtere hendelsen å se for seg forskjellige måter en krise kan skride frem på. Caset som er valgt ut i denne studien vil kategoriseres som en krise ut ifra definisjonen over. Hendelsen oppstår raskt og må håndteres (og avsluttes) brått, og vil i så måte kunne defineres som en raskt brennende krise. Eksempler på denne type kriser er trafikkulykker, pågående livstruende vold (PLIVO), eller, som i caset, en alvorlig trusselsituasjon med kniv. Raskt brennende kriser avsluttes som den starter: “short, sharp and decisive” (Hart & Boin, 2001, s. 32), og slike hendelser vil være spesielt utfordrende for

tjenestepersoner å håndtere. Det settes ofte høye krav og forventninger til at man responderer effektivt og håndterer kompleksitet og usikkerhet på en god måte (Borch & Andreassen, 2020).

Krisehåndtering er i politiets beredskapssystem, del 1 (Politidirektoratet, 2020, s. 25) definert som “summen av tiltak som iverksettes når krisen har inntruffet, for å begrense skadene og bringe krisen til opphør”. For en operativ polititjenesteperson er det nettopp håndtering av kritiske situasjoner, eller kriser, som ofte er hverdagen. Enten man rykker ut til en alvorlig voldshendelse, håndterer en trafikkulykke, eller selv står i en trusselsituasjon. Beslutningene i slike situasjoner må gjerne tas på kort tid og på sviktende informasjonsgrunnlag, noe som igjen tvinger frem en rask beslutningsprosess (Henriksen & Kruke, 2020). Disse beslutningene baserer seg blant annet på tjenestepersonenes SA (Zsambok, 1997).

2.2 Situasjonsbevissthet

Situasjonsbevissthet (SA) er nært knyttet til beslutningstaking og blir av Endsley (1995, s. 36) definert som “the perception of the elements in the environment within a volume of time and space, the comprehension of their meaning and the projection of their status in the near future”. Det handler altså om å oppfatte hva som skjer i omgivelsene, forstå hva dette betyr for deg eller teamet ditt i den gitte situasjonen og om hva dette kan komme til å bety i fremtiden (Endsley, 2011).

Endsleys definisjon inneholder tre mentale prosesser og Salmon et al. (2008) omtaler disse som hierarkiske og at de bygger på hverandre. Man kan altså ikke oppnå en tilfredsstillende SA uten å gå gjennom alle nivåene. De tre nivåene blir av Endsley (1995) beskrevet som situasjonsoppfattelse, situasjonsforståelse og situasjonsprediksjon.

Nivå 1, *situasjonsoppfattelse*, dreier seg om persepsjon og hvordan vi oppfatter det som skjer rundt oss. Denne prosessen er avgjørende for hvilke signaler, eller informasjonenheter (Johnsen, 2018), vi klarer å få med oss. Persepsjon av informasjon kan eksempelvis komme gjennom visuelle og auditive inntrykk, det man lukter og smaker, eller en kombinasjon av flere sanser (Endsley, 2011). For en polititjenesteperson i en operativ setting vil dette blant annet handle om

informasjon på samband, hva hen selv observerer, hva kollegaen eller resten av teamet informerer om, eller hvilke lyder hen oppfatter.

Individuelle kognitive egenskaper er sentrale på dette nivået (Borch & Andreassen, 2020), og det vil være store forskjeller når det gjelder hva man anser som viktig i ulike situasjoner, samt hvilke evner den enkelte av oss har på å oppfatte disse signalene. Oppfattelsen relateres til den situasjonen man selv eller teamet står i, og det er essensielt at man retter oppmerksomheten mot de signalene som er relevante for den gitte settingen (Crichton & Flin, 2017). Kravene for å oppnå en god situasjonsoppfattelse kan være svært ulike mellom ulike roller og fagfelt (Endsley, 2011) og det kan for eksempel være stor forskjell på hva en operativ politibetjent anser som relevant i en situasjon, kontra en brannkonstabel på det samme stedet. Eid (2018) beskriver persepsjon som “vår oppfatning av fysiske objekter eller sosiale situasjoner med utgangspunkt i sanseintrykk her og nå” (s. 93). I operative sammenhenger vil man ofte bli eksponert for en uoverkommelig mengde med sanseintrykk, og individets eller teamets evne til å innhente relevant data, kan bli svært avgjørende for hvordan situasjonen håndteres (Endsley, 2011). Eid (2018) hevder at vår persepsjon er selektiv, noe som betyr at mange av signalene i våre omgivelser ikke blir oppfattet i det hele tatt, men også at persepsjon ikke nødvendigvis blir prosessert på en bevisst måte. For å ikke bli overlesset med uvesentlig informasjon, er selektiv oppmerksomhet viktig for å oppnå SA på nivå 1 (Lee et al., 2017). Selv om dette ikke garanterer god persepsjon, er det vanligvis nødvendig å være kritisk til hva man er oppmerksom på for å få med seg de viktigste informasjonselementene. For å klare dette forutsetter det at man har god kompetanse innenfor det systemet man opererer i, samt godt utviklede mentale modeller (Endsley, 2011). Signalene man fanger opp kan være både mange og motstridende, og det å sortere ut hva som er relevant og hva det vil bety for situasjonen er krevende. Det er derfor helt essensielt å være klar over at det kun er de informasjonsenhetene som er relevante, sett opp imot den oppgaven man står overfor, som er viktige for å bygge korrekt SA (Endsley, 2011).

Dette bringer oss videre til det neste nivået i Endsleys modell; situasjonsforståelse. Endsley (1995) beskriver at nivå 2, situasjonsforståelse, er basert på en syntese av usammenhengende nivå 1-elementer. Det handler altså om å sette sammen de signalene man har persipert, og forstå hva dette betyr i den gitte situasjonen, samt å sammenligne denne informasjonen med ens hensikt

eller mål (Endsley, 2011). Å utvikle en god forståelse ut fra de mange informasjonenhetene som stadig treffer en, kan være en utfordrende prosess (Endsley, 2011) og krever at man allerede innehar en god kunnskapsbase sett opp imot situasjonen man står i. For polititjenestepersoner i en operativ, dynamisk setting vil dette være svært relevant å være oppmerksom på. Eksempelvis kan ulikt erfaringsnivå innad i patruljen bidra til at man har forskjellig forståelse for hvilke prioriteringer som er viktige i nåsituasjonen. Den ene tjenestepersonen ser for seg at oppdraget deres er å stanse eller pågripe gjerningspersonen, mens den andre tolker situasjonen dithen at førstehjelp på de skadde er førsteprioritet. Deres overordnede mål er derfor helt essensielt å ha klart for seg, og vil kunne bidra til å redusere misforståelser og ulik forståelse av situasjonen.

I en politibetjents operative hverdag vil usikkerhet, tidspress og kompleksitet gjøre seg gjeldende i mange av situasjonene hen står i. Under slike forhold vil en uerfaren tjenesteperson kanskje være i stand til å oppfatte de samme signalene som en erfaren kollega, men fordi hen ikke har den samme kunnskapsbasen eller kompetansen, har hen en klar ulempe når det kommer til å sette signalene inn i en større sammenheng (Endsley, 2009). Eksempelvis, den uerfarne ser at gjerningspersonen har en kniv i hånden mens han går bort fra patruljen, men hen forstår ikke at det må handles raskt for å unngå at han kommer seg inn til en tredjeperson. Fordi Endsleys modell er hierarkisk oppbygd, danner denne forståelsen grunnlaget for nivå 3, situasjonsprediksjon.

På nivå 3 kombineres situasjonsoppfattelse og situasjonsforståelse, og det handler videre om evnen til projisering av fremtidige tilstander (Crichton & Flin, 2020). Det vil si å forsøke å forutse mulige utfall av en situasjon, før den gjør seg gjeldende (Huhta, et al., 2021). For å oppnå SA på nivå tre, kreves det også en god kunnskapsbase og forståelse av dynamikken til systemet man jobber i (Endsley, 2011). Det tilsier at erfaring også på dette nivået spiller en vesentlig rolle. Ekspertene innen forskjellige fagfelt bruker mye av tiden sin på å forsøke å forutsi situasjonens påregnelige utvikling, og ved å konstant jobbe med dette sørger man for å være proaktiv (Endsley, 2011). Dette er også en god strategi for å være i forkant når man skal inn i oppdrag hvor det er sannsynlig at raske beslutninger må tas. I stedet for å måtte stole på at de intuitive beslutningene er gode nok, kjøper man seg tid og kan gå mer analytisk til verks. Et eksempel på dette kan være politibetjenten som får melding om en gjerningsperson med kniv som angriper

mennesker på et offentlig sted. Denne meldingen kan sies å være enkel å både oppfatte (nivå 1) og forstå (nivå 2) og det er sannsynlig at de fleste operative polititjenestepersoner har klart for seg hva oppdraget er. Likevel vil det være en stor fordel om man også bruker kapasitet på å vurdere situasjonens påregnelige utvikling (nivå 3). Da man ankommer stedet og gjerningspersonen plutselig løper mot patruljen eller vekk fra stedet, er det svært nyttig å allerede ha tenkt igjennom disse scenarioene i forkant. Det er nettopp i slike settinger at sekunder kan være avgjørende for liv og død. Skal gjerningspersonen skytes? Er det greit at han løper vekk fra oss? Det er ikke sikkert at man har verken tid eller kapasitet til å tenke over dette på stedet, og ved å unnlate å bruke tid på dette på forhånd, har man tvunget seg selv til å ta en intuitiv beslutning. Det å operasjonalisere SA-begrepet på denne måten vil gjøre det lettere å se relevans opp i mot operative yrker, som politiet. Det er viktig å poengtere at SA på nivå 3 ikke handler om å ta beslutninger eller å bestemme seg for å handle, men det er altså en prosess som skjer før beslutninger tas (Christiansen, 2017).

I tillegg til de tre nevnte nivåene, er SA spesifikk for hver enkelt situasjon, og det er ikke tilstrekkelig å hevde at man har oppnådd høy grad av SA uten å spesifisere hva denne bevisstheten gjelder. (Lee et al., 2017). Situasjoner vil alltid være dynamiske og det er ikke slik at dersom man har generert høy SA, så vil den forbli høy til situasjonen er over. SA varierer i takt med situasjonen, og elementene som er grunnlaget for vår forståelse, må kontinuerlig oppdateres og endres (Johnsen, 2018).

2.3 Mentale modeller

Å bruke situasjonsforståelse i nåtid for å predikere fremtiden, krever en høyt utviklet mental modell hos den enkelte (Endsley, 2011). En mental modell blir av Jones et al. (2011) beskrevet som en personlig, intern representasjon av den eksterne virkeligheten som mennesker bruker for å samhandle med verden rundt dem. Endsley (2011) beskriver dette videre som komplekse strukturer vi mennesker bruker for å beskrive hvordan spesifikke systemer oppfører seg. Disse modellene hjelper oss med å plukke ut relevant og viktig informasjon, og til å forme våre forventninger i situasjonen. Det er dermed mer enn bare visualisering av et konkret objekt eller fenomen (Espevik et al., 2018), det er en fremstilling av hvordan verden rundt oss henger sammen, basert på kunnskap og erfaringsgrunnlag (Rouse & Morris, 1986).

Fordi mentale modeller utvikler seg over tid gjennom erfaring, vil mindre erfarne individer bruke mer mental kapasitet på å sortere ut viktig informasjon for å utvikle SA, og vil ofte oppleve en overbelastning på arbeidsminnet, som igjen kan føre til feil i SA (Endsley, 2011). Felles mentale modeller blir av Salas et al. (2005) pekt på som en av det viktigste koordineringsmekanismen innenfor teamarbeid. For at samarbeid internt i teamet skal lykkes, er det helt essensielt at medlemmene koordinerer innsatsen ved å forutse hvilke behov teamet har gjennom en felles forståelse av situasjonen, og hvordan man skal håndtere denne.

2.4 Team- SA og delt SA

Team- SA blir av Endsley (1995) definert som i hvilken grad hvert teammedlem har den SA som kreves innenfor hens ansvarsområde. For at teamet skal oppnå en tilfredsstillende SA, må derfor hvert enkelt medlem på selvstendig grunnlag opparbeide seg individuell SA og samtidig være klar over hvilke oppgaver og ansvarsområder hen har i den gitte situasjonen. Med andre ord vil ikke teamet være bedre enn sitt svakeste ledd. Det vil være situasjoner hvor det er overlapp mellom teammedlemmenes oppgaver og ansvarsområder, men det er allikevel nødvendig at alle oppnår en god individuell bevissthet (Endsley, 1995). Endsley og Jones (2001) hevder at det er her forskjellen på team- SA og delt SA ligger. En stor del av teamarbeid handler nettopp om de områder hvor medlemmers SA-krav overlapper. Delt SA handler om i hvilken grad teammedlemmene har samme SA innenfor de felles ansvarsområdene og oppgavene (Endsley & Jones, 2001). Dersom en politipatrulje ankommer et oppdragssted hvor den står overfor en bevæpnet person, er det ikke nødvendigvis nok at bare den ene tjenestepersonen oppfatter, forstår og projiserer situasjonens påregnelige utvikling. Den bevæpnede personen representerer en like stor trussel for kollegaen, og det vil være patruljen som helhet som må løse situasjonen. For at teamet skal optimalisere sin prestasjon er det derfor nødvendig at de enkelte medlemmene oppnår god SA på sine spesifikke oppgaver og samtidig på de oppgavene som er felles. SA innenfor et team er derfor mer komplisert enn bare å se på hvert av teammedlemmenes SA og summere opp. Det handler også om hvordan man evner å koordinere og dele oppgaver seg imellom, samt andre teamprosesser som kommunikasjon og interaksjon (Johnsen, 2018).

2.5 Distributed SA og kritikk av Endsleys modell

Selv om Endsleys modell uten tvil er den mest brukte, hevder Salmon et al. (2008) at også den har sine mangler. Modellen er blant annet kritisert for sin manglende evne til å håndtere SAs dynamiske natur, og blir av Uhlarik og Comerford (2002, sitert i Salmon et al., 2008, s. 305) kalt både “static and finite”. Det hevdes videre at det er mangel på empiriske bevis som støtter modellen og at noe av det teoretiske som modellen bygger på, også kan sies å være tvilsomt. Smith og Hancock (1995) trekker blant annet frem begrepet “mentale modeller“, som i seg selv er vagt definert i forskningen. Også det faktum at SA er et kognitiv fenomen, som ikke kan direkte observeres, blir trukket frem som en utfordring ved det teoretiske ved modellen. Dette gjelder for såvidt ikke bare for Endsleys modell, men også mer generelt (Salmon et al., 2008).

Et annet perspektiv på SA-begrepet er introdusert gjennom “distributed SA-modellen” (DSA). Denne modellen har et systemperspektiv på SA-begrepet og flytter fokuset ut av hodene til individet (Salmon et al., 2009). SA blir her sett på som en egenskap som oppstår innenfor et system i interaksjoner mellom både mennesker og teknologi (Stanton et al., 2017).

Hovedforskjellen på Endsleys modell og DSA handler om at man, istedenfor å se på SA som en kognitiv konstruksjon, heller ser på det som en systemkonstruksjon. I DSA er SA selve limet som holder systemet sammen (Salmon et al., 2008).

I DSA-modellen hevdes det at innenfor et system vil noen individer være engasjert i persepsjon, noen i situasjonsforståelse og noen i projisering, mens andre igjen er engasjert i selve utførelsens av handlinger (Salmon et al., 2008). Hovedfokuset ligger på hvordan den enkelte bruker sin kunnskap og hvordan dette analyseres og deles mellom de forskjellige agentene innenfor systemet (Stanton et al., 2006). Et eksempel på dette kan være når flere politipatruljer ankommer et åsted og skal håndtere et utfordrende oppdrag. Satt på spissen, kan man da i et DSA-perspektiv se for seg at én av patruljene oppfatter at gjerningspersonen har et våpen og kommuniserer dette til de andre. Den neste patruljen tolker situasjonen som farlig og ser for seg en påregnelig utvikling, mens den siste patruljen, basert på informasjon og kunnskap fra de andre, avfyrrer skudd mot gjerningspersonen.

I DSA-teorien er utgangspunktet at det i komplekse systemer, er mer nyttig å studere interaksjonene mellom enkeltdeler i systemet, enn kun delene hver for seg (Salmon et al., 2008). Dette er relevant sett opp imot hvordan politiet jobber i komplekse, dynamiske og tidskritiske situasjoner. For en politipatrulje er det resultatet av deres samlede innsats som vil være avgjørende når man skal vurdere hvor vellykket et oppdrag ble håndtert. Det er allikevel også relevant å se på hvordan den enkelte tjenestepersons SA påvirker beslutninger. Mange av avgjørelsene som tas i slike settinger vil være basert på hvordan individet har oppfattet, tolket og projisert situasjonen.

Med dette bakteppet vil vi argumentere for at Endsleys SA-modell er mer relevant i caset vi har valgt. Patruljen består av kun to enkeltindivider som sammen skal løse et oppdrag hvor det vil være stor overlapp mellom deres oppgaver og ansvarsområder. Både den enkeltes og teamets samlede SA vil i stor grad påvirke resultatet. Selv om caset har innslag av kompleksitet, vil det ikke være omfattende bruk av teknologi eller andre hjelpemidler som gjør at selve systemet de arbeider innenfor kan omtales som komplekst. Caset vi undersøker er lagt opp som et scenario hvor deltakerne mottar informasjon som de skal prosessere. Det er i minimal grad innslag av en direkte, dynamisk interaksjon mellom gjerningspersonen, politipatruljen og eventuelle teknologiske hjelpemidler. Dette tilsier at DSA-modellen er mindre anvendelig i denne settingen. Det er videre en fordel at Endsleys definisjon og begrepsbruk er relativt kjent innenfor politietaten, noe som gjør at funnene lettere kan settes inn i en politioperativ kontekst.

2.6 Teamprosesser og felles SA i team

“A team is two or more individuals with specified roles interacting adaptively, interdependently, and dynamically toward a common and valued goal. Team members have clearly defined differentiated roles and responsibilities, hold task-relevant knowledge and are interdependent» (Salas et al., 1993, s. 82).

Ut ifra denne definisjonen kan vi slutte at et team er sammensatt av enkeltmedlemmer med individuell, men komplementær kompetanse hvor alle er gjensidig avhengig av hverandre, og at det koordineres mot et felles mål. En faktor som skiller team fra andre arbeidsgrupper, er at arbeidet innad i teamet er koordinert (Espevik et al., 2018). Det å oppnå en felles SA i team vil

ha større kompleksitet enn å oppnå individuell SA. I tillegg til å inneholde en kognitiv prosess som innebærer persepsjon, forståelse og prediksjon (Endsley, 1995) vil SA i team i tillegg kreve forståelse og trening i kompleks kommunikasjon og koordinering mellom teammedlemmene (Salas et al., 1995).

I tillegg til å trene på de spesifikke arbeidsoppgavene som hvert enkelt teammedlem innehar, må det trenes konkret på teamarbeid og teamprosesser som for eksempel deling, prosessering og tilbakemelding på relevant informasjon. Salas et al. (1995) hevder at krysstrening i individspesifikke oppgaver kan bidra til å styrke teamets felles mentale modeller som igjen kan forbedre teamets SA. Det er antatt at felles SA har stor betydning for et teams effektivitet og forutsetning for måloppnåelse.

Forbedring av graden av felles SA i team kan trenes. Slik trening kan ikke sees uavhengig av utvikling av individuell SA når det gjelder trening på å søke etter og behandle kritisk informasjon (Endsley, 1995). Denne type trening kan gjøres ved å eksponere teammedlemmene for en rekke scenarier (drilling) som bidrar til å utvide kunnskapsstrukturene og styrke enkeltindividets SA og teamets felles SA. De individuelle ferdighetene kan etterhvert settes sammen i kontekst av team og teamprosesser. Fokuset mot forbedret felles SA bør rettes mot atferd relatert til kommunikasjon og planlegging i forkant av et oppdrag, men bør også ta høyde for dynamiske endringer under oppdragsløsningen som fører til at planer raskt må endres, og nye felles mentale modeller må etableres (Salas et al., 1995).

Utvikling av SA i team avhenger av kommunikasjon og koordinering. Salas et al. (2005) utførte en metaanalyse på forskning gjort på team i perioden 1985 til 2005 hvor de tok utgangspunkt i 138 modeller. Formålet var å forsøke og finne svar på hva som kjennetegner effektive team. De kom fram til de fem hovedelementene: teamledelse, teamorientering, gjensidig monitorering, støtteatferd og tilpasning. Disse elementene hviler på tre koordinerende mekanismer: tillit, felles mentale modeller og sirkelkommunikasjon.

Kommunikasjon og evne til å opparbeide seg felles mentale modeller hevdes å være to hovedfaktorer som legger grunnlaget for felles SA (Salas, et al., 1995; Endsley, 1995). Kvaliteten

på kommunikasjonen innad i team kan være en indikator på graden av felles SA i teamet. Endsley (1995) hevder at team som evner å oppnå tilnærmet like felles mentale modeller også vil ha en høyere grad av felles SA, med mindre bruk av verbal kommunikasjon. Det er altså ikke mengden av kommunikasjon som er viktig, men at den er relevant, presis, blir levert til rett tid og i riktig kontekst (Salas et al., 2005). Stor grad av ikke-relevant kommunikasjon kan bidra til forstyrrelser og redusere teamets effektivitet (Tannenbaum & Salas, 2020). Det er av vesentlig betydning at informasjonen som kommuniseres blir oppfattet korrekt. I denne sammenhengen trekker Salas et al. (2005) frem begrepet closed-loop kommunikasjon, eller sirkelkommunikasjon, som en koordinerende faktor for å kvalitetssikre at delt informasjon blir oppfattet korrekt. Avsender gir informasjon til mottaker, som fortolker meldingen og leser tilbake. Avsender bekrefter så innholdet i det som blir lest tilbake, enten ved å bekrefte det som riktig, eller ved å presisere/korrigere den. I kjente situasjoner, hvor felles mentale modeller allerede er etablert, kan denne formen for kommunikasjon virke i tungvint (Espevik, 2019). Det er derfor viktig at den brukes i situasjoner hvor det faktisk er behov, som i nye, ukjente settinger med store krav til koordinering i teamet. Det dreier seg i hovedsak om å være klar på hva som kommuniseres, og om å være helt sikker på at mottaker får den informasjonen vedkommende trenger for i neste omgang å kunne fatte gode beslutninger.

2.7 Beslutninger

Eid og Johnsen (2018) hevder det hovedsakelig finnes to forskjellige strategier ved beslutningstaking; analytiske og intuitive. Den tradisjonelle måten å studere beslutninger på bygde på tanken om at mennesket handler rasjonelt, og at den analytiske beslutningstakingen ble sett på som den foretrukne. Dette innebærer at det finnes en objektiv, normativ standard for beslutningstaking (Brun og Kobbeltvedt, 2005). Simon (1957) utfordret dette og introduserte begrepet "begrenset rasjonalitet". Han fremholdt her at mennesket tar beslutninger basert på den informasjonen vi faktisk har tilgjengelig, i det gitte miljøet vi befinner oss i. Målet for beslutningstakeren er ikke å optimalisere, men snarere å velge en løsning som er god nok. Simon (1957) kalte dette for "satisficing" (s. 261). Dette støttes også av Yates (2001) som definerer en beslutning som "the commitment to an action whose aim is producing satisfying outcomes" (s.17).

Dette har implikasjoner i en raskt brennende krise, hvor intuitive beslutningsstrategier ofte brukes. Intuitive strategier benyttes på beslutninger som tas svært raskt, ofte under tidspress, og med mindre grad av vurderinger, beregninger og tenkning (Borch & Andreassen, 2020). Og det er nettopp da man ikke kan ikke analysere seg frem til den mest optimale løsningen, men gjøre en beslutning som er god nok til å håndtere situasjonen en står overfor. Det vil gjøre at man sparer tid og kan fokusere egne mentale ressurser på andre prioriterte oppgaver (Brun og Kobbeltvedt, 2005). Dette er videre sentralt i forskning på naturalistisk beslutningstaking. Dette er studiet av hvordan profesjonelle bruker sin erfaring for å ta beslutninger i felt (Baumann et al., 2001). Det fokuseres på mennesker med betydelig kompetanse innenfor et fagfelt, og som derfor kan betegnes som eksperter (Orasanu et al., 2001).

Forskning på naturalistisk beslutningstaking i operative settinger (Klein, 1999; Flin et al., 2007; Henriksen & Kruke, 2020) har resultert i en overbevisning om at eksperter i raskt brennende kriser tar beslutninger basert på mønstergjenkjenning og intuisjon. Den opprinnelige ideen om at eksperter vurderer flere alternativer, og veier disse opp mot hverandre før man tar en beslutning, har vist seg å ikke være riktig. Kleins forskning på brannmannskap i USA viste at erfarne slukkelederne stort sett bare vurderte ett og ett alternativ i en tidskritisk og dynamisk situasjon: “The commanders did not consider two [options]. In fact, they did not seem to be comparing any options at all” (Klein, 1999, s. 11).

Klein videreutviklet denne beskrivelsen til en teori for beslutningstaking, kalt recognition-primed decision making. Denne teorien beskriver beslutningstaking i situasjoner som kjennetegnes av tidspress og skiftende omgivelser (Klein, 1999). Klein baserte en modell på denne teorien, og viste her at beslutningstakeren bruker sin erfaring for å gjenkjenne mønstre i situasjonen (Klein et al., 1986). Er situasjonen kjent, brukes de mest relevante hintene for å vurdere hvilke forventninger som ligger i situasjonen, til å identifisere sannsynlige mål og til å foreslå typiske handlinger. Man simulerer så mentalt om dette vil fungere i denne settingen. Hvis svaret er ja, går man videre med det. Hvis det ikke passer inn, går man videre på den neste løsningen, og går så gjennom samme rutine helt til man finner et akseptabelt alternativ. Når en beslutning må tas, kan man raskt sammenligne situasjonen med mønstre man har lært eller erfart, og på den måten ta svært raske beslutninger. Recognition-primed decision making- modellen gir i så måte en god

forklaring på hvordan mennesker kan ta gode beslutninger uten å sammenligne forskjellige alternativer (Klein, 1999).

Modellen er en blanding av intuisjon og analyse. Gjenkjennelse av mønstre er den intuitive delen, mens den mentale simuleringen er den analytiske. Dette kan sees i sammenheng med det Kahneman (2015) omtaler som System 1 og System 2, når han beskriver hvordan vår kognisjon fungerer. System 1 virker automatisk og raskt, med minimal anstrengelse og ingen opplevelse av viljeskontroll, mens System 2 tildeler oppmerksomhet til de mer krevende mentale aktivitetene. System 1 brukes ved intuitive beslutninger, mens når man går analytisk til verks vil system 2 dominere.

I raskt brennende kriser, som i caset presentert i denne oppgaven, vil politimannskapet stå overfor en situasjon hvor det er tidspress, risiko, usikkerhet, uforutsigbarhet og innslag av stress. I slike settinger vil behovet for kritisk beslutningstaking gjøre seg gjeldende (Henriksen & Kruke, 2020). Det vil være mulig å bruke både intuitive og analytiske strategier når man bestemmer seg for hvordan man skal handle i slike settinger (Helsloot & Ruitenbergh, 2004). Dersom patruljen bruker tiden i meldings- og utrykningsfasen på å forberede seg på oppdraget, har de mulighet til å vurdere ulike alternativer og se for seg forskjellig type scenarier, og på den måten gå analytisk til verks. Likevel vil det være selve beslutningen som tas når man kommer frem til stedet, og man får sett hva dette egentlig dreier seg om, som vil være det avgjørende. Dette støttes av Sykes og Brent (1983) som skriver en polititjenestepersons handlemåte er en respons på den faktiske situasjonen hen selv oppfatter, etter at hen kommer til stedet. Tjenestepersonen stoler altså ikke blindt på informasjon fra melder, operasjonssentralen eller andre involverte. I en tidskritisk situasjon, hvor man må handle umiddelbart, vil det være tjenestepersonenes intuisjon som blir avgjørende da man verken har tid eller nok informasjon til å ta en rasjonell, normativ og analytisk beslutning (Klein, 1999). Recognition-primed decision making- modellen vil derfor være svært aktuell i en raskt brennende krise som deltakerne i denne oppgaven har vært igjennom.

2.8 Tidligere forskning på SA i politiet

Til tross for at det finnes et bredt spekter av forskning på temaet SA innenfor mange ulike fagfelt, hevder Huhta et al. (2022) at det er svært få empiriske studier som “undersøker, konseptualiserer, eller definerer SA i en politikontekst” (s.1, vår oversettelse). De mener videre dette har sammenheng med at SA ofte blir målt på en subjektiv skala, noe som gjør det utfordrende å undersøke dette uten potensielle skjevheter.

Internasjonalt er det gjort flere studier som undersøker hva som påvirker SA hos operative polititjenestepersoner; Hutha et al. (2023) undersøkte hvordan stillbilder av ulike konfrontasjoner ble oppfattet og forstått av noviser og eksperter i det finske politiet. Etter å ha blitt presentert for bildene i 15 sekunder ble de intervjuet, og blant annet spurt om hva de så, hva de tenker kan skje videre og hvordan situasjonen kan utvikle seg. Forskerne fant syv spesifikke temaer som definerer elementene SA er avledet fra i politispesifikke situasjoner: Avstand og tid til rådighet; kollegaen og rollefordeling innad i patruljen; profilering av den mistenkte; omgivelsene; taktiske muligheter; den fortløpende vurderingen av egne taktiske valg; og til slutt, farlige gjenstander i nærheten.

Borglund og Hansson (2022) gjennomførte en studie på 21 svenske politibetjenter som skulle se gjennom en kort video av en bilforfølgelse, og deretter intervjues om deres taktiske valg. De undersøkte så hvordan SA oppnås av politibetjentene og hvordan SA påvirkes av taktiske beslutninger. De fant at tid til rådighet og avstand til kjøretøyet var avgjørende taktiske valg som påvirket SA på alle nivåer. Dette støttes også av Endsley (2000) som skriver at en kritisk del av SA er å forstå hvor mye tid som er tilgjengelig før en hendelse skjer eller en handling må foretas.

En annen relevant studie er gjort på ansatte i de tre nødetatene i Belgia (Van de Walle et al., 2016). De undersøkte hvordan informasjonsflyt og informasjonsdistribuering påvirket nødetat-teams SA i en raskt brennende krise. Studien konkluderte med at det er behov for en fin balanse mellom hvor mye informasjon et team trenger og hvordan denne informasjonen distribueres. Et annet interessant funn her var det faktum at det var store forskjeller på hvordan en observatør vurderte teamenes SA i forhold til teamene selv. I lignende studier har man sett at observatører gir teamene en vesentlig lavere SA-score, og det var også tilfellet her. Dette har

direkte implikasjoner for vår studie, da også vi har hatt rollen som observatører i en setting som simulerer en raskt brennende krise. Matthews et al. (2011) hevder at dette kan ha en sammenheng med at en observatør ikke klarer å få med seg forskjeller og nyanser i teammedlemmenes SA.

Mye av øvrig forskning på SA og politi handler om hvordan SA kan trenes opp eller hvordan tekniske hjelpemidler kan brukes for oppnå en høyere grad av SA. Det er også noe forskning fra land vi ikke nødvendigvis kan sammenlikne oss med. Det er store variasjoner mellom polititjenester i forskjellige land, blant annet er norsk politi et av få land i verden som fortsatt er ubevæpnet. Det er også variasjon i polititjenestepersoners utdanningsløp, fra noen få måneder i enkelte land til flere år i andre. Det er derfor avgjørende å finne sammenlignbare polititjenester når man leser seg opp på relevant forskning.

I tillegg til de overnevnte studiene er det også en omfattende mengde forskning på beslutningstaking i kritiske situasjoner i en politiooperativ kontekst, blant annet; Burrows (2007); Mitchell og Flin (2007); Verhage et al. (2018). Fordi SA og beslutningstaking er såpass tett knyttet til hverandre, har nok mange av funnene her også relevans for vår studie. Allikevel har ikke studiene SA som hovedtema, og dette skiller seg fra vårt forskningsprosjekt.

I norsk sammenheng er det vesentlig mindre forskning på SA og politiet generelt. Dette støttes også av Henriksen og Kruke (2020), som hevder at deres studie er den første studien av sitt slag i en norsk kontekst. Hensikten med denne studien var å undersøke hvordan operative polititjenestepersoner tar beslutninger ved bruk av skytevåpen, og de søkte å forstå de kontekstuelle faktorene som ligger bak disse beslutningene, blant annet SA.

Espevik et al. (2021) gjennomførte en studie på 166 politibetjenter i Vest politidistrikt hvor de undersøkte hvordan de tre koordineringsmekanismer; felles mentale modeller, sirkelkommunikasjon og tillit, påvirket teameffektivitet. Konklusjonen deres var at alle mekanismene hadde innvirkning på hvor vellykket et simulert, stressende politioppdrag ble håndtert av politipatruljen. Særlig ble felles mentale modeller trukket frem som den viktigste suksessfaktoren. Studien så også på hvordan mekanismene påvirket SA, og konkluderte her med

at “signifikante resultater ble funnet kun på closed-loop kommunikasjon og felles mentale modeller” (s. 7). Deler av metoden som ble brukt her har klare likhetstrekk med hvordan vi gjennomførte vår studie. I tillegg har vi sett på forskning gjennomført av Saus et al. (2006), som undersøkte effekten av trening på SA i en skytesimulator. De brukte norske polititjenestepersoner (politihøgskolestudenter) som deltakere, og målte SA både subjektivt og objektivt ved hjelp av såkalte “frys-teknikker”. Resultatet viste at gruppen som hadde vært igjennom en kort trening som fokuserte spesifikt på SA, hadde høyere grad av SA, samt at de brukte mindre mental kapasitet i den simulerte settingen de ble eksponert for.

3.0 Metode

I det følgende kapittelet vil vi redegjøre for valg av metode som ble lagt til grunn for forskningsoppgaven, og gjøre denne forståelig og transparent for leseren. I all forskning er det viktig med åpenhet for at andre kan få tilgang til datamaterialet, for å utføre egne analyser eller prøve å gjenta forskningen for å enten styrke eller svekke dens validitet (Tjora, 2020). I innledningen av kapittelet vil vi redegjøre for politiets organisering fordi vi mener det er viktig å ha en forståelse av organiseringen for å sette den i kontekst med problemstillingen. Dette kan bidra til å gjøre det lettere forståelig for lesere som ikke er tilknyttet politiet.

3.1 Kontekst

3.1.1 Politiets organisering

Politiets organisasjonsstruktur er, på nasjonalt nivå, hierarkisk inndelt i fire nivåer. Øverst har vi politisk nivå som er representert ved den til enhver tid sittende regjering. Deretter har vi strategisk nivå ved Justisdepartementet, operasjonelt nivå ved Politidirektoratet og taktisk nivå ved politidistriktene (Politidirektoratet, 2020).

Regionalt er politiets organisasjonsstruktur inndelt i tre hierarkiske nivåer. Politimesteren, som øverste leder, representerer politidistriktets strategiske ledelse. Operasjonsentralen ved operasjonsleder har det operasjonelle ansvaret på operasjonelt nivå, mens taktisk nivå styres av innsatslederen (Politidirektoratet, 2020). Forenklet kan en si at strategisk nivå (politimester) gir overordnede rammer for utførelsen av polititjenesten og tar beslutninger som strekker seg inn i framtiden, operasjonelt nivå (operasjonsleder) tar politioperasjonelle beslutninger i nåtid og nær

framtid med et overordnet blikk for hele politidistriktet, mens taktisk nivå tar beslutninger i forbindelse med utførelsen av det tildelte oppdraget (innsatsleder).

På taktisk nivå finner man hovedvekten av politiets operative mannskaper, eller politiets innsatspersonell. Disse er delt inn i fire ulike kategorier med bakgrunn i deres kompetanse og antall årlige treningstimer. Kategoriene er: (1)- Beredskapstroppen, (2) – livvakttjenesten, (3)- utrykningsenhetene (UEH) og (4)- andre tjenestepersoner med våpengodkjenning (Politidirektoratet, 2020). En vesentlig forskjell mellom kategoriene, er antall treningstimer og typer av godkjenning som kreves hvert år for å få tilhøre de forskjellige kategoriene (Politidirektoratet, 2020).

UEH i politidistriktene er en enhet som er trent og utstyrt for å håndtere skarpe oppdrag og andre uønskede hendelser, samt planlagte aksjoner mot kriminelle personer og miljøer som antas å være bevæpnet (Politihøgskolen, 2018). De opererer på et kompetansenivå mellom ordinære tjenestepersoner og nasjonale beredskapsressurser, og består av selektert personell. I det daglige er mannskap i UEH også en del av politiets grunnberedskap, og patruljerer i de respektive politidistriktene. For å bli kvalifisert for tjeneste i UEH må en bli selektert, bestå utdanning og gjennomføre årlig vedlikeholdstrening i våpenbruk og polititaktikk (Politihøgskolen, 2018). Det er forskjeller på hvordan UEH er organisert i de ulike politidistriktene, men hovedregelen er at de er organisert sammen med andre operative tjenestepersoner, og utfører samme tjeneste og oppgaver som disse. I tillegg utøver de sine spesialfunksjoner. Når UEH-personell opererer sammen som en enhet, er de som hovedregel teamorganisert.

3.1.2 Faser i et politioppdrag

Gjennomføringen av polititaktiske oppdrag kan deles inn i tre faser: (1) meldings- og utrykningsfasen, (2) aksjonsfasen og (3) etterarbeidsfasen. Vårt case tar for seg fase 1 og 2 fordi vi mener disse er mest relevante sett opp mot problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Meldings -og utrykningsfasen (1) er den fasen fra operasjonssentralen mottar meldingen til patruljen/-ene er på stedet hvor det er bedt om politibistand (Politidirektoratet, 2020). Denne fasen benyttes gjerne til trusselvurdering, planlegging av utførelsen, klargjøring av relevant

utstyr og mentale forberedelser. Det tilstrebes at de patruljene som skal løse oppdraget sammen evner å etablere felles mentale modeller. Det innebærer et kvalifisert forsøk på å etablere en felles mental modell om hvordan patruljene (teamet) skal gjennomføre oppgavene, hvem som skal utføre hva, og hvordan de skal koordinere seg for nå en ønsket tilstand (Salas et al., 2005).

Aksjonsfasen (2) inneholder stort sett de samme momentene, men under andre forutsetninger. I aksjonsfasen har patruljene ankommet innsatsområdet og overtar rollen som premissleverandør for SA – nivå 1 – persepsjon (Endsley, 1995) fra operasjonssentralen. Før patruljene har ankommet innsatsområdet er det operasjonssentralen som transitterer meldinger fra kontaktpersonen som ønsker politiets bistand.

3.2 Om oss som forskere

Begge forskerne har bred operativ erfaring fra politietaten. Moen har vært ansatt i politiet siden 2011, og var en del av UEH i ni år. Han har erfaring fra patruljeseksjonen i flere politidistrikt, men jobber nå i annen operativ stilling i politiet. Oxholm Aas har vært ansatt i politiet siden 1991, og tjenestegjorde i UEH i seks år. Han har vært ansatt som innsatsleder i Trøndelag politidistrikt fra 2006, og fungerer fortsatt i samme stilling ved Sentrum politistasjon i Trondheim.

Begge forskerne har lang og bred realkompetanse fra taktisk krisehåndtering og beslutningstaking fra tidskritiske situasjoner hvor det har vært fare for liv og helse. Eksempel på slike situasjoner er væpnede aksjoner, søk- og redningsoppdrag, samferdselsulykker til land og til sjøs, og tyngre kriminalsaker som alvorlig vold og drap for å nevne noen.

Vi har begge en bachelorgrad fra Politihøgskolen, samt videreutdanning innen ulike emner fra andre høyskoler og universitet. Utover dette har ingen av oss akademisk bakgrunn. Vi hadde ikke kjennskap til hverandre før vi i 2020 startet på dette studieløpet.

3.3 Utvalg av deltakere til studien

Vi har gjennomført våre undersøkelser ved hjelp av 12 deltakere, som alle er tilknyttet politiets utrykningsenhet (UEH) i ett politidistrikt i Norge. En samlet vurdering, ut fra forskjellige

kriterier, førte til at valg av tidspunkt for gjennomføring av case falt på en konkret uke i desember, 2022. Ingen av oss visste på forhånd hvilke tjenestepersoner som skulle delta på UEH-trening denne uka. Det ble sendt forespørsel pr. e-post til 16 individer. 14 ønsket å delta, to kandidater møtte ikke grunnet fravær, og to kandidater ønsket ikke å delta. Deltakerne er valgt ut helt tilfeldig, da det var disse som var satt opp på ordinær operativ trening denne dagen.

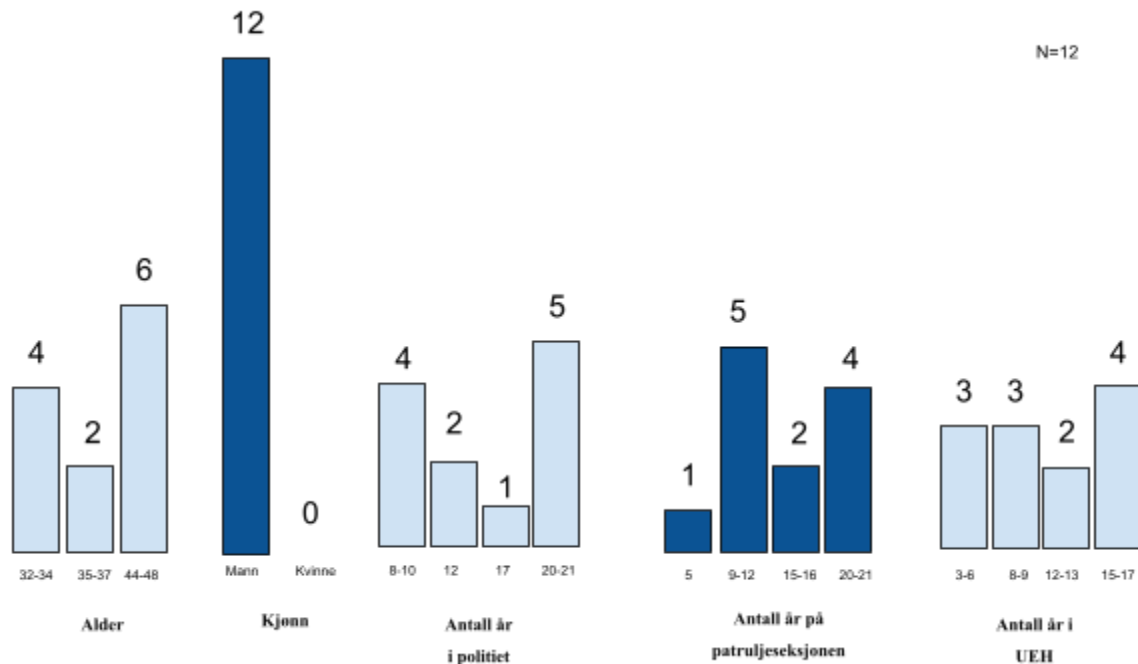
Mannskap tilknyttet UEH er politipersonell som er satt til å løse ordinære oppdrag, men som også har ekstra trening i å håndtere oppdrag med høyere trussel, som i caset presentert her. Med bakgrunn i deres ekspertise og erfaring, anser vi deltakerne i studien til å være nøkkelinformanter. Nøkkelinformanter er individer som ofte blir beskrevet som eksperter med betydelig kompetanse innenfor et område. De kan bidra til å gi forskeren verdifull innsikt om det aktuelle forskningsområdet (Johannessen et al., 2020).

Tjora (2020) hevder at man i casestudier bruker en forhåndsdefinert grense for å avgjøre hvem som inkluderes i en undersøkelse, og at det er vanlig å avgrense til en bestemt enhet i en organisasjon. Vi anser derfor UEH til å være godt egnet til dette formålet.

Under følger tabell og graf som viser en oversikt over deltakerne:

Gjennomsnittlig alder:	40,3 år		Median:	40,5
Gjennomsnittlig antall år i politiet:	15,25 år		Median:	14,5
Gjennomsnittlig antall år på patrulje:	14,1 år		Median:	13,5
Gjennomsnittlig antall år i UEH:	10,8 år		Median:	10,5

Tabell 1- Aldersfordeling og erfaringsnivå på deltakerne

Figur 1- Oversikt over deltakerne

I mangel av kvalitetssikret tallgrunnlag, er det ikke mulig å si noe sikkert om gruppen er representativ for UEH-personell på landsbasis. Det kan nevnes at det er flere kvinner som tjenestegjør i UEH i det distriktet hvor studien ble gjennomført, og studien er i så måte ikke representativ hva gjelder kjønn.

3.4 Metodeverktøy og forskningsdesign

Metode er en systematisk framgangsmåte som følger en bestemt vei mot et mål, mens selve planen for gjennomføringen av forskningen kalles for forskningsdesign (Krumsvik, 2014). Yin (2018) beskriver dette som den overordnede og systematiske tilnærmingen til å undersøke et fenomen eller en problemstilling, og det inkluderer valg av måter for å samle og analysere data, samt hvordan dette skal rapporteres. Vi har valgt et triangulerende design, som av Creswell (2014) blir beskrevet som en kombinasjon eller integrering av kvalitative og kvantitative metoder i en forskningsstudie. Han hevder at tanken bak et slikt design er at alle metoder har svakheter, og at man derfor bør se til flere muligheter for å i størst mulig grad nøytralisere disse svakhetene. Vi har gjennomført en casestudie med observasjon og påfølgende intervju, og i tillegg har vi brukt et validert observasjonsskjema som utgangspunkt for å gi deltakerne en poengscore ut fra

forhåndsdefinerte best practice- punkter. Under følger en oppsummering av vårt arbeid med metoden:

I første del av studien utarbeidet vi et hendelsesforløp til et simulert politioppdrag, som skulle gjennomføres av totalt 12 polititjenestepersoner tilknyttet UEH i ett politidistrikt i Norge. Scenarioet skulle gjenspeile en raskt brennende krise, måtte være relevant, treffe godt på problemstillingen, samt være realistisk for operative polititjenestepersoner. Vi landet til slutt på en akutt trusselsituasjon hvor en patrulje, bestående av to polititjenestepersoner, ble sendt til åstedet som første (og eneste) enhet. Scenarioet er detaljert beskrevet i vedlegg 3.

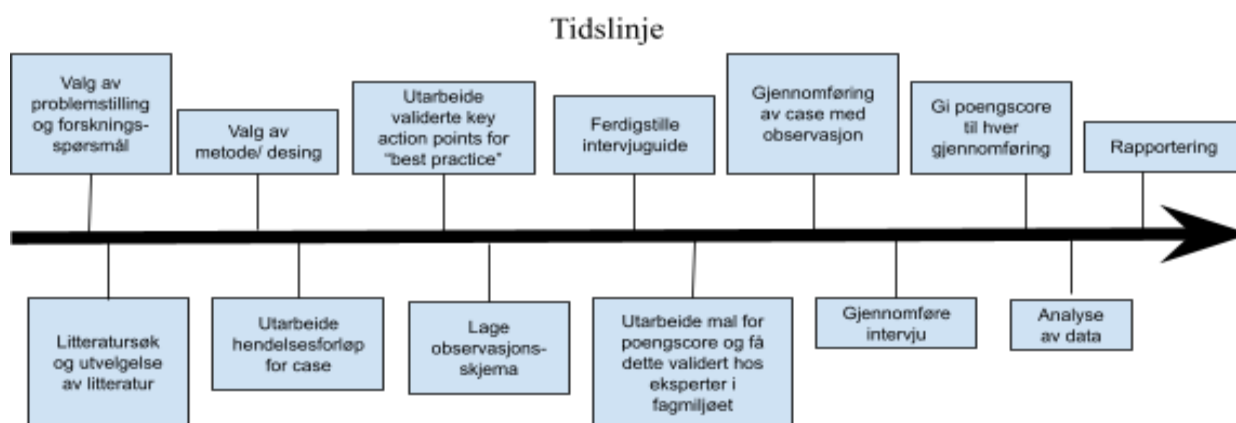
Etter å ha utarbeidet hendelsesforløpet for caset, diskuterte vi oss frem til det vi anså som de viktigste og mest relevante punktene vi ønsket å undersøke. Vi fikk utarbeidet såkalte “Key action points”, som fungerte som en veileder for det som kan anses som best practice- løsning på caset. Punktene er utarbeidet av oss, i samarbeid med flere eksperter innen politioperativt fagmiljø, i flere politidistrikt. Vi fikk bistand av til sammen seks eksperter i denne prosessen, noe som sikret en objektivitet som vi ikke ville evnet på egen hånd. Vi har begge lang og relevant erfaring fra operativ politiarbeid, men med forskerbriller på, ville det ha vært en klar svakhet dersom det var vi som definerte disse punktene alene. Ekspertene vi har brukt har bred erfaring fra operativ tjeneste, både i politiet og i forsvaret. Flere av dem har kompetanse innenfor den skarpeste delen av politiet, samt lang fartstid som instruktører på alle nivåer. Vi anser det som lite sannsynlig at det finnes en gruppe av fagpersoner i Norge som er bedre egnet til å si noe om korrekt håndtering av vårt case. Vi fremla hendelsesforløpet for dem enkeltvis, og fikk tilbakemeldinger på hvordan de selv ville håndtert det simulerte oppdraget, samt hva de anså som viktig i de enkelte fasene av oppdraget. Mange av punktene gikk igjen hos flere av ekspertene og til slutt plukket vi ut et utvalg av disse, til sammen 17 punkter. Punktene utgjør hovedelementene for en løsning som etter vårt syn kan bli sett på som en best practice- løsning. Selv om vi anser dette for å være en god valideringsprosess for å finne beste praksis, er vi allikevel klar over at det sjelden er noe fasitsvar når det kommer til hvordan et kritisk politioppdrag skal løses. Vi er åpne for at vår tolkning ikke nødvendigvis samsvarer med andres oppfattelse. Det er helt sikkert andre løsninger som også kunne vært ansett som gode, men det er disse punktene vi har valgt.

Med bakgrunn i de 17 punktene, lagde vi så et observasjonsskjema (vedlegg 1) som vi brukte aktivt i gjennomføringen av caset. Vi utarbeidet deretter en intervjuguide (vedlegg 2) hvor spørsmålene i stor grad er basert på key action points, samtidig som de er knyttet opp til et eller flere av nivåene i Mica Endsleys SA-modell. Både de utfylte observasjonsskjemaene og intervjuguiden ble brukt som grunnlag for det påfølgende intervjuet.

Alle gjennomføringene ble filmet fra to vinkler, ett kamera inne i patruljebilen, samt ett kamera på selve åstedet. Det ble også tatt lydopptak fra inne i patruljebilen i tilfelle det skulle oppstå tekniske feil på videoopptaksutstyret. På den måten har vi hatt svært god mulighet til å etterprøve det vi har notert ned på observasjonsskjemaet, samt å undersøke om det er samsvar mellom det informantene svarer i intervjuet, og det de faktisk gjorde under gjennomføringen.

I etterkant har vi brukt video- og lydopptakene, kombinert med observasjonsskjemaet, for å gi hver patrulje en poengscore på de forskjellige key action- punktene under gjennomføringen av oppdraget. Poengskalaen er utarbeidet av de samme ekspertene vi tidligere hadde forhørt oss med. Av hensyn til krav om anonymitet, er det kun vi som har sett gjennom opptakene og hatt mulighet til å gi poengscore. Dette kan anses som en svakhet ved metoden. For å kompensere for dette, jobbet vi i denne fasen hver for oss, og ga hver våre poeng til patruljene. Vi sammenlignet så poenggivningen, og der det var diskrepans, diskuterte vi oss frem til en poengscore. Det var få tilfeller av uenighet, og vi brukte da videoopptakene som en rettesnor der det var nødvendig.

Videre i kapittelet følger en tidslinje som viser rekkefølgen på de mest essensielle delene av prosjektet vårt, samt en beskrivelse av hvert enkelt hovedelement i metoden vi har valgt.

Figur 2- Tidslinje. Rekkefølge på de forskjellige delene av forskningsprosjektet

3.4.1 Litteraturgjennomgang

I en litteraturgjennomgang bør man først se på de nyeste bidragene innenfor det aktuelle forskningsområdet, og deretter lage en oversikt for å finne det som er mest relevant som utgangspunkt for egen forskning (Hellevik, 1995). Innledningsvis foretok vi søk i søkemotorene Oria og Google Scholar, og forsøkte ulike søkeord som vi anså som relevante:

Søkeord	Antall treff i Oria	Antall treff i Google scholar
Situasjonsbevissthet	64	522
Situation awareness	47 502	6 640 000
Situasjonsbevissthet, beslutningstaking	11	223
Situation awareness, decision making	4951	4 693 000
Situasjonsbevissthet, politi	5	227
Situation awareness, police	835	2 720 000
Norsk politi, situasjonsbevissthet	1	157
Naturalistisk beslutningstaking, situasjonsbevissthet	44	2
Naturalistic decision making, situation awareness	136	460 000
Beslutningstaking, politi	35	1260

Tabell 2- Søk i Oria og Google Scholar

De to søkemotorene er tilsynelatende komplementære, de inneholder mange av de samme treffene, men flere er også unike. Det store antallet treff i Google Scholar kan gjøre det vanskeligere å sortere ut litteratur, og svært mange av treffene her var ikke relevante for vårt prosjekt. Vi gjennomgikk og sorterte ut relevante artikler, og særlig Mica Endsley, Gary Klein, Eduardo Salas, samt Jarle Eid og Bjørn Helge Johnsen ble vektlagt i den innledende fasen. Det er navn vi har kjennskap til fra før, og som også er velkjente innenfor politietaten. Dette kan også være en svakhet ved forskningsprosjektet, fordi det da er en viss fare for at vi går i en slags bekræftelsesfelle: Man velger ut teorier som passer inn i det man selv anser som en sannhet, og søker å finne svar som passer inn i det man ser på som riktig. Allikevel er det viktig å påpeke at selv om vi kjente til overnevnte navn fra tidligere, har vi ikke hatt inngående kunnskap om teorier og forskning. Det har vi opparbeidet oss i all hovedsak etter at vi begynte på masteroppgaven. Vi arbeidet videre etter snøballmetoden, hvor vi leste det mest relevante vi kom over, fant referanser til nye artikler, og søkte videre derfra.

3.4.2 Casestudie

Det er det simulerte politioppdraget (caset) som er selve fundamentet for dette forskningsprosjektet. Vi ønsker derfor å beskrive prosessen med å velge ut, og gjennomføre dette i detalj.

Da tema og problemstilling var utarbeidet, startet vi umiddelbart prosessen med å finne et case som både skulle være relevant og oppnåelig for oss å undersøke. Vi tok tidlig kontakt med det aktuelle politidistriktets ledelse, og forhørte oss om muligheten for å forske på deres UEH-mannskap. Dette var de positive til, og vi fikk anledning til å gjennomføre våre undersøkelser i forbindelse med mannskapets ordinære operative trening i desember 2022.

Yin (2018) beskriver gjennomførelse av casestudier som en av de mest krevende oppgavene i samfunnsvitenskapen. Denne empiriske metoden undersøker et fenomen innenfor dens virkelige kontekst, og er velegnet når man ønsker å forstå et virkelighetsnært case og man antar at denne forståelse vil involvere viktige kontekstuelle betingelser som er relevante for caset. Vi utarbeidet et simulert politioppdrag som i all hovedsak er basert på virkelige hendelser vi, som operative polititjenestepersoner, har erfaring med. Det er ikke en blåkopi av ett oppdrag, men vi har

plukket ulike elementer fra en rekke situasjoner vi selv har erfart eller trent på. Caset er i så måte virkelighetsnært, og funnene i våre undersøkelser vil da kunne være av relevanse blant annet for andre operative tjenestepersoner i politietaten.

Caset vi valgte var en akutt trusselsituasjon, der en gjerningsperson stod utenfor adressen til en ekskjæreste. Mannen hadde kniv, og oppførte seg truende. (Se vedlegg 3 for fullstendig beskrivelse av hendelsesforløpet).

Tilsammen 12 tjenestepersoner stilte som deltakere til det simulerte politioppdraget, og de ble fordelt på seks patruljer. De valgte selv denne fordelingen, ut fra hvem de til daglig jobber sammen med. Oppdraget ble gjennomført med kun én patrulje om gangen, helt uavhengig av de andre patruljene. Ingen av deltakerne hadde mulighet til å observere andre patruljers utførelse, verken før eller etter egen gjennomføring. Patruljen fikk tildelt en uniformert politibil, som til vanlig brukes som en ordinær patruljebil i operativ tjeneste. Alt av vanlig politiutstyr var tilgjengelig, og patruljene fikk tid i forkant til å gjøre seg kjent med hvor dette befant seg. Deltakerne hadde ellers med seg eget personlig verneutstyr og annet operativt utstyr (samband, utstyrsbelte, hylster til våpen). I tillegg fikk de utdelt treningsvåpen (pistol i hylster i utstyrsbeltet deres, og maskinpistol nedlåst i bilen).

Patruljen ble så dirigert til en venteplass ca 500 meter fra åstedet, og fikk her en kort orientering om det praktiske ved caset. Ingen informasjon om selve oppdraget ble gitt, kun praktiske avklaringer for å unngå øvingstekniske utfordringer. Alle patruljene fikk nøyaktig samme informasjon fra den av oss som var med som observatør i baksetet på patruljebilen. Deltakerne hadde på forhånd blitt orientert om forskningsprosjektet og skrevet under på et samtykkeskjema, så de var allerede kjent med hva vi hadde til hensikt å forske på.

All kommunikasjon i gjennomføringen av oppdraget foregikk på samband. Vi hadde hentet inn en erfaren operasjonsleder fra det aktuelle distriktet, som fungerte som en operasjonssentral. Dette anså vi som viktig for deltakernes mulighet til å leve seg inn i caset, da sambandskommunikasjon er en sentral del av ethvert politioppdrag. Operasjonslederen fikk utdelt et manus han skulle forholde seg til, hvor vi også hadde tatt høyde for spørsmål eller

forespørsler fra patruljen. Første sambandsmelding ble lest ut til patruljene, og operasjonslederen fulgte opp med å gi informasjon som ble etterspurt, eller, etter et gitt antall sekunder, gi informasjon som stod i manus. På den måten fikk alle deltakerne tilgang til den samme infoen.

Den eneste begrensningen som ble lagt av oss, var ingen utrykningskjøring fram til åstedet. Det ble gjort av sikkerhetsmessige hensyn. For å kompensere for dette, ble det i første sambandsutlesning sagt at patruljen er ca fire minutter unna åstedet. Patruljen ble sittende i bilen under meldings- og utrykningsfasen, med mindre de valgte å “stoppe” for å klargjøre utstyr. Nøyaktig fire minutter og tretti sekunder etter første melding fikk patruljene beskjed fra observatør om at de var kommet frem til stedet de nå stod, og videre kjøring var på patruljens initiativ. Patruljene kjørte så mot åstedet og håndterte situasjonen ut fra sine forutsetninger og forberedelser. Samtlige patruljer brukte mellom syv og åtte minutter på gjennomføringen.

Under følger bilder fra gjennomføring av det simulerte politioppdraget:

3.4.3 Observasjon

En av fordelene med observasjonsstudier, er at de kan gi forskerne tilgang på data som deltakerne ikke har rukket å tenke igjennom og tolke (Tjora, 2020). Observasjonsstudier er metoden som oftest komplimenterer andre vitenskapelige metoder i generering av datamateriale, og regnes som den mest fundamentale for forskning (Postholm, 2005).

Vi var to forskere som observerte deltakerne under gjennomføringen av caset. En av oss var statisk plassert utenfor leilighetene som var lokasjonen for aksjonsfasen, mens den andre drev dynamisk observasjon (Tjora, 2020) ved å observere patruljene under meldings- og utrykningsfasen fra baksetet i politibilen. Begge observatørene hadde tilgang til politisamband slik at vi kunne følge kommunikasjonen mellom deltakerne og operasjonssentralen. Det ble benyttet statiske videokamera med lydopptak både på innsatsområdet og i kjøretøy. Videokameraene ble slått på før gjennomføring av caset og slått av etter endt gjennomføring. Formålet var at filmingen ikke skulle forstyrre observasjonen. Video ble benyttet som referansemateriale for å få se på graden av samsvar mellom deltakernes fysiske atferd og uttrykte atferd under intervjuet. Forskningen vil ha interesse ikke bare av det som uttrykkes verbalt, men også det som kommuniseres nonverbalt ved bruk av kroppsspråk (Raudaskoski, 2012). For å ha en mulighet til å analysere dette inngående, var bruk av video et gunstig supplement.

Det kan finnes innsigelser ved bruk av video i datainnsamlingen fordi kameraet sjelden er en naturlig del av det miljøet som caset skal simulere. Dette kan bidra til å påvirke deltakernes atferd slik at de opptrer annerledes når de blir filmet enn når de ikke blir det (Raudaskoski, 2012). På en annen side så er politiet vant til å bli filmet under utførelse av tjenesten, og det er også flere utrykningskjøretøy som er utstyrt med kamera. Allikevel kan det ikke utelukkes at følelsen av å bli observert, også uavhengig av bruk av video, kan ha påvirket deltakernes atferd i forskjellig grad (Tjora, 2020). Et etisk utfordring med bruk av video kan være faren for gjenkjennelse og avsløring av identitet. Dette ble løst slik at deltakerne på patruljene kunne velge å ha på seg ansiktsmasker (balaclava) under gjennomføringen.

Vi foretok en aktiv og åpen form for observasjon. Dette innebærer at forskeren ikke er med som deltaker og distanserer seg fra interaksjonen med deltakerne. Engasjementet i observasjon som

deltaker ligger i samtale og intervjuer (Johannesen et al., 2020). Begge forskerne har bakgrunn fra politiet. Dette kan være til gunst fordi vi har en forforståelse av kultur og profesjonsspesifikt språk (Tjora, 2020), men det kan også ha en negativ side ved at observatøren blir subjektiv påvirket i persepsjonsprosessen slik at det oppstår en uheldig bias (Postholm, 2005).

Dette kan også gjelde relasjonen en har eller utvikler til deltakerne som observeres. Tjora (2020) hevder at relasjonen mellom forsker og deltaker kan utvikle seg fra kjølig profesjonalitet til vennskap, og at dette er problematisk når forskeren trekker seg ut fra feltarbeidet. Vi vil argumentere for at hovedproblemet ligger i at nære relasjoner kan føre til uriktige personattribusjoner, som igjen kan påvirke forskningsprosessen negativt med tanke på forskningens bestrebelser på objektivitet. Under gjennomføring av caset måtte spesielt en av forskerne være særlig bevisst på denne problemstillingen, fordi han kjente alle deltakerne som kollega og underordnet. Den andre hadde kun relasjon til én av deltakerne.

Våre observasjoner var knyttet opp til et observasjonsskjema for Key Action Points for det som, for oss, er den mest optimale gjennomføringen av caset - best practice. Dette skjemaet ble vårt feltnotat (Tjora, 2020) og var delt inn i to faser: meldings- og uttrykningsfasen, og aksjonsfasen. Hver fase hadde sine underpunkter som ble krysset av og kommentert opp i mot den atferden vi observerte. Vi sammenholdt våre observasjoner, og der det ble dissens i hva som ble tolket brukte vi videomaterialet som referansekilde. Feltnotatet la premissene for videre analyse.

3.4.4 Forklaring på bruk av observasjonsskjema med key action- punkt

I dette underkapittelet gir vi en utfyllende beskrivelse av hvert enkelt punkt i observasjonsskjemaet, og hva som måtte til for å oppnå høyeste poengsum for en patrulje. Det var ikke et mål i seg selv å sammenlikne de ulike patruljenes gjennomføringer, og det er derfor viktig å presisere at poengscoren er gitt på bakgrunn av forhåndsdefinerte kriterier, og uavhengig av hvordan andre patruljer løste sitt oppdrag.

Meldings- og utrykningsfasen:

1. Sirkelkommunikasjon etter den initielle meldingen fra operasjonssentralen. 2 poeng

Her er det et krav om at patruljen leser tilbake sin oppfattelse av den initielle meldingen til operasjonssentralen, samt at de også diskuterer egen oppfattelse internt i patruljen. Dette minsker sannsynligheten for misforståelser, og relateres til nivå 1 i Endsleys SA-modell.

2. Anmodning om bevæpning. 1 poeng

Oppdragets karakter tilsier at patruljen skal bevæpnes. Både med tanke på egensikkerhet og for å hindre skade på tredjeperson. Når beslutning om bevæpning ikke leses ut av operasjonssentralen, er den en forventning om at patruljen selv tar dette med i sin oppdragsløsning. Dersom patruljen ber om bevæpning på oppdraget kan det indikere at de har både oppfattet (nivå 1 i Endsleys modell) og forstått (nivå 2 i Endsleys modell) kritisk informasjon. De kan også se for seg at situasjonen vil kunne utvikle seg slik at våpen blir nødvendig å true med eller å bruke (nivå 3 i Endsleys modell).

3. Vurdering av bruk av verneutstyr. 1 poeng

Det er ingen fasitsvar på hva slags utstyr man skal ha på eller med seg i dette oppdraget. Det handler delvis om personlige preferanser og delvis om egne tidligere erfaringer. Allikevel er det et punkt som må vurderes av patruljen som helhet. En kort diskusjon er tilstrekkelig.

4. Gjentas beskrivelse mellom patrulje og OPS? 1 poeng

Dette punktet handler også om å sikre en korrekt oppfattelse (nivå 1). Beskrivelse av gjerningspersonen er kritisk informasjon, og man bør sikre at man har oppfattet hovedtrekkene i beskrivelsen. Dette gjøres best ved sirkelkommunikasjon med OPS.

5. Gjentas beskrivelsen internt? 1 poeng

Det er tjenestepersonen som opererer sambandet som blir premissleverandør for mottak informasjonen som kommer fra operasjonssentralen. Derfor er det essensielt at meldinger også blir gjentatt/ diskutert internt. Kun på den måten kan man sikre at patruljen som helhet er omforent.

6. Samhandling/ kommunikasjon med operasjonssentralen. 1 poeng

I den initielle meldingen fra operasjonssentralen opplyses det til patruljen om at de er ca fire minutter unna åstedet. Det tilsier at man bør være bevisst på hvordan man best mulig bruker tiden til forberedelser. Effektiv kommunikasjon med operasjonssentralen er en naturlig del av dette. For mange og for detaljerte forespørsler fra patruljen vil ta kapasitet fra

operasjonssentralen, samtidig som patruljen får mindre tid til egne forberedelser. I et politioppdrag er det naturlig å skille på oppgaver som tilfaller operasjonelt nivå og på oppgaver som tilfaller taktisk nivå. I et tidskrittisk oppdrag er det nødvendig å stole på at operasjonssentralen gjør gode vurderinger selv, og heller bruke tiden til egne forberedelser.

7. Benyttes hele/ deler av 5-punktsordre og/eller situasjonsvurdering? 3 poeng

Standard operasjonelle prosedyrer er en vital del av operativt politiarbeid. To av de mest brukte prosedyrene er 5-punkts ordre og situasjonsvurdering. Tanken bak disse er blant annet å ha et verktøy for å dele informasjon på en strukturert og forutsigbar måte innad i teamet. Det er situasjonen, og tiden til rådighet, som avgjør hvilke punkter man velger å benytte. Bruken av SOP kan bidra til å sikre en felles SA i politioppdrag generelt, og i tidskrittiske oppdrag spesielt. For at patruljene skal oppnå maks poengscore på dette punktet må de bruke SOP på en strukturert måte, hvor de går gjennom de viktigste punktene relatert til situasjonen de står overfor.

8. Diskuterer patruljen most likely/most dangerous? 2 poeng

Dette punktet relateres mest til patruljens situasjonsprediksjon (nivå 3). Ved å ta høyde for påregnelige utvikling og mest farlige utvikling, vil man kunne forberede seg på situasjonens dynamiske natur. For maks score her er det et krav om uttalt projisering, samt diskusjon/ ordre om hvordan patruljen skal håndtere denne utviklingen.

9. Diskuterer patruljen prioritering i oppdraget? 2 poeng

For å oppnå to poeng her må patruljen snakke om hva som er hovedprioritet i aksjonsfasen. Dette handler hovedsakelig om situasjonsforståelse (nivå 2), men kan også gi en indikasjon på hvordan de ser for seg situasjonen utvikler seg (nivå 3).

10. Sirkelkommunikasjon for å tilstrebe ny SA? 2 poeng

Patruljen mottar på et tidspunkt melding fra operasjonssentralen om at også naboen er truet, og situasjonen har da endret seg. I denne fasen av oppdraget er patruljene godt i gang med forberedelser, og fokuset vil også være på andre oppgaver enn å lytte på samband. Det blir derfor viktig for patruljens SA som et team, å sikre at man har oppfattet og forstått meldingen riktig. (nivå 1 og 2). Maks poengsum oppnås ved sirkelkommunikasjon både med operasjonssentralen og internt.

11. Ny situasjonsvurdering og revidering av oppdrag/plan? 2 poeng

Ut fra den oppdaterte meldingen fra operasjonssentralen, har situasjonen har endret seg, og trusselen mot de fornærmede, tredjeperson og politiet kan sies å ha blitt skjerpet. Da vil også en ny situasjonsvurdering være hensiktsmessig. Samtidig må man revurdere planer/ prioriteringer. To poeng dersom patruljen er innom både ny situasjonsvurdering og diskusjon om plan/prioritering.

Aksjonsfasen:

12. Engasjerer patruljen gjerningspersonen med anrop, pålegg, trussel om bruk av maktmidler eller en kombinasjon av overnevnte? 2 poeng

Når patruljene kjører inn på åstedet vil de raskt få observasjon på gjerningspersonen. Han står med en kniv i hånden, i nærheten av døra til naboen, og også med mulighet for å ta seg bort til ekskjærestens leilighet. Gjerningspersonen står vendt mot patruljen, og det er tydelig at han ser dem. Det blir da essensielt at patruljen forsøker å få hans fulle oppmerksomhet for å se hvordan han reagerer på politiets tilstedeværelse og for å hindre at han tar seg inn til en av de fornærmede. Det er videre et krav, i henhold til våpeninstruks for politiet §4-2, at man før bruk av skytevåpen (dersom omstendighetene tillater det) skal tilkjennegi at man handler i egenskap av politi, og oppfordre gjerningspersonen til å etterkomme gitte pålegg, og tydelig advare om at våpen vil bli brukt.

13. Blir gjerningspersonen pågrepet på en måte som er nødvendig, forsvarlig og hensiktsmessig? 2 poeng

“Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig” (Politoloven, 1995, §6)

Dette punktet blir en kvalifisert vurdering ut fra hvordan oppdragsløsningen utvikler seg. I noen settinger vil det være korrekt å skyte gjerningspersonen (eksempelvis, han er på vei inn døra til naboen med kniv i hånda), andre settinger vil det være korrekt å pågripe ham uten bruk av andre maktmidler. Markøren er instruert til å gjøre akkurat det samme ved hver gjennomføring, og skal

følge politiets tydelige ordrer, men det kan være nyanser som gjør at patruljenes handlingsmønstre blir forskjellige. Poengscoren vil derfor vurderes for hvert enkelttilfelle, og ingen fasit vil bli gitt på forhånd på dette punktet.

14. Handler patruljen i følgende prioriterte rekkefølge: Nøytralisere gjerningspersonen/ lage en barriere mellom gjerningspersonen og fornærmede; lokalisere, sikre og behandle fornærmede; situasjonsrapport? 3 poeng

Punktet er basert på validert best practice - løsningen for aksjonsfasen. Tre poeng hvis patruljen følger rekkefølgen.

15. Intern kommunikasjon i aksjonsfasen? 3 poeng

Bidrag til SA vil også i aksjonsfasen være avhengig av god kommunikasjon. Tre poeng ved tydelighet, eventuelt bruk av sirkelkommunikasjon. Noen team kommuniserer mindre verbalt fordi de kjenner hverandre godt, så non-verbal kommunikasjon som tegn og signaler kan også være en faktor på dette punktet.

16. Samhandling i aksjonsfasen? 2 poeng

Punktet henger sammen med kommunikasjon, men også andre elementer som støtteatferd, gjensidig monitorering, tilpasning (Salas, et al., 2005).

17. Tilstrekkelig tilbakemelding til operasjonssentralen? 1 poeng

Situasjonsrapportering til operasjonssentralen er viktig, og handler om å se helheten i politiets oppdragsløsning. Tilbakemelding underveis, samt i etterkant. Dette må ikke gå på bekostning av egne prioriterte oppgaver, og må komme i faser av oppdraget hvor det er tilstrekkelig kapasitet.

3.4.5 Intervju

Vår deduktive metodiske tilnærming innebærer at forskningen tar utgangspunkt i eksisterende teori og forskerens hypotese, for å se om denne samsvarer med empirien (Kvale & Brinkmann, 2015). For intervjuene våre, utarbeidet vi derfor åpne spørsmål ut ifra den teorien vi hadde valgt ut. Spørsmålene må formuleres med en stor grad av presisjon og åpenhet slik at deltakeren kan reflektere over sine svar (Yin, 2018).

Intervjuene ble gjennomført ved at deltakerne ble separert umiddelbart etter gjennomføringen av caset slik at de ikke kunne kommunisere og bli påvirket av hverandres opplevelser. Det var viktig for oss at de skulle svare ut i fra egne oppfatninger og tolkninger. Vi var ute etter å få beskrevet

hendelsen ut ifra deltakernes perspektiv, noe som er typisk for det kvalitative semistrukturerte intervjuet (Brinkmann & Kvale, 2018). Det semistrukturerte intervjuet er dybdeintervjuer hvor en tradisjonelt sett lar deltakerne få god tid til refleksjon og meningsytringer som relateres til temaet det forskes på (Tjora, 2020). Forskningsprosjektet var tematisk begrenset og vi benyttet oss av det fokuserte intervjuet. Dette er en intervjuform som går mer spesifikt på det temaet det forskes på, og som kan benyttes der tillit allerede er etablert og når tematikken ikke er spesielt vanskelig eller følsom (Tjora, 2020). Vi hadde ingen tema som ble vurdert til å være følsomme for deltakerne. Det at vi benyttet oss av det fokuserte intervjuet førte til økt effektivitet. Vi var avhengig av å være effektive fordi vi brukte av UEH-personnellets tid til obligatorisk trening.

Begrunnelsen for valget av semistrukturert intervju, er at denne intervjuformen ga oss åpning for å stille oppfølgingsspørsmål for å få en presisjon i svarene med tanke på det vi ønsket å vite (Yin, 2018). Spørsmål var i utgangspunktet like for alle deltakerne, men det var forskjeller på hvordan deltakerne oppfattet og forstod spørsmålene relatert til det vi ønsket svar på. For å få deltakerne til å svare ut spørsmålene, måtte spørsmålene av og til presiseres på forskjellige måter til forskjellige deltakere.

I intervjusituasjonen prøvde vi å legge til rette for en rolig setting hvor intervjuer etter å ha stilt spørsmålene skulle forholde seg lyttende. Før intervjuet startet fikk deltakerne gjentatt sine rettigheter, og det ble presisert at deltakelse var frivillig og at de fortsatt kunne trekke seg hvis de ønsket. Brinkmann og Kvale (2018) gir uttrykk for at deltakere vil føle seg fram i relasjon til den som intervjuer, og at det er viktig at tillit skapes ved aktiv lytting og at det gjøres avklaringer om hvordan intervjuet skal gjennomføres. Vi tilstrebet å stille spørsmålene på en slik måte at de ikke virket konfronterende, eller at vi ga uttrykk for våre subjektive meninger. En slik tilnærming kan i større grad skaffe viten om deltakernes erfaringer i forbindelse med caset, uttrykt med deres egne ord (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Før intervjuet startet ble det spesifisert for deltakerne hva som var rammene, og at det var ønskelig at de forholdt seg til spørsmålene og temaet spørsmålet var knyttet til. Tjora (2020) hevder at en presisering/avgrensning før intervjuet kan være med på å effektivisere gjennomføringen ved at deltakerne forholder seg til temaet, og ikke gis en sjanse til å dra inn elementer som ikke er relevante for det som skal undersøkes.

Det som kan være en ulempe med semistrukturerte intervjuer er at oppfølgingsspørsmålene kan bli preget av forskerens subjektive perspektiver i stedet for deltakernes. Dette kan bidra til å påvirke forskningskvaliteten negativt (Postholm, 2005). Vi som foretok intervjuene snakket gjennom dette under planleggingen av intervjuene, og mener at det liten sannsynlighet for at spørsmålene var subjektivt preget. Allikevel kan det ikke utelukkes at noen av oppfølgingsspørsmålene kan ha vært ledende.

Vi var to personer som foretok intervjuene etter casen. Dette kan ha påvirket forskningskvaliteten fordi spørsmålene kan stilles og svarene tolkes på forskjellige måter (Yin, 2015). Yin (2015) hevder også at den som intervjuer bør inneha kunnskap om forskningsmetodikk og intervjuteknikk. Vi som foretok intervjuene har liten erfaring i forskningsmetodikk, men har erfaring og utdanning i politietterforskning og avhørsmetodikk. Politiavhør stiller også krav om objektivitet til spørsmålsstilling og analyse av svar.

I det semistrukturerte intervjuet er det ønskelig å få tak i deltakernes opplevelser, og hvordan de selv reflekterer over dette (Tjora, 2020). Ved å kombinere observasjon med et påfølgende intervju, har vi økt muligheten for å få tak i deltakernes egne tanker, noe vi anså som helt nødvendig for å svare ut problemstillingen. SA er en kognitiv prosess som kan være vanskelig å observere (Salmon et al., 2008), og observasjon alene ville ikke gitt oss denne dataen.

Vi besluttet å benytte lydopptaker under intervjuene. Dette gjorde vi for å sikre at vi fikk med alt deltakerne uttrykte med ord, men også ved interjeksjoner. Vi vil hevde at det var et viktig støtteverktøy i forbindelse med transkripsjonen, og hjalp oss til å få frem forskjeller og nyanser i svarene. Det som kan være en negativ faktor ved bruk av lydopptaker er faren for å miste oppmerksomheten og interaksjonen med den som intervjues. Tjora (2020) hevder på sin side at bruk av lydopptaker kan føre til bedre kontakt mellom intervjuer og deltaker fordi en kan rette oppmerksomheten mot deltakeren.

3.5 Analyse av kvalitativ data

For å analysere det kvalitative datamaterialet vårt, benyttet vi oss av den metodiske tilnærmingen tematisk analyse. Dette er en metode for å identifisere, analysere og rapportere mønstre eller temaer i datamateriale (Braun & Clarke, 2021). Tematisk analyse er mye brukt, men det er liten konsensus om hva som definerer den og hvordan den best benyttes (Ryan & Bernard, 2003). Braun og Clarke (2006) hevder denne formen for analyse bør være den første kvalitative analysemetoden som forskere lærer seg, og at den videre bør sees på som den mest fundamentale metoden innenfor kvalitativ forskning.

Uten å forstå hvordan forskerne har gått frem for å analysere datamaterialet, vil det naturligvis være vanskelig å vurdere og sammenlikne studien med andre studier innenfor samme emne (Attride-Stirling, 2001). Derfor vil det å være tydelig på hvordan man finner frem til og kategoriserer koder og temaer være viktig, samtidig som det gjør det lettere for leseren å vurdere våre metodiske valg. Vi har hatt en deduktiv tilnærming til analysen, hvor det har vært teorien og vår interesse innen fagfeltet som har vært selve driveren. Temaene vi har funnet frem til, kommer fra blant annet allerede vedtatte faglige definisjoner funnet i litteraturgjennomgangen og fra våre interesser, teoretiske orienteringer og personlige erfaringer (Ryan & Bernard, 2003). På den måten har vi sannsynligvis fått mindre innsikt i de overordnede dataene, men samtidig en mer detaljert analyse av de aspektene som vi har sett på som viktige for vår problemstilling. Vi har kodet og kategorisert med problemstillingen i bakhodet, og på den måten hatt en mer teoretisk tilnærming til selve prosessen. Videre har vi tatt utgangspunkt i Braun og Clarke (2006) guide i seks faser for å gjennomføre selve analysen:

Fase 1: Gjør deg kjent med datamaterialet

Umiddelbart etter at vi hadde avsluttet datainnsamlingen, startet vi med å diskutere hvordan vi best kunne jobbe videre med funnene våre. Vi sammenliknet de utfylte observasjonsskjemaene, hørte igjennom alle intervjuene, og så igjennom alt av filmmateriale vi hadde. Dette ga oss et godt grunnlag for videre arbeid. Fordi vi begge var til stede under casegjennomføringen og gjennomførte intervjuer, hadde vi god kjennskap til materiale fra før av og hadde allerede da gjort oss noen tanker om potensielle temaer. Vi transkriberte intervjuene, samt all kommunikasjon i videoopptakene, og fikk på den måten et svært godt innblikk i innsamlet data.

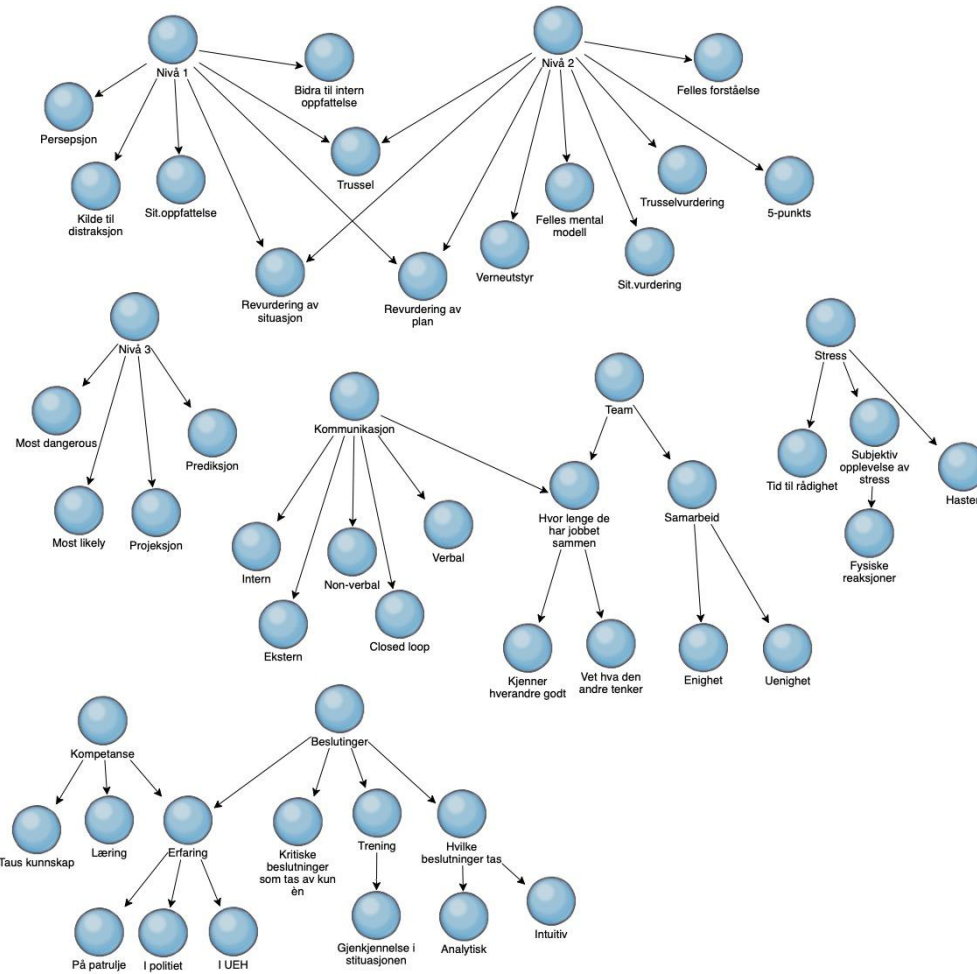
Vi leste gjennom alt flere ganger, mens vi samtidig noterte ned det vi anså som initielle interessante funn. I denne prosessen hadde vi flere møter hvor vi diskuterte mulige temaer og vi jobbet i en lang periode hver for oss for at begge skulle få størst mulig innsikt i datamateriale. På denne måten sikret vi også at analysen ble så objektiv som mulig innenfor de rammene vi har hatt.

Fase 2: Identifiser de første kodene

Samtidig som vi gjorde oss grundig kjent med materialet vårt, identifiserte vi begge flere interessante temaer. Vi gikk systematisk gjennom samtlige intervjuer, samt all kommunikasjon i videoene, og markerte setninger eller avsnitt som fanget vår interesse. Vi knyttet en kort kommentar til det vi markerte. Analyseverktøyet Nvivo ble benyttet for å systematisere funnene og det gjorde det lettere for oss å samarbeide og holde en strukturert oversikt over datamateriale. Vi la inn det transkriberte materialet og identifiserte innledningsvis 89 koder som vi brukte som utgangspunkt for det videre arbeidet.

Fase 3: Søk etter tema

Temaene i analysen har utgangspunkt i Endsleys SA-modell (1995) med de tre nivåene, situasjonsoppfattelse, situasjonsforståelse og situasjonsprediksjon. Mange av kodene vi fant i den forrige fasen knyttes opp mot et eller flere av nivåene, samtidig som det dukket opp flere andre interessante funn underveis som også knyttes opp mot blant annet beslutningstaking. Vi utarbeidet et forslag til temaer vi skulle gå videre med, men så raskt at det var en fare for å gå altfor vidt ut. I denne fasen satt vi igjen med åtte hovedkategorier eller temaer (Figur 3).

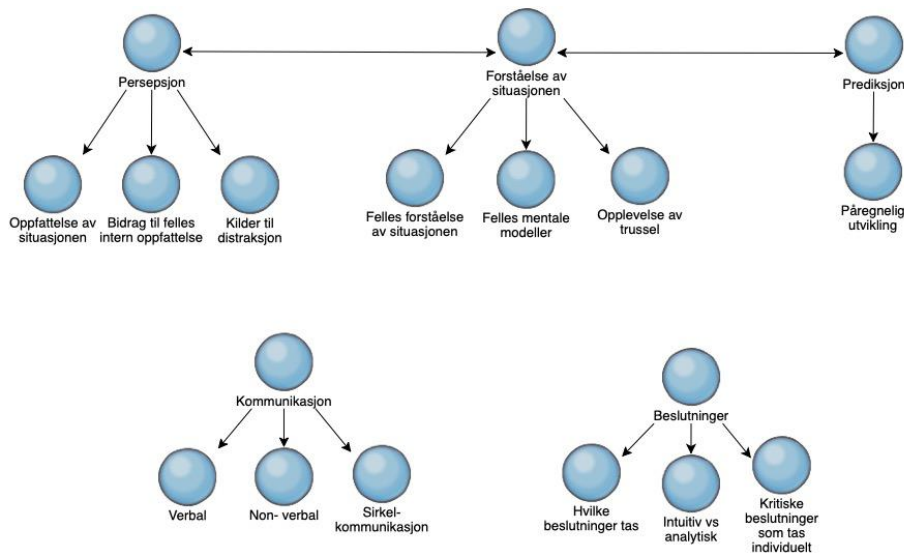
Figur 3- Skjerm bilde fra Nvivo- Søk etter tema

Fase 4: Gjennomgå/ revurdere temaer

Vi erfarte tidlig i denne fasen at åtte temaer var i overkant og brukte derfor tid på å diskutere og gjennomgå hvilke temaer vi ville fokusere på. Alt av koder og kategorier vi fant, ville ha vært relevant sett opp mot problemstillingen vår, men det måtte prioriteres. Vi vurderte hvilke temaer som var mest relevante i henhold til hvordan Braun og Clark (2006) beskriver denne fasen. Vi så at flere av kodene og kategoriene gikk inn i hverandre og kunne med enkle grep slås sammen. Samtidig ønsket vi å holde fast på temaene som i størst grad kunne si noe konkret om SA. Vi reviderte koblingene mellom kategorier og underkategorier, videreutviklet prosjektkartet og endte til slutt på fem temaer, alle med underkategorier.

Fase 5: Definere og navngi tema

I denne fasen handler det om å identifisere selve essensen i hvert enkelt tema, samt gi dem navn som er “kortfattede, kraftfulle og gir leseren umiddelbart en forståelse av hva temaet handler om” (Braun og Clarke, 2006, s. 93). Vi skrev så en detaljert analyse av hvert tema, først én for hver enkelte patrulje, og deretter en som oppsummerte temaene sett i lys av alle patruljer samlet. På grunn av behovet for anonymitet ligger kun et anonymisert eksemplar av disse analysene vedlagt oppgaven (Vedlegg 4). Videre ga vi hvert tema et navn som i størst mulig grad beskriver hovedtrekkene, og som samtidig følger en rød tråd fra problemstillingen vår. Figur 4 viser sluttresultatet av den tematiske analysen.

Figur 4- Skjerm bilde fra Nvivo- Sluttresultat av den tematiske analysen

Fase 6: Rapportering av funn

Hovedmålet i denne fasen er å presentere funnene på en måte som overbeviser leseren om verdien og validiteten av analysen (Braun & Clarke, 2006). Vi gikk gjennom datamaterialet for hver enkelt patrulje og lagde et analyseskjema per patrulje (se eksempel vedlegg 4).

Den videre rapporteringen vil vi komme tilbake til i oppgavens resultatkapittel.

3.6 Analyse av kvantitativ data

Selv om det er det kvalitative som er bærebjelken i forskningsprosjektet vårt, har vi også innhentet kvantitative data fra deltakernes gjennomføringer. Det validerte observasjonsskjemaet ga oss mulighet til å gi hver patrulje en poengscore ut fra forhåndsdefinerte “best practice”-punkt, og på den måten blant annet se om det var sammenheng mellom forberedelser patruljen gjorde og resultat i aksjonsfasen.

Selv om vi ikke kan måle deltakernes SA gjennom bruk av observasjonsskjemaet, mener vi at scoren i de forskjellige fasene kan si noe om i hvilken grad deltakerne aktivt jobbet for å bygge SA, særlig felles SA i teamet. En lav score i meldings- og utrykningsfasen vil eksempelvis vise at patruljen ikke snakket nok sammen om forberedelser inn i oppdraget, og at de ikke har benyttet seg av SOP og/ eller sirkelkommunikasjon. En lav score i aksjonsfasen vil vise at patruljen ikke kommuniserte godt nok i en kritisk fase, at de ikke jobbet godt nok som et team og/eller at de ikke fulgte handlingsmønsteret som er å forvente av erfarne polititjenestepersoner. Den enkelte deltaker kan ha hatt høy grad av SA selv om patruljen får en lav score, men når informasjon ikke deles internt, vil dette være vanskelig for patruljen som helhet. På den måten vil observasjonsskjemaet også kunne bidra til å si noe generelt om patruljenes forsøk på etablering av felles SA.

Vi har også tallfestet erfaring og tidligere trening fra lignende oppdrag gjennom to spørsmål i intervjuene. Tallene, både fra caset og fra intervjuene, har vi brukt deskriptivt, og vil presentere enkel statistikk med grafer i resultatdelen av oppgaven.

3.7 Oppgavens kvalitet

Lincoln og Guba (1985) presenterer følgende tre kriterier for validitet i kvalitativ forskning: *troverdighet*, *overførbarhet* og *bekreftbarhet*. Troverdighet handler om å sikre at funnene fra studien er basert på data av høy kvalitet, og at forskeren har vært refleksiv og forsiktig i sin analyse. Overførbarhet handler om i hvor stor grad funnene kan generaliseres til andre situasjoner eller kontekster, mens bekreftbarhet handler om å forsikre seg om at forskningens resultater er basert på data som faktisk finnes, og at andre forskere kan gjenskape studien og

finne de samme funnene. Tjora (2020) trekker frem pålitelighet (reliabilitet), gyldighet (validitet) og generaliserbarhet som sentrale faktorer i et godt kvalitativt forskningsdesign.

Påliteligheten i oppgaven er forsøkt hensyntatt ved at de forskningsmetodene som er benyttet er nedskrevet i detalj. Gjennomføringen og innholdet i caset er nøyaktig forklart. Koherensen mellom caset og vurderingskriteriene i observasjonsskjemaet er også utfyllende beskrevet.. Oppgaven er forsøkt strukturert på en slik måte at leseren kan få et godt innblikk i forskningsprosessen fra start til slutt. Forskningen har hatt en deduktiv metodisk tilnærming, og det er redegjort for hvilke teorier som har blitt lagt til grunn for empirisk sammenligning. Teorien har blitt hentet fra fagfelleleurdert litteratur. Det at forskeren beskriver forskningsprosessen detaljert og transparent er med på å styrke forskningens pålitelighet (Johannesen et al., 2020).

Begge forskerne har erfaring og inngående faglig kunnskap i casets kontekst. Tjora (2020) hevder at det derfor kan ha vært en fare for at denne faktoren kan være med på å påvirke forskningen. Vi kan ikke utelukke at dette har påvirket oss, men vi har vært bevisst på problemstillingen, og diskutert farene for subjektiv påvirkning i forskningsprosessen. For å få til objektiv gjengivelse som var minst mulig påvirket av subjektive tolkninger, ble det benyttet audiovisuelle hjelpemidler i form av video og lydopptak av deltakernes gjennomføring av caset og lydopptaker under intervjuene. Lydopptak er essensielt for å få objektivitet og en nøyaktig transkripsjon, og bruk av video har den fordelen at den viser situasjonen slik den er, og at forskeren ikke får en tolket gjengivelse av hendelsesforløpet (Tjora, 2020). En innvending ved vår bruk av video kan være at lysforholdene endret seg under gjennomføringene, og at værforholdene vekslet mellom nedbør i form av snø til opphold. Dette påvirket bildekvaliteten og kan ha påvirket persepsjonen og tolkningen.

Caset ble vurdert etter momenter for *best practice* nedskrevet på et observasjonsskjema. I meldings- og utrykningsfasen observerte vi fra hver vår posisjon. En fra UEH-patruljens perspektiv i bilen, og den andre fra gjerningsmannens perspektiv på åstedet. Begge hadde tilgang til samband slik at vi hørte den samme kommunikasjonen som var mellom patruljene og operasjonssentralen. I aksjonsfasen var begge forskerne på åstedet og foretok observasjon fra forskjellige plasseringer. Vurderinger av kvaliteten på gjennomføringen ble i etterkant diskutert,

og ved uenighet ble det benyttet video for å komme fram til et felles resultat. Dette vurderes til å styrke forskningens pålitelighet ved at caset og deltakernes gjennomføring kunne vurderes fra flere perspektiver, samtidig som våre observasjoner og tolkninger kunne bli justert ved sjekk av video. Det var hendelser hvor videoen avslørte feil i vår situasjonsoppfattelse som kunne ha bidratt til å gjøre deler av forskningsresultatet ugyldig.

Kvalitativ forskning og observasjonsstudier kan ikke gjenskapes av andre forskere fordi forskernes kunnskapsgrunnlag er forskjellige, samt at tolkninger er verdiladet og avhengig av kontekst (Johannesen et al., 2020). I oppgavens resultatdel presenteres derfor et større antall direkte transkriberte sitater. Sitater gir en mulighet for den som leser til å komme tettere på grunnlaget for tolkningene og foreta egne tolkninger (Tjora, 2020). En svakhet ved bruk enkeltsitater kan være forskerens seleksjon av sitatene. Det kan stilles spørsmål ved hvorfor noen er valgt og andre ikke. Dette kan være med på å svekke påliteligheten til forskningsresultatene hvis det oppstår mistanke om at sitatene er valgt selektivt for å støtte forskernes subjektive meninger og holdninger.

Gyldigheten (validitet) i forskning kan relateres til om den valgte metoden faktisk redegjør for det den har til hensikt å redegjøre for (Johannesen et al., 2020). Vi ønsket å finne ut i praksis hvilke faktorer som påvirket UEH-teamets SA i krisesituasjoner, i hvilken grad felles SA ble oppnådd og hvordan SA påvirker beslutningstakingen. For å best belyse dette mente vi at metodetriangulering mellom semistrukturert intervjuer og observasjon av et simulert politioppdrag, med innslag av kvantitative resultater, var hensiktsmessig.

Tjora (2020) hevder at undersøkelser av praksis tenderer mot valg av observasjonsstudier som metode fordi intervju alene ikke kan si noe om praksis, men kun gi svar på hvordan noen tenker om egen praksis. Før gjennomføring ble caset fremlagt for politiets faginstruktører i polititaktikk. Disse ga konstruktive faglige tilbakemeldinger på hva caset burde inneholde og ikke. Etter innspill fra instruktørene ble det simulerte politioppdraget korrigert slik at den inneholdt de momentene som formentlig var påkrevd for å svare ut problemstillingen uten at det gikk ut over realismen og rytmen i caset. Vi fikk også en av politiets operasjonsledere til å vurdere og komme med tilbakemeldinger om momentene sett opp mot *best practice* ved gjennomføring av det

simulerte oppdraget. Formålet ved valg av metodetriangulering var å få deltakernes tanker rundt problemstillingen og avstemme deres utsagn mot det som var observert. Både avvik og samstemthet ble brukt under konstruksjon av oppfølgingsspørsmål.

Selv om vi som forskere observert gjennomføringen av caset fra forskjellige perspektiver, kom vi i de fleste tilfellene til samme resultat når vi sammenlignet våre nedtegnelser på observasjonsskjemaet. Dette kan tolkes som en indikasjon på en større grad av validitet.

Deltakerne kan ha hatt en følelse av at dette var en øvelse, og ikke en reell hendelse. Denne faktoren kan ha vært med på å påvirke motivasjon og innsats, da deltakerne i varierende grad kan ha sett for seg caset som en simulering av virkeligheten. Det er lite trolig at caset påvirket sans- og tankeprosesser på samme måte som under virkelige kritiske situasjoner. Det kan også være at caset ikke var likt nok en reell hendelse med tanke på plassering og innhold av scenario, bruk av rekvisitter og kvaliteten på markører. Det ble brukt markører som ikke var kjent for deltakerne fra før, og som ikke hadde kunnskap om politiets handlingsmønster i slike situasjoner. Alle de nevnte faktorene kan ha påvirket validiteten.

Begge forskerne gjennomførte en tematisk analyse av intervju, observasjonsskjema og videomateriale av samtlige patruljer. Vi kunne ha fordelt patruljene mellom oss og tatt halvparten hver, men ved å bruke ekstra tid, ved at begge tok for seg alle patruljer, ble vi svært godt kjent med datamateriale. Det viste seg å være en stor fordel senere i prosessen. Etter å ha gått gjennom datamaterialet for hver patrulje, sammenliknet vi det vi hadde merket oss og lagde en ny, felles skjematisk oversikt over funnene våre. Dette mener vi kan ha vært med på å styrke validiteten.

Personattribusjon kan påvirke validiteten negativt. Det kan være at vi som forskere, med erfaring og kunnskap om polititaktikk, har en mental modell for hva som er riktig løsning, og favoriserer den patruljen som løser oppdraget tilnærmet likt som en selv ville ha løst det med en kunstig høy score. Det var også flere tilfeller under caset der tilfeldigheter menes å ha påvirket resultatene. I enkelte gjennomføringer var det tydelig at én av deltakerne på UEH-patruljen kunne besitte en høyere grad av SA, mens makkeren ikke hadde etablert SA i samme grad. Den som var besittelse av høyest grad av SA aksjonerte i tråd med *best practice*, mens den andre tilpasset seg

makkerens atferd og handlingsmønster, og fikk høy score fordi patruljen ble vurdert som team og ikke individuelt.

Et annet element som kan påvirke forskningsresultatene, er personlige relasjoner. Politiet er en relativt liten organisasjon, og spesielt gjelder dette når utvalget av deltakere kommer fra samme politidistrikt. I dette tilfelle kjente en av forskerne alle deltakerne enten som arbeidskolleger eller som leder. Den andre hadde kjennskap til én av deltakerne. Vi prøvde å tone ned relasjonen ved at vi som forskere ikke bar uniform med hierarkiske symboler og distinksjoner. Det ble også klargjort i forbindelse med intervjuet at vi var tilstede i forskningssammenheng. Det kan allikevel ikke utelukkes at de nevnte faktorer har påvirket validiteten negativt.

For å gjøre resultater fra casestudier overførbare til andre områder, bør man analysere dataene for å etablere beskrivelser, tolkninger og forklaringer som er relevante på tvers av ulike forskningsområder. Dette kalles for konseptuell generalisering (Tjora, 2020). Under denne prosessen, kan dataene tolkes i lys av relevant forskning og teorier for å støtte eller svekke funn fra egen forskning, noe som kan øke troverdigheten av forskningen (Tjora, 2020).

Lincoln og Guba (1985) understreker at validitet bør være en pågående prosess gjennom hele forskningsprosessen. De argumenterer også for at det å vurdere validitet bør være en del av forskningsprosessen, og at det er avgjørende for å sikre at forskningen er pålitelig og har verdi.

Overførbarhet av forskningsfunn kan relateres til i hvor stor grad resultatene kan generaliseres til andre situasjoner og andre kontekster. En slik overføring kan være utfordrende i kvalitativ forskning fordi utvalget av deltakere ofte er mindre og mer selektert, enn ved kvantitativ forskning (Lincoln & Guba, 1985).

I denne casestudien var utvalget av deltakere basert på nøkkelinformanter i form av UEH-personell som regnes som eksperter på sitt funksjonsområde, samtidig som de hadde en teoretisk forkunnskap og forutsetning for å forstå det som var forskningens intensjon (Johannesen et al., 2020). Utvalget av UEH-personell var allikevel et bekvemmelighetsutvalg

fordi studien måtte benytte de deltakerne som var tilgjengelig til tid og sted som stod i samsvar med forskernes kalender (Tjora, 2020). Dette kan ifølge Tjora (2020) føre til at studien ikke er moderat generaliserbar ved at forskerne kan angi i hvilke situasjoner som funnene vil kunne ha gyldighet. Det kan allikevel argumenteres for at casestudien kan være moderat generaliserbar nasjonalt fordi UEH er relativt homogent i form av en tilnærmet lik seleksjon, like utdanningsplaner og ensartet funksjonsbeskrivelse. Ses homogeniteten i relasjon til det generiske i oppdragsløsningen av oppdrag med høy trussel, kan casestudien til en viss grad være generaliserbar.

Caset kan overføres til andre situasjoner eller caser hvor graden av individuell og delt SA kan påvirke beslutningstaking. Et eksempel på dette kan være andre nødetater (brann og helse) som i sitt daglige virke også står overfor kritiske situasjoner hvor beslutninger kan få betydning for liv og helse. Selv om konteksten hva gjelder det som utgjør trusselen er forskjellig, må også de i enkelte sammenhenger forholde seg til begrenset tid og handlingsrom. Selv om kontekst kan være forskjellig, kan det argumenteres for at den kognitive prosessen med tanke på å etablere SA er tilnærmet lik.

Kvalitative forskere bør gi en grundig beskrivelse av konteksten som undersøkes, og forklare hvordan funnene kan ha relevans for andre sammenhenger (Lincoln & Guba, 1985). Oppgaven har prøvd å bidra til slik forståelse av overnevnte sammenheng ved detaljert beskrivelse av forskningsprosessen, struktur og eksemplifisering.

Lincoln og Guba (1985) hevder at forskere ikke bør se på overførbarhet som et spørsmål om å finne universelle sannheter, men heller som en mulighet til å øke forståelsen av det aktuelle fenomenet. På denne måten kan forskere på en mer detaljert måte forklare hva som kan overføres fra studien og hvilken verdi funnene kan ha for andre kontekster.

3.8 Etiske refleksjoner

Vi har under arbeidet med oppgaven vært bevisst på, og tilstrebet å forholde oss til god forskningsetikk. Verdssetting av deltakerne og bruk av allmenne gode forskningsetiske prinsipper kan være utslagsgivende for å fremskaffe gode og gyldige forskningsdata. De forskningsetiske

betraktningene bør være gjennomgående i forskningsprosessen fra start til slutt, men også etter endt forskning (Postholm, 2005).

Når forskeren benytter seg av en kvalitativ metode kan det føre til at det oppstår nært og tillitsbasert forhold mellom forsker og den som blir observert eller intervjuet (Tjora, 2020). I vårt tilfelle var et nært forhold allerede etablert før forskningen startet. En av forskerne er til daglig taktisk leder for deltakerne. Utjevning av maktbalansen ble forsøkt gjort gjennom en inngående samtale før casegjennomføringen. Det kan ikke utelukkes at dette forholdet kan ha påvirket deltakernes følelse av frivillighet til å delta, men vi fikk ikke inntrykk av det. Det var også potensielle deltakere som valgte å ikke delta. Det skal også nevnes at politiet som organisasjon er hierarkisk oppbygd gjennom et gradssystem, og dette kan også ha betydning hvis det er kjennskap mellom forsker og deltaker.

Det å kunne ivareta deltakernes anonymitet har vært viktig fra et etisk perspektiv, og ikke minst med tanke på tillitsrelasjonen mellom forsker og deltaker. Intenderte brudd på anonymitetsklausulen fører ikke bare til mistillit mellom forsker og deltaker, men kan gi et omdømmetap for academia som fører til at potensielle deltakere ikke stiller seg til disposisjon ved senere forskningsprosjekt. Anonymitet er normen for de som er deltakere i et forskningsprosjekt, og er spesielt viktig når det blir tatt opp følsomme tema som kan få uønskede konsekvenser for deltakeren (Tjora, 2020). Vi tilstrebet å anonymisere deltakerne ved hjelp av koding. I kvalitativ forskningstradisjon er det vanlig å holde innsamlet informasjon konfidensielt, samtidig som deltakere gis kode eller fiktive navn (Postholm, 2005). Et etisk forskningsdesign inneholder en forpliktelse fra forskerens side om at denne vil opptre lojalt mot deltakernes avgitte samtykke når det dreier seg å skjule identitet. Samtidig skal en også ha i minne konsekvenser som en avdekking av identitet kan medføre (Brinkmann & Kvale, 2018). Vi ga hver deltaker en unik tall- og bokstavkombinasjon, og det er kun forskerne i dette prosjektet som vet hvilke deltakere som er tildelt de forskjellige kombinasjonene.

Tjora (2020) hevder at det i caser i snevre arbeidsmiljøer vil være umulig å *garantere* anonymitet. Dette er også gjeldende for vår forskning, hvor vi brukte relativt få deltakere som opererte i makkerpar. Det kan ikke utelukkes gjenkjennelse og identifisering mellom de som var

på samme patrulje. Alt datamateriale i form av lydopptak, transkripsjoner og notater, ble oppbevart på personlige PCer med passordbeskyttelse, i henhold til retningslinjer fra NSD, og vil bli slettet etter sensurering av oppgaven.

Vi som forskere har også forpliktelser overfor lovverk som regulerer taushetsbelagt informasjon. Politipersonellets ytringer og atferd er i flere sammenhenger begrenset av lovpålagt taushetsplikt (Politi-loven, 1995, § 24). Dette er en faktor vi har tatt hensyn til gjennom hele forskningsprosessen, slik at vi ikke på noen måte avslører funksjoner eller politimessige forhold som ikke er alminnelig kjent eller allment tilgjengelig (Politiinstruksen, 1990, § 5-5).

En annen etisk refleksjon vi gjorde oss var knyttet til markørenes og deltakernes sikkerhet. Forskere kan ikke la være å ta hensyn til deltakernes sikkerhet, selv om dette kan påvirke forskningen negativt (Postholm, 2005). Gjennomføring av caset innbefattet bruk av biler, tungt verneutstyr og simulerte pågripelser. Det var en risiko for at markører og deltakere kunne bli skadet. Det ble foretatt en risiko- og sårbarhetsanalyse sammen med instruktører ved politiets treningssenter, hvor vi diskuterte casets innhold med tanke på faren for skade på person. Vi konkluderte at risikoen var akseptabel, gitt god styring og tilstedeværelse av sanitetsutstyr. Det var også personer med utvidet sanitetskompetanse tilstede.

4.0 Resultat

4.1 Funn fra intervju, observasjon og videoopptak

Under følger en oversikt over hovedkategorier og underkategorier funnet gjennom den tematiske analysen:

<u>Hovedkategori</u>	<u>Underkategori</u>
Persepsjon	Oppfattelse av situasjonen
	Bidrag til felles intern oppfattelse
	Kilder til distraksjon
Forståelse av situasjonen	Felles forståelse av situasjonen
	Felles mentale modeller
	Opplevelse av trussel
Prediksjon	Påregnelig utvikling
Kommunikasjon	Verbal/Non-verbal
	Sirkelkommunikasjon
Beslutninger	Hvilke beslutninger som tas
	Intuitiv vs analytisk
	Kritiske beslutninger som tas individuelt

Tabell 3- Hovedkategorier og underkategorier fra den tematiske analysen

Under de tre første hovedkategoriene persepsjon, forståelse av situasjonen og prediksjon, har fokuset vært på hvilke faktorer som påvirket casedeltakernes SA, og på hvilken måte disse tre elementene påvirket hverandre i relasjon til taktiske beslutninger i casegjennomføringen.

4.2 Persepsjon

Fokuset under denne hovedkategorien var sansing og oppfattelse av situasjonen, både individuelt og felles, samt forskjellige distraksjonselementer.

4.2.1 Oppfattelse av situasjonen

I initialfasen var det operasjonssentralen som var premissleverandør for patruljenes persepsjon av hendelsen ved utlesning av meldinger på samband. På videoopptakene observerte vi i alle

seks tilfellene at piketten (personen som sitter foran på passasjersiden) betjente sambandet, mens sjåføren på patruljen framstod som aktivt lyttende. I denne fasen virket hørselen til å være den dominerende sansen. Sambandsoperatørene på patruljene gjentok primærmeldingen ved bruk av sirkelkommunikasjon med operasjonssentralen i varierende grad. Alle som lyttet på sambandet kunne ved bruk av sirkelkommunikasjon fått en gjensidig mulighet til å danne seg en forestilling hvordan meldingen ble oppfattet og om oppfatningen var riktig. I de tre hovedmeldingene lå det informasjon som var vesentlig å få persipert i relasjon til gjennomføringen av oppdraget og ønsket måloppnåelse. Denne informasjonen ble vurdert til å være (1) hva skjer? (2) hvor skjer det? (3) hvem er involvert? (4) hvordan skjer det? og (5) hva er konsekvensene av handlingen fram til nå?

Mengden av detaljer og hvilke detaljer som den enkelte tjenesteperson oppfattet av primærmeldingen varierte. Her var det store variasjoner både innad i patruljene og mellom patruljene. Et eksempel på differensiert persepsjon innad i patruljen hentet fra intervjuene var:

1A: *«Gjerningspersonen er på utsiden, og eksen har kommet seg inn på et rom».*

1B: *«Gjerningspersonen har gått fra stedet og fremsatt noen trusler mot naboen»*

Et eksempel på mangelfull persepsjon innad i samme patrulje, gikk på beskrivelse av gjerningspersonen:

2A: *«Det jeg merket meg var ei grå lue, at han hadde briller og at det ble definert en farge på skjegget også uten at jeg valgte å legge det på minnet. Så kom det noen farger på både jakke og bukser, men det kokte bare bort»*

2B: *«Mann, briller, skjegg, mørke klær»*

Øvrige funn viste at alle patruljene fikk med seg at det i de første to meldingene omtales tre aktivt involverte personer. Alle patruljene hadde også identifisert hvilke roller de forskjellige personene hadde i hendelsen (gjerningsperson, trusselutsatt ekssamboer og trusselutsatt nabo). 9 av 12 deltakere nevnte den trusselutsatte ved fornavn, Siv, og 2 av 12 nevnte navnet på gjerningspersonen, Jørgen. 1 av 12 oppfattet feil navn på trusselutsatte ekssamboer, og byttet

mellom å tro at hun het Berit og Siri. Ingen av de 12 deltakerne nevnte etternavnet på trusselutøver og trusselutsatt, og kun 2 av 12 nevnte adressen der hendelsen pågikk, hvor kun én oppga riktig adresse.

Når det gjaldt meldingen som inneholdt etterretningsinformasjon og beskrivelse av gjerningspersonen, fikk alle patruljene med seg at gjerningsmannen var i besittelse av kniv. Det var imidlertid store variasjoner i oppfattelsen når det gjaldt karakteristika av selve gjerningspersonen og hvordan han var kledd. Det var også en differensiert oppfatning internt i patruljene relatert til drapstruslene av naboen og alvorligheten av truslene:

4A: *«Det var en nabo som hadde ringt inn og sagt at han hadde sett en stor kniv, og at han hadde vært der ja, men jeg oppfattet han ikke som trusselutsatt, at naboen var trusselutsatt nei.»*

4B: *«Plutselig er han på døra til naboen og på vei til å ta seg inn der. Og drapstruer han. Og da sier jeg: Da har vi dårlig tid.»*

For en av patruljene oppstod det en feiltolkning i persepsjonen som i et reelt tilfelle kunne ha ført til alvorlig fare for liv og helse. Tjenestepersonen tolket feilaktig operasjonssentralens primærutlesning slik at han trodde at gjerningspersonen bodde i leiligheten til naboen. Da gjerningspersonen gikk inn den åpne døra i Krinkelkroken 4, lot han gjerningspersonen gå inn til naboen uten å forhindre det ved bruk av maktmidler.

4A: *«Jeg oppfattet det slik at naboens leilighet var gjerningsmannen sin leilighet, og at leiligheten til henne lå på framsiden. Så i mine øyne var det uproblematisk at han gikk inn i det som jeg trodde var hans egen leilighet da. Det stemte kanskje ikke? Det var i alle fall slik jeg oppfattet situasjonen».*

I aksjonsfasen mente vi å registrere at premissene for hvem som la grunnlaget for SA, endret seg. I initialfasen av oppdraget var det operasjonssentralen som påvirket patruljenes persepsjon via sambandet. I aksjonsfasen oppfattet vi det til at det ble tjenestepersonene selv som la premissene for persepsjonen ved at de selv ble direkte påvirket av sanseintrykkene på det sentrale åstedet. I

aksjonsfasen observerte vi deltakerne i tillegg til å benytte hørsel benyttet seg av andre sanser som syn og berøringssansen.

Slik som i meldings -og utrykningsfasen, var det også i aksjonsfasen variasjoner på hvor mye den enkelte tjenesteperson evnet å persipere av hendelsene som utspilte seg foran dem, og i hvilken grad persepsjonen ble delt. Undersøkelsene viser også at selv om persepsjon ble forsøkt delt, var det forskjeller på i hvilken grad mottaker av informasjonen fikk den med seg, eller evnet å nyttiggjøre seg av den. Vi observerte også eksempler på at de ikke fikk med seg viktige elementer i aksjonsfasen, uten at vi kunne finne en spesifikk årsak. Vi mener at ufullstendig persepsjon i aksjonsfasen kan knyttes til ulike kognitive egenskaper og fysisk stress.

Deltaker 6B hevdet at gjerningspersonen hadde kniven høyt hevet ved patruljens ankomst. Filmopptakene viste derimot at gjerningspersonen aldri hadde kniven hevet, men at han holdt den langs siden med knivbladet pekende mot bakken. Filmen viste med stor grad av sikkerhet at 6B heller ikke observerte at gjerningspersonen kastet i fra seg kniven, noe som kunne ha ført til en feilbedømmelse av trusselen og bruk av sterkere maktmidler enn nødvendig. 6B ropte: «*Legg fra deg kniven, legg fra deg kniven*» lenge etter at gjerningspersonen faktisk hadde kastet kniven i fra seg.

Deltaker 5A observerte at gjerningspersonen var i besittelse av kniv og meddelte dette høyt verbalt til deltaker 5B. Det virket ikke som om 5B fikk dette med seg, da han fortsatte å snakke på samband, og forsøkte samtidig å gjenta den opprinnelige planen for 5A. 5A gikk rett i aksjon, og valgte å skyte et rettet skudd mot gjerningspersonen i det han beveget seg mot den åpne døra. 5B hevdet under gjennomføringen at han også hadde observert den åpne døra. Under intervjuet uttalte han følgende; «*Jeg ser i ettertid at døra er åpen*», og det tolkes til at han ikke så det under gjennomføringen. Observasjon viste at 5B gikk ut av bilen på et sted hvor den åpne døra havnet i en blindsoner, og han kan ikke ha sett den fra sin posisjon.

4.2.2 Bidrag til felles intern oppfatning

Analysen viste at hovedfaktoren til felles oppfatning av det som sanses kommer som en følge av gjensidig kommunikasjon. Kommunikasjonen bar ikke preg av å være triangulær ved at den

omfattet både operasjonssentralen og de to tjenestemennene. Hovedregelen var at kommunikasjonsretningen i starten gikk toveis mellom pikett (sambandsoperatør) og operasjonssentralen, mens sjåføren lyttet til det som ble kommunisert. Internt i patruljene ble det gjort få tiltak for å forsikre seg om at det fantes en felles oppfatning av det som ble lest ut, men det fantes unntak:

3A: «Vi snakker sammen underveis, hele veien egentlig, fra oppdraget kommer til det er sagt bryt. Vi kommuniserer godt . Jeg synes vi får en fin flyt da, som jeg og makker ofte får».

5B: «Godt samarbeid med makker hvor kommunikasjonen går godt før, under og etter»

De fleste begynte å planlegge selve utførelsen, den fysiske innsatsen i forbindelse med aksjonen, før de hadde forsikret seg om at meldingen var riktig oppfattet.

1A: «Ikke den store kollokvien, men jeg sa vi tar på oss TTV, hjelm og plastskjold også så jeg på han, så møtte jeg litt spørrende øyne på det med TTV'en, men ok, enig, sa han».

På noen av gjennomføringene, som den over, kunne en få inntrykk av at definisjonsmakten av riktig oppfatning av hendelsen lå til rollen som aksjonsleder eller eldste tjenesteperson. I denne fasen, hvor man ved å dele persepsjon kunne ha tilstrebet og dannet en felles oppfatning av meldingens innhold, viste det seg at patruljene i liten grad benyttet anledningen til å etablere en slik felles oppfatning. Dette skyldes formentlig liten grad av gjensidig kommunikasjon.

4.2.3 Kilder til distraksjon

Vår fortolkning viser en koherens mellom flere distraksjonskilder og individuell persepsjon som negativt kan påvirke muligheten til å oppnå en god individuell, og en tilnærmet felles forståelse av persepsjonen. Vi observerte at en høy informasjonsstrøm fra operasjonssentralen flere ganger førte til at tjenestepersonene i patruljen måtte avbryte pågående toveis-kommunikasjon. På videoopptak kunne vi se at jevnlig avbrytelser av patruljens kommunikasjon ble en stressor som hindret patruljen i å sammenholde oppfattelsen av omgivelsene, og kontrollere om de hadde en felles oppfattelse av virkeligheten. Dette styrkes av svar fra intervjuene.

5A: «Det var så mye kakling mellom makkeren min og sambandet, mye frem og tilbake da. Det var på en måte aldri rom for noe luft for at jeg kunne glippe inn med spørsmål».

1B: «Det er så mye info her så man må sjalte ut det som er viktig»

Manglende simultankapasitet, eller mangel på struktur og teknikker for å forbedre slik kapasitet, er en annen observert distraksjon. Flere av patruljene ikledde seg verneutstyr og klargjorde utstyr (ballistisk hjelm, skuddsikker vest, skjold, sanitetsutstyr) samtidig som de mottok informasjon fra operasjonssentralen, og mens de førte samtaler seg imellom.

1A: «Vi skal klargjøre skjold akkurat i den fasen vi står og gjør oss klar, så er det litt trafikk på sambandet. Jeg står og tar på meg hjelmen og må fokusere på det jeg må ha, at utstyret sitter»

Ytre faktorer slik som distraherende lydforurensing i form av motordur og vindusviskere så ut til å plage deltakerne i mindre grad. Det som tydelig påvirket persepsjonen var vær- og lysforholdene. To av patruljene gjennomførte caset på morgenen, i mørke, under kunstig belysning og i tett snødrev.

1B: «Jeg er helt avhengig av makker sine observasjoner for med den bilen vi har satt oss inn i dugger det noe voldsomt på min side».

1A: «Det er mørkt, det er dårlig sikt. Det dugget noe hinsides på frontruta».

Mangel på tid ble også en distraksjon som så ut til å kunne føre til stress. Måten tjenestepersonene kommuniserte på, verbalt og non-verbalt, tydet på det. Noen fremstod som litt urolige i kroppsbevegelsene og andre hadde en kombinasjon av slik uro og en tendens til økt verbal kommunikatív hastighet.

Felles for dem alle var tegn til tydelig konsentrasjon i initialfasen når de mottok meldinger fra operasjonssentralen, men ettersom tiden gikk, ble kommunikasjonen fra operasjonssentralen selektert bort til fordel for andre gjøremål. Dette ble synliggjort blant annet ved at det ikke ble benyttet sirkelkommunikasjon relatert til sambandskommunikasjon med operasjonssentralen. Enkelte deltakere svarte «mottatt» til tross for at de tydelig rettet konsentrasjonen mot andre

gjøremål, eller parallelt kommuniserte med makker da de mottok informasjon via sambandet. Noe som antas føles som en distraksjon i betydning av økt stress, er det faktum at tjenestepersonene blir målt og vurdert i forbindelse med deltagelse i studien.

4.3 Forståelse av situasjonen

Det ble forsøkt å finne svar på i hvilken grad patruljene gjorde individuell situasjonsforståelse til felles situasjonsforståelse, og hvilke faktorer som påvirket en slik etablering. Vi ønsket også å finne ut om det var interne forskjeller i patruljenes situasjonsforståelse, hva som kunne være årsaken og hvilken betydning det kunne ha for beslutninger og atferd i aksjonsfasen.

4.3.1 Felles forståelse av situasjonen

Analysen av dataene viste at tjenestepersonenes individuelle situasjonsforståelse fravek både innad i samme patrulje og på tvers av de seks patruljene. Den signifikante årsaken til at situasjonsforståelsen ikke samsvarte i større grad, var formentlig mangelen på relevant kommunikasjon fra oppdragets begynnelse til slutt.

2A: *«Vi kommuniserer mye uten å jabbe noe særlig. Vi avklarer egentlig trussel, metode, tidsbruk og små rolleavklaringer.»*

Video og lydopptak viste at de fleste patruljene faktisk pratet mer enn det de selv hadde en oppfatning av (nesten konstant) i meldings- og utrykningsfasen. De kommuniserte mest om fordeling av arbeidsoppgaver i den kommende aksjonen, og lite om hvordan de tolket og forstod situasjonen de stod overfor. Dette gjorde seg gjeldende for majoriteten av patruljene, og det var flere som hevdet å være så samkjørte at de ikke har behov for kommunikasjon eller at den naturlig falt bort på grunn av kjennskap til hverandre.

De fleste patruljene kommuniserte mest i initialfasen ved mottak av primærmeldingen, men hovedtendensen var at kommunikasjonen minket etterhvert som stressnivået økte i form av klargjøring av utstyr eller bearbeiding av en større mengde informasjon. Da patruljene gikk inn i aksjonsfasen og nærmet seg åstedet, virket det som at noe skjedde med kommunikasjonen. Flere kom med korte, verbale push-meldinger på hva de observerte. Sett i kontekst av oppdraget, så

kan dette bidra til en økt felles situasjonsforståelse og følgelig en bedre en forutsetning for å tilegne seg høyere grad av felles SA:

3B: *«Mann med kniv, mann med kniv»»*

2B: *«Til venstre for bygget kan ligne...kniv i hånda»*

5A: *«En person med kniv, han har kniv i hånda»*

Allikevel var det svært sjelden at disse pushmeldingene ble besvart med “mottatt” eller lignende av makker, og derfor var det vanskelig å vite om patruljen satt med samme situasjonsforståelse i aksjonsfasen. Årsaken til dette kan være at situasjonsforståelsen som en del av etablering av SA foregår på et kognitivt nivå og først kan avdekkes eksplisitt ved kommunikasjon eller implisitt ved observering av atferd.

4.3.2 Felles mentale modeller

Analysen viser at det kan være vanskelig å fastslå i hvilken grad patruljene evner å etablere og opprettholde dynamiske felles mentale modeller i hele tidsrommet hendelsen utspiller seg. Intervjuene avdekket til dels store forskjeller i patruljenes mentale modeller:

1A: *«Og i mitt hode der begynte jeg å tenke scenario PLIVO, og da var jeg inne i bobla der».*

1B: *«Han har jo også en mulighet til å varsle oss om det, så det er ikke en pågående voldsutøvelse».*

2A: *«I utgangspunktet skal vi sikre hun.....»*

2B: *«Jeg mener vi snakka sammen i bilen og makker sier at vi må få raskt kontroll på gjerningsmannen».*

Hos patrulje 4 fikk vi et kritisk avvik som førte til sprikende felles mentale modeller. 4A oppfattet situasjonen som om gjerningspersonen var naboen til trusselutsatte Siv, og av den grunn lot 4A gjerningspersonen gå inn i til naboen uten å iverksette operative tiltak. Det kan være at de divergerende felles mentale modellene i dette tilfellet mest sannsynlig skyldes en feil i persepsjonen av meldingene fra operasjonssentralen:

4A: *«Jeg oppfattet det slik at naboen sin leilighet var leiligheten til gjerningsmannen».*

4B forklarte sin situasjonsforståelse etter den sekundære meldingen fra operasjonssentralen:

4B: *«Han var på vei inn døra til naboen ja. Da er det kritisk».*

De to siste sitatene viste etter vår vurdering et kritisk stort avvik mellom patruljens mentale modeller, og at de på ingen måte kunne sies å være felles.

Det fremstod som om de mentale modellene avvek mest i relasjon til meldings- og utrykningsfasen. Når patruljene gikk inn i aksjonsfasen og stod overfor gjerningsmannen og trusselen, virket det som om de i større grad evnet å etablere felles mentale modeller. Observasjoner gjort på stedet og gjennomgang av datamateriale, viste at de ble mer samkjørte og teamorienterte når de iverksetter taktiske tiltak for å nøytralisere trusselen. Det viste seg blant annet i monitorering, tilpasning og støtteatferd. Når en av tjenestepersonene målbehandlet gjerningspersonen, fulgte makker opp med å bistå ved å ta, eller tilpasse seg, arbeidsoppgaver som den andre ikke tok, eller ikke klarte å ta. Dette gjaldt i mer eller mindre grad alle patruljene.

Kommunikasjonen virket også å bli mer adekvat under aksjonsfasen. Den ble mer kortfattet, spesifikk og målrettet. Dette synes å være med på å bidra til å øke graden av felles mentale modeller, og raskere utvikle nye, i et dynamisk perspektiv. Dette kan ha sammenheng med at samtlige deltakere hevdet å ha stått i tilsvarende situasjoner tidligere. En mann med kniv, som oppfører seg truende, var for alle et godt kjent scenario, og treningen de har gjennomgått i etaten, har etter deltakernes formening forberedt dem godt på dette scenarioet.

Vi observerte at det var individuelle forskjeller på i hvor stor grad tjenestepersonene evnet å oppdatere individuell SA og mentale modeller med tanke på dynamikken i en situasjon hvor tiden er kritisk faktor. På patrulje 5 klarte 5A å oppdatere sin SA og mentale modell ved å tilpasse seg den nye situasjonen, og uten opphold engasjere trusselen. 5B virket å være primet i sin tidligere SA og mentale modell. 5B virket opptatt av at patruljen skulle forholde seg til planen slik den ble lagt i meldings- og utrykningsfasen. Dette til tross for at 5A kom med flere

push-meldinger på at de hadde gjerningsmannen i front og at han hadde kniv. 5B var opptatt med planlegging helt til bilen stanset, men evnet etter hvert å forholde seg til at 5A aksjonerte ved å aktivt tilpasse seg og støtte opp om hans beslutning.

Hovedfunnene er at det er vanskelig å oppnå felles mentale modeller uten gjensidig kommunikasjon. Feiltolkning av persepsjonen kan være til hinder for etablering av en individuell og felles SA. Undersøkelsene viste at feil i persepsjonen ga følgefeil i situasjonsforståelsen og utfallsprediksjonen. I meldings- og utrykningsfasen var det store variasjoner i hvordan den enkelte fant det best å forberede seg, og det virket derfor som om felles mentale modeller her var svake på et generelt plan. Deltakerne virket til å være bedre til å oppnå felles mentale modeller når de gikk i aksjon og skulle håndtere en trussel de tidligere har trent på. Observasjonene tydet videre på at felles mentale modeller i aksjonsfasen kom som et resultat av høyere grad av felles SA og erfaring fra lignende hendelser.

4.3.3 Opplevelse av trussel

Funnene viste at trusselen opplevdes ulikt blant tjenestepersonene. En kunne tenke seg at de yngste tjenestepersonene med minst erfaring ville opplevd trusselen som høyere enn de eldre med mer erfaring, men det virket ikke som det var kausalitet mellom erfaring, alder og opplevd trussel:

«Jeg oppfatter trusselen som ganske høy da og tidskritisk» - Tjenesteperson med 21 års erfaring i politiet hvorav 16 av dem i UEH.

«I hodet mitt var det ikke sånn kjempehøy trussel mot noen andre her. Naboen har sikkert trukket seg unna og tatt noen kloke valg» - Tjenesteperson med 7,5 års erfaring fra politiet hvorav 6 år i UEH.

«I mitt hode begynte jeg å tenke scenario pågående livstruende vold, og da var jeg inni bobla der» - Tjenesteperson med 20 år i politiet hvorav 13 i UEH.

«Sånn at da tenker jeg at det er jo ikke tidskritisk her og nå, det er ikke pågående livstruende vold» - Tjenesteperson med 21 år i politiet hvorav 15 år i UEH.

«Så trusselen oppfatter jeg som kanskje høy for henne, men vi har sånn på en måte passe med tid da. Ikke kritisk ennå, vi må skynde oss, men ikke kritisk» - Tjenesteperson med 10 år i politiet hvorav 3 år i UEH.

Vi observerte at individuelle feil i persepsjonen i initialfasen kan påvirke opplevelsen av trussel. Enten ved at trusselen på feil grunnlag reduseres eller forhøyes. Dette kan eksemplifiseres ved at 4A trodde at trusselen ble redusert da gjerningsmannen gikk inn døra hvor den trusselutsatte naboen befant seg, fordi han feilaktig trodde at det var gjerningsmannen og ikke den trusselutsatte naboen bodde der. Trusselen var i realiteten blitt kritisk forhøyet. Individuelle feil i persepsjonen kan også føre til at en trussel ansees høyere enn den egentlig er. På spørsmål om hvordan tjenesteperson 6B oppfattet situasjonen ved ankomst åstedet:

6B: *«Nei, da ser jeg jo en mann med en kniv høyt hevet».*

Filmopptaket viser at gjerningsmannen aldri hever kniven, men har den ned langs siden med knivbladet pekende mot bakken helt til han kaster kniven i fra seg. 6B tolket trusselen å være høyere enn den reelt var fordi persepsjonen var feil.

Sammenheng mellom opplevd trussel og valg av verneutstyr (ballistisk hjelm, TTV, stikkvest, skjold, hansker), viste seg å ha moderat til liten sammenheng. Det var forskjellige faktorer som lå til grunn for hvordan patruljene vurderte bruken av verneutstyr, og flere av faktorene hadde sammenheng med tidligere erfaringer. Høy trussel for skade på eget personell, usikkerhet rundt prediksjon av situasjonsutviklingen, tidsbruk til påkledning, frykt for etterfølgende kritikk (hvis mangel på verneutstyr hadde ført til tilbaketrekning og tilbaketrekningen hadde ført til en alvorlig uønsket hendelse), moderat trusselvurdering av situasjonen og taktisk fordel, var alle faktorer som ble lagt til grunn for valg av verneutstyr.

Etter utsendelsen av meldingen hvor det ble opplyst om gjerningspersonens volds- og trusselhistorikk, oppfattet alle tjenestepersonene en økt trussel både overfor de involverte, tredjeperson og politiet. Selv om det i nevnte melding ble lest ut informasjon om at

gjerningsmannen hadde truet med skytevåpen i mai 2022, så ble det av ingen patruljer gjort verbale revurderinger av plan og gjennomføring av oppdraget.

Patruljene avslørte videre en inkonsistens mellom ord og handling når det gjaldt hvem av de involverte som var høyest trusselutsatt. I meldings- og utrykningsfasen var det en unison enighet om at Siv Hansen var den høyest trusselutsatte. Etter meldingen som gav mer informasjon om gjerningsmannens historikk, var de fleste deltakerne enige om at trusselen var forhøyet både for Siv Hansen, naboen og politiet. Patruljenes taktiske atferd tydet derimot på at de oppfattet trusselen som størst mot politiet. Kun én patrulje prøvde å etablere en barriere mellom gjerningspersonene og de trusselutsatte. De andre stanset og konfronterte gjerningsmannen på lang avstand.

Patrulje 1 gjennomførte aksjonen ved bevisst bruk av bil og megafon:

1A: *«Vi ønsket å ta ut gjennomføringsevnen til gjerningsmannen ved å sitte i bilen hvor han ikke får tatt oss fysisk. Det var tanken bak. Slik at man ikke bare stønner ut, får kort avstand og bruker kniven mot oss hvor vi da ender opp med å skyte»*

Patrulje 2 stanset kjøretøyet ca. 30 meter fra gjerningsmannen og åstedet, og etablerte ingen buffer mellom gjerningsmann og leilighetene til de trusselutsatte:

2B: *«Det ble langt å gå fra vi stoppa bilen, men jeg synes det var grei med avstand. Jeg ser i ettertid at det står en dør åpen inn til en leilighet der og hvis gjerningsmannen ville så hadde han rukket å ha gått inn der»*

Tjenesteperson 5B ble etter gjennomføring av caset spurt i intervjuet om han ville ha gjort noe annerledes:

5B: *«Hvis jeg hadde styrt hele utførelsen selv, men det kan jeg ikke fordi vi er to, så ville jeg kjørt bilen som en barriere inn mellom gjerningspersonen og hennes leilighet, da hadde vi i hvert fall vært i stand til å hindre han i å løpe inn til Siv».*

Oppfattelsen er at trusselen i meldings- og utrykningsfasen tolkes til å være størst mot Siv Hansen og naboen, mens tjenestepersonenes taktiske atferd implisitt tolkes til at trusselen er størst mot tjenestepersonene.

4.4 Prediksjon

Hvordan deltakerne har oppfattet og forstått situasjonen kan, sammenholdt med erfaring, gi dem en mulighet til å se for seg en påregnelig utvikling av situasjonen i nær framtid. Erfaring tilsier at nivået på trusselen vurderes opp mot en tenkt framtidig sannsynlighet og konsekvens av trusselen, og at trusselnivået påvirker tjenestepersoners taktiske beslutninger og atferd. Fokuset var å undersøke graden av samsvar i deltakernes prediksjon, og om noen hadde forskjellige prediksjoner av utfall.

4.4.1 Påregnelig utvikling

Det fremkom eksplisitt av intervjuene at 10 av 12 deltakere tilkjennega en framtidig prediksjon som enten innbefattet et framtidig drap eller alvorlig skade på den trusselutsatte Siv Hansen, naboen eller en tilfeldig tredjeperson.

1B: *«Og jeg mener jo, jeg tenker, hvis politiet ikke rykker ut her så blir det et potensielt drapsåsted da».*

4A: *«Da hadde han tatt seg inn til henne og drept henne. Det er det bildet jeg sitter med i hodet. Det bildet ga jo grunnlaget for handlemåten vår»*

Til tross for at deltakerne under intervjuene svarte at de hadde sett for seg forskjellige scenarier, ble det under observasjonen og gjennomgang av filmene kun registrert enkelte forsøk på å internt kommunisere verbale prediksjoner om oppdragets påregnelige utvikling. To av patruljene diskuterte most likely/ most dangerous, mens de andre i liten grad snakket eksplisitt om dette. Det var ingen av patruljene som delte slik prediksjon med operasjonssentralen. Våre undersøkelser viste videre at deltakerne tok på seg verneutstyr av forskjellige årsaker, men at alle beslutningene om bruk av verneutstyr var knyttet opp imot en prediksjon om et framtidig hendelsesforløp.

3B: «Og den tida vi taper på tungutstyr den føler jeg ikke er verdt det for den ekstra beskyttelsen. Også er det noe hvis det blir basking eller noe i tungt verneutstyr».

4B: «Hvis vi havner i en situasjon med basking med den kniven der, da er det en kjempefordel å ha verneutstyr på».

Videre kan også deltakernes forespørsel om bevæpning være en indikasjon på prediksjon.

2B: «Det er jo åpenbart at dette er et oppdrag som krever bevæpning. Han har kniv, og kan gjøre mye skade både på oss, eksen og andre i nærheten.

Det må presiseres at deltakerne kan ha hatt kognitive prediksjoner rundt oppdraget selv om de kun uttrykte disse under intervjuene, og ikke verbalt under selve gjennomføringen av caset.

4.5 Kommunikasjon

Under denne hovedkategorien var fokuset på betydning av kommunikasjon for etablering av felles SA, og hvilken form for kommunikasjon som ble utøvet i de forskjellige fasene av caset. Videre om viktigheten av kommunikasjon som et koordineringselement i forkant av beslutningstaking. Sirkelkommunikasjon er en kommunikasjonsteknikk som i de senere år har vært forsøkt innført i politiet, og vi søkte å finne svar på i hvilken grad denne teknikken ble benyttet.

4.5.1 Verbal kommunikasjon

Forskningsfunnene viste at kommunikasjon innad og på tvers av patruljene er et sentralt element både når det gjelder muligheten for å oppnå individuell og felles SA. Den triangulerte verbale kommunikasjonen mellom operasjonssentral og patruljen, tolkes til å være en premissleverandør for å oppnå felles SA. Kommunikasjonsmønsteret endret seg ut i fra hvilken fase patruljene befant seg i. I meldings- og utrykningsfasen ble den tolket til å være omfattende og detaljert, hovedsakelig om praktiske gjøremål. I aksjonsfasen ble den oppfattet mer konsis og målrettet med tanke på taktiske beslutninger og atferd. Eksempel på dette er melding av sanseintrykk ved adkomst åstedet i form av korte push-meldinger som, «Mann på venstre side av huset som passer til beskrivelsen», «Han har kniv i høyre hånd», «Han har sluppet kniven». Parallelt viste

undersøkelsene at verbal kommunikasjon også kan være en uønsket distraksjon som kan påvirke individ og team negativt når det gjelder streben etter å oppnå SA og følgelig et godt beslutningsgrunnlag.

2A: *«Jeg stoler på og forventer at operasjonssentralen gir oss informasjonen vi trenger.»*

5A: *«Jeg kunne godt tenke meg at vi reduserte sambandsbruken og at vi fikk litt bedre tid til å kommunisere oss i mellom som faktisk skal løse oppdraget, når det ikke er endringer i situasjonen trenger jeg ikke mere enn det jeg allerede har».*

2B: *«I hvert fall for min egen del, det bli fort mye støy om vi maser for mye. Vi har allerede det viktigste, så kommer det jo stadig nye innspill».*

Filmopptakene viste flere eksempler på at informasjon fra operasjonssentralen avbryter patruljenes forsøk på å nivellere SA og beslutningsprosess når det kom til plan og utførelse. Fem av seks patruljer evnet ikke å skape seg rom og tid for å prosessere informasjonen fra operasjonssentralen. Lydopptaket viste at én av patruljene evnet dette på en god måte da de ble spurt om de var klare for å motta beskrivelse på gjerningsperson:

OPS: *«Du kan få en beskrivelse av gjerningsmannen når du er klar»*

5B: *«Vi har en stans her for påkledning. Vi kommer tilbake til beskrivelse når vi er klar»*

De resterende patruljene evnet ikke å styre informasjonsflyten fra operasjonssentralen, men prioriterte sambandet ved hvert oppkall. Dette tok fokus vekk fra den interne kommunikasjonen på patruljen. Etter hvert virker det som om informasjonsmengden ble så omfattende at enkelte selekterte persiperingen:

5A: *«Vi prater med mye fyllord og sånt da, men jeg har et hode som etterhvert har utviklet seg slik at jeg bare sorterer ut det jeg mener er dritt».*

1A: *«Jeg står og tar på meg hjelmen og jeg må fokusere på det jeg må ha av info. Samtidig svarer jeg bare mottatt på det jeg får av info. Det jeg hadde der og da var nok».*

2A: *«Så disse kvalitetene på fargene i disse detaljbeskrivelsene har jeg opplevd i løpet av de 10 siste årene som sprikende, og at det er dårlig kvalitet på. Derimot når jeg får slike særkjenner*

som skjegg og briller i kombinasjon, det er lettere for meg å plukke ut, i den rekkefølgen jeg trenger det».

Ved alle gjennomføringene var det piketten (passasjer foran) som opererte sambandet og holdt kontakt med operasjonssentralen. Når den første meldingen fra operasjonssentralen ble lest ut, ble meldingen uten unntak repetert, fullt ut eller delvis, høyt på sambandet (sirkelkommunikasjon) i påhør av sjåfør. Etter hvert som patruljene i økende grad fikk tilført ny informasjon, tok beslutninger og iverksatte arbeidsoppgaver, observerte vi at simultankapasiteten til deltakerne sank og at sirkelkommunikasjonen mellom operasjonssentral og patrulje avtok eller ble fraværende. Det samme gjaldt den interne kommunikasjonen i patruljen.

Kommunikasjonen innad i patruljen var i hovedsak konsentrert om plan og gjennomføring. Vi så tendenser til gjensidig kommunikasjon vedrørende SA og felles mentale modeller, men det var unntaket. Det forekom også forsøk på sirkelkommunikasjon internt i patruljen, men også det var unntaket. For eksempel følgende dialog i patrulje 2:

2A: *«Jeg oppfattet det slik at Siv hadde låst seg inn på badet»*

2B: *«Ja, jeg oppfattet det at hun hadde låst seg inn på badet ja».*

2A: *«Jeg ønsker å først få kontroll på gjerningsmannen og hvis han ikke er på utsiden så blir det fremrykning til badet hvor Siv har låst seg inne»*

2B: *«Sikre fornærmede, men hvis vi ser gjerningsmannen tar vi kontroll på ham»*

2A: *«Ja».*

Observasjoner, sammenholdt med svar i intervjuene, tyder på at gjensidig verbal kommunikasjon ikke bare var en viktig kontrollmekanisme for etablering av korrekt individuell SA, men også en premissleverandør for å oppnå felles SA internt. Funnene tyder på at det kan være en sammenheng mellom mengden kommunikasjon, hva som blir kommunisert og når informasjon blir kommunisert, sett opp mot tid til rådighet for å løse oppdraget. Når kommunikasjonen ikke ble styrt, eller patruljene ikke ba om pauser for å absorbere og bearbeide informasjonen, observerte vi at patruljene fikk en kognitiv overbelastning som førte til individuell seleksjon av informasjonsinnholdet. Dette ga seg utslag i at de bekreftet som «mottatt» (implisitt forstått) uten

at de egentlig hadde fått med seg innholdet, eller at de bevisst prioriterte bort kommunikasjon til fordel for andre gjøremål.

Ved flere anledninger ble det gitt informasjon til patruljene mens de ikledde seg verneutstyr og våpen. Når de samtidig prøvde å skaffe seg en felles mental modell på plan og gjennomføring, ble det enten til at de overhørte sambandet (enkelte var under påkledningsfasen borte fra sambandet i korte perioder) eller bevisst ignorerte det. Det er faktorer som tyder på at verbal kommunikasjon er en forutsetning for å oppnå SA, samtidig som den kan være et hinder for individuell og felles SA. Dette så ut til å gjelde når mengden av informasjon ble betydelig og konkurrerte med andre mentale og fysiske oppgaver:

4A: *«Vi tok på oss verneutstyr og så kom den meldinga, så kom det etterhvert melding om at han var kjent med trusler fra politiet og det kom noe etterretning, men jeg husker ikke om makker spurte, vi holdt på og tok på oss verneutstyr og han sa han skulle be om det. Jeg vet ikke om han spurte om det eller ikke. Jeg gjorde det ikke, jeg var sjåføør og hadde ikke noe særlig nettrolle»*

Filmopptakene som ble gjort av patrulje 4 viste en atferd som kunne tolkes som lett stress og de fikk utfordringer med simultankapasiteten på grunn av stor arbeidsmengde som førte til en bevisst nedprioritering av sambandet.

4.5.2 Nonverbal kommunikasjon

Selv om vi registrerte at den gjensidige verbale kommunikasjonen innad i patruljen til tider var begrenset til å være mellom operasjonssentral og pikett, observerte vi det som vi tolket til å være nonverbal kommunikasjon fra tjenestepersonene som fungerte som sjåføører. De lyttet aktivt ved å legge hodet på skakke i retning hvor lyden kom fra og hadde konsentrerte ansiktsuttrykk og holdt seg fysisk i ro da kommunikasjonen gikk mellom operasjonssentral og pikett. Fordi persepsjon via hørsel kan sies å være en kognitiv prosess, er det vanskelig å måle i hvor stor grad den som lytter får med seg og forstår informasjonen som blir gitt på det tidspunktet som sanseintrykket prosesseres.

Flere patruljepar hevdet at de gjennom god personlig kjennskap hadde en intuitiv evne til å forstå hverandres tanker i polititaktisk sammenheng og se for seg hverandres atferdsmønster relatert til løsning av oppdraget-:

2A: *«Vi er et godt innarbeid team. Kan ofte være slik at den ene skjønner hva den andre tenker».*

5B: *«Det er mye nonverbalt. Gjennom bevegelsesmønster, inntrent. Så det er jo litt av grunnpilaren i taktikken vår, at vi skal jobbe uten nødvendigvis å skulle snakke».*

Observasjon og film viste at det var mindre nonverbal kommunikasjon som lå til grunn for oppdragsløsningen enn det som ble hevdet i intervjuene. Verbal kommunikasjonen ble hyppig benyttet, og spesielt relatert til plan og gjennomføring av aksjonsfasen. Et paradoks var at de patruljene som hevdet mest bruk av nonverbal kommunikasjon var de som pratet mest. Et eksempel på tydelig nonverbal kommunikasjon, med tanke på følt situasjonsforståelse og trussel, ble observert når en av sjåførene trakk våpen da han observerte gjerningspersonen og høyt tilkjennga at han så en kniv, samtidig som bilen var i fart.

4.5.3 Sirkelkommunikasjon

Resultatene viste at sirkelkommunikasjon ble benyttet av patruljene i all hovedsak i forbindelse med initialmeldingen fra operasjonssentralen til piketten (sambandsoperatøren). Etter å ha mottatt meldingen, gjentok de fleste deltakerne denne tilbake til operasjonssentralen, som igjen kvitterte for at det var riktig oppfattet. .

Patrulje fire og fem benyttet også delvis sirkelkommunikasjon på beskrivelsen av gjerningspersonen og på etterretningsinformasjon om tidligere forhold med politiet. Sirkelkommunikasjonen uteble i midlertidig når arbeidsoppgavene ble flere, og tiden frem til aksjonsfasen minket. Sirkelkommunikasjon i aksjonsfasen er helt fraværende hos samtlige patruljer. Ut ifra observasjoner så det ut til at flere av tjenestepersonene oppfattet deler av kommunikasjonen som forstyrrende støy. Dette ble også bekreftet under intervjuene.

4.6 Beslutningstaking

Fokuset her handlet om deltakernes beslutningstaking, og i hvilken grad den var intuitiv, analytisk eller om vi kunne observere en kombinasjon. Vi ønsket også å se på om beslutningene ble fattet i konsensus mellom patruljemedlemmene eller om de ble tatt individuelt.

4.6.1 Hvilke beslutninger som tas

Observasjon og gjennomgang av filmmaterialet viste at patruljene fattet kontinuerlige beslutninger, og at disse beslutningene formentlig ble tatt på bakgrunn av opparbeidet SA fra informasjon de mottok fra operasjonssentralen. De fattet beslutninger blant annet om hvilket verneutstyr og annet utstyr som skulle benyttes, hvilke våpen og hvilken taktisk tilnærming de skulle ha for å bringe den uønskede tilstanden til opphør. De besluttet også hvordan arbeidsoppgavene skulle fordeles. Beslutningene framstod som dynamiske i den forstand at de ble tilpasset til ny persepsjon etterhvert som situasjonen endret seg.

4B: *«Vi havner fort veldig tett innpå, så da for å være føre var, tar vi på oss verneutstyr»*

2A: *«Det vi gjør er at vi fordeler det slik at makker har observasjon på ham mens jeg fikk ut skjoldet»*

5A: *«Så ser jeg den åpne døra og på tur frem har jeg bestemt meg for at jeg skal klare å ta ham fra bilen hvis han kommer mot oss da. Jeg har trukket våpen i kjøretøyet, og ruta ned så jeg kan håndtere han fra kjøretøyet eventuelt kjøre på han da»*

4.6.2 Kritiske beslutninger som tas individuelt

Før casegjennomføringen hadde de fleste patruljene fordelt seg hierarkisk ved at den som formelt hadde funksjon som aksjonsleder var pikett og betjente sambandet. I meldings- og utrykningsfasen bar beslutningstakingen preg av å være hierarkisk. Piketten som var aksjonsleder tok beslutningene, mens sjåføren, i varierende grad, kom med små justeringer og innspill. Ut i fra film og observasjon virket det å være konsensus rundt beslutningstakingen, men intervjuene avslørte mindre uenigheter som for eksempel når patruljen diskuterte bruk mengden verneutstyr:

A2: «Hadde det vært opp til meg så hadde vi tatt hjelm, og så hadde det vært det. For da har jeg litt bedre mobilitet. Makker spurte om vi ikke skulle ta på oss fullt verneutstyr, men det er ikke noe tid til å diskutere, så når leder sier det og vi har dårlig tid, så sier jeg ja.»

Beslutningsprosessene i aksjonsfasen framstod til å være mer påvirket av individuell persepsjon og initiativ og mindre hierarkisk (ordrebasert) enn i meldings- og utrykningsfasen.

Tjenestepersonene 3B og 5A, som begge var sjåfører (ikke ledere) på sine patruljer ved gjennomføring av det simulerte oppdraget, lokaliserte gjerningspersonen før bilen hadde stanset. Begge observerte at gjerningspersonen hadde en kniv i hånden. Dette kommuniserte de ut til sine aksjonsledere uten å få tilbakemelding og respons.

5A: «Jeg prøver å få kontakt med makke bare for å si at nå har vi muligens han foran oss her. Så ser jeg den åpne døra og på tur frem har jeg bestemt meg for at jeg skal klare å ta ham fra bilen hvis han kommer mot oss da. Jeg har trukket våpen i kjøretøyet og ruta ned så jeg kan håndtere han fra kjøretøyet eventuelt kjøre på han da»

Da bilen stanset gikk begge rett i aksjon, uten å konferere med aksjonslederne sine. 5B hadde allerede trukket våpen før han stanset kjøretøyet. I begge tilfellene tilpasset aksjonslederne seg den taktiske atferden til sjåførene, og det framstod som om patruljene raskt etablerte en felles mental modell rundt den taktiske løsningen som ble valgt og at denne som hovedregel ble dynamisk justert med begrenset, men adekvat kommunikasjon. Hverken i meldings- og utrykningsfasen eller i aksjonsfasen ble det observert konflikter knyttet til beslutninger som påvirket oppdragsløsningen.

4.6.3 Analytisk vs. intuitiv beslutningstaking

I meldings- og utrykningsfasen kunne en se tendenser til forsøk på analytisk beslutningstaking ved at patruljene forsøkte å skaffe seg mer etterretningsinformasjon som støtte for beslutningene. Patruljene ba operasjonssentralen om informasjon, og det ble tolket til å være et forsøk på å styrke sin SA i forkant av beslutninger som skulle tas inn mot aksjonsfasen.

6B: *«At vi ber om etterretningsinformasjon er jo for å danne oss et bilde i forhold til situasjonsvurderingen oppimot hvem er motparten, hva står vi overfor her. Om vedkommende har intensjoner eller kapasitet kan jo ha innvirkning på vår oppdragsløsning».*

Noen av patruljene etterspurte lite informasjon, og mente de hadde nok opplysninger for å gå i aksjon. Flere av patruljene gav uttrykk for at informasjonen ble en distraksjon

2A: *«Oppspørring genererer mye støy. Jeg hadde nok informasjon.*

Da patruljene gikk over i aksjonsfasen så vi ingen tegn til analytisk beslutningstaking. Ut ifra observasjoner under selve gjennomføringen av caset og ved bruk av video i etterkant, ses det kun beslutninger som tolkes til å være intuitive, i kombinasjon med standard operative prosedyrer (SOP) innen rammene for det lov- og instruksverk som regulerer politiets bruk av makt.

Vi observerte at patruljene forsøkte å forholde seg til våpeninstruks for politiet § 4-2 – fremgangsmåte for bruk av skytevåpen og gjeldende SOP. Filmopptak viste at de fleste tilkjennega at de er politi, og at de forsøkte å få gjerningspersonen til å overgi seg ved bruk av pålegg med trussel om at skytevåpen vil bli brukt om ikke pålegget etterkommes.

Det ble også observert at patruljene jobber innenfor maktpyramiden som sier at all maktbruk skal være nødvendig, forsvarlig og hensiktsmessig, og at politiet ikke skal benytte sterkere midler før lempeligere forgjeves er forsøkt jf. politilovens § 6, 1-4 ledd.

Eksempler på dette er at alle patruljene trakk våpen da de så gjerningspersonen med kniven, men i de tilfellene han kastet fra kniven ble pistol og maskinpistol lagt bort som maktrøskap.

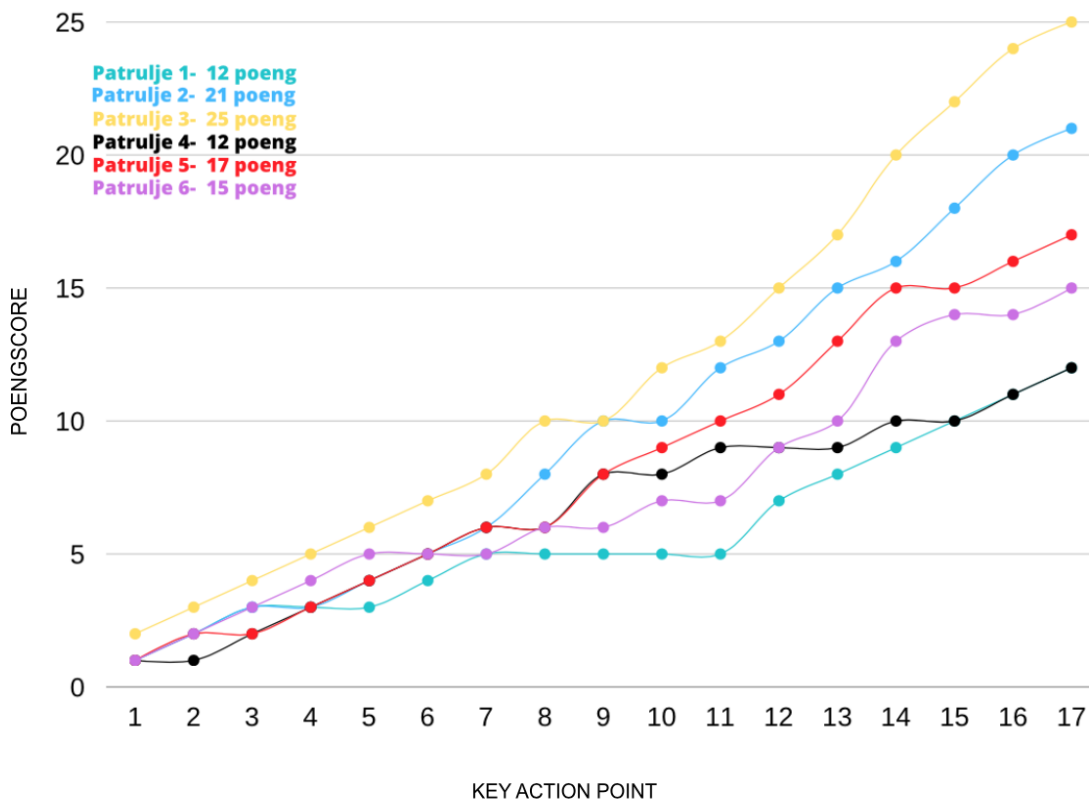
Gjerningspersonen ble deretter pågrepe enten ved bruk av arrestasjonsteknikk eller ved pålegg fra politiet om ønsket atferd fra gjerningspersonen. Det samme gjaldt bruken av OC-pepperspray. Ved en gjennomføring eskalerte situasjonen og gjerningspersonen ble skutt. Beslutningene ble påvirket av at deltakerne hele tiden måtte forholde seg til lovens rammer sett opp imot trusselbildet.

4.7 Kvantitative resultater

En del av metoden vi har brukt handler også om det kvantitative, selv om vi er inneforstått med at 12 deltakere ikke vil gi tallene vesentlig tyngde. Vi mener allikevel det er et fint supplement til den kvalitative delene av studien, og har derfor forsøkt å tallfeste flere aspekter i caset. Under presenterer vi tallene vi mener er mest relevante.

Som en del av best practice- løsningen i det simulerte politioppdraget fikk vi utarbeidet en poengscore for hvert enkelt key action point (se underkapittel 3.44). Jo høyere score patruljen oppnådde, desto nærmere best practice var de. Som nevnt i metoddelen, var det, av praktiske grunner og behovet for anonymitet, oss selv som ga poeng til de ulike patruljene.

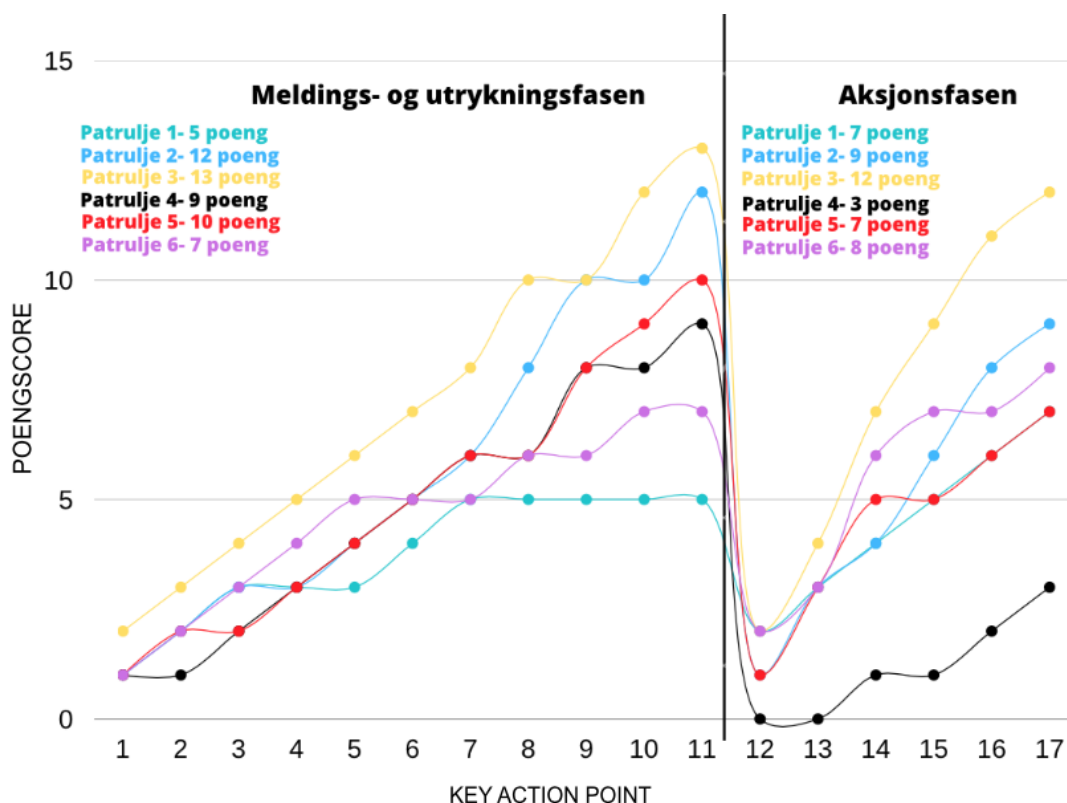
Her følger en grafisk fremstilling av de respektive patruljenes poengscore i oppdragsløsningen. Første graf viser totalscore, mens den neste viser poenggivning i de forskjellige fasene.

Figur 5- Totalscore for hver enkelt patrulje

Grafen viser at det er stor variasjon i totalscore mellom de respektive patruljene. Patrulje 3 oppnådde 25 av 31 mulige poeng, mens man i andre enden av skalaen finner patrulje 1 og 4, med en totalscore på 12. Patrulje 2 oppnådde nest flest poeng med 21, mens patrulje 5 og 6 endte på henholdsvis 17 og 15 poeng.

Totalscoren kan gi oss et bilde på hvor godt patruljen jobbet gjennom hele oppdraget, men vil ikke fange opp nyansene i de forskjellige fasene, og kan også gi et falskt inntrykk av hvor bra eller dårlig de faktisk løste oppdraget da de kom frem til stedet. Det ser vi nærmere på i grafen under.

Figur 6- Poengscore i de forskjellige fasene

Poengscoren i meldings- og utrykningsfasen er i stor grad basert på hvordan patruljene kommuniserte. I denne fasen handler det i hovedsak om hvordan man forbereder seg på det man står overfor, og dette inkluderer hvordan man deler informasjon, både internt og med OPS. Også

bruk av kjente SOP, som 5-punkts ordre/ situasjonsvurdering vil gi en høyere score, da dette skal være en integrert del av alle politipatruljers oppdragsløsning. Videre ville det gi uttelling dersom patruljen, også etter å ha mottatt ny informasjon, forsikret seg om at man er omforent om situasjonen og hva oppdraget deres er. Patrulje 3 har høyest score i meldings- og utrykningsfasen, med totalt 13 av 18 poeng. Patrulje 2 og patrulje 5 følger etter, med henholdsvis 12 og 10 poeng. Alle disse patruljene viste forsøk på å dele informasjon internt, samt en revurdering av situasjonen da ny informasjon ble gitt.

Nederst på poengskalaen i meldings- og utrykningsfasen havnet patrulje 1, med 5 poeng. De hadde omfattende kommunikasjon med operasjonssentralen, men snakket svært lite sammen internt. Det gjør det vanskelig for patruljen å vite om de er i nærheten av å oppnå en felles SA. Patrulje 6 havnet nest nederst med 7 poeng i denne fasen, og også her er fraværet av intern kommunikasjon årsaken til lav score.

I den neste fasen, aksjonsfasen, skal politipatruljen få oversikt og kontroll over hendelsen. Poengene er også her basert på intern kommunikasjon og samhandling, men også om patruljen handler etter kjente prinsipper og SOP, samt holder seg innenfor rammene av lovverket.

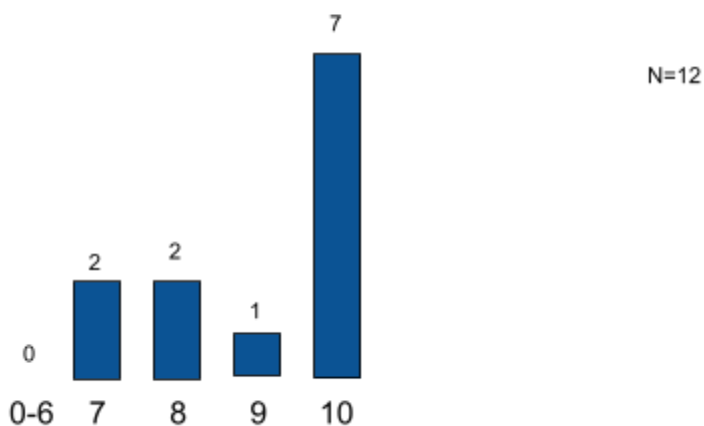
De to patruljene (3 og 2), som gjorde det best i meldings- og utrykningsfasen, fikk også de høyeste scorene i aksjonsfasen. Det kan tilsi at tilfredsstillende forberedelser i initialfasen øker sjansen for en sikker og god oppdragsløsning på åstedet.

Den lave scoren til patrulje 4 handler om lite intern kommunikasjon i denne fasen, feil i handlingsmønster ved påtreff av gjerningspersonen, samt sen målbehandling av ham. Det var også liten grad av samhandling.

Tallene i grafene visualiserer forskjeller i patruljenes oppdragsløsning, men vil i liten grad fange opp alle nyanser. Antall deltakere i denne studien er begrenset, og de kvantitative resultatene kan i beste fall gi enkelte indikasjoner på deltakernes forsøk på å etablere en felles SA i det simulerte politioppdraget.

I innledningen på intervjuene våre ba vi deltakerne tallfeste i hvilken grad de har stått i en lignende situasjon tidligere, samt i hvilken grad treningen de har gjennomgått, har forberedt dem på denne situasjonen. Under følger en oversikt over svarene.

På en skala fra 1-10, hvor 1 er i svært liten grad, 10 er i svært stor grad, i hvor stor grad vil du si at du har stått i en lignende situasjon på jobb?

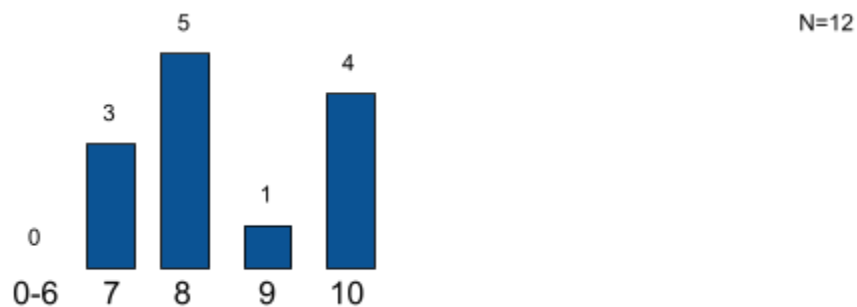

Figur 7- Deltakernes erfaring med lignende oppdrag

Sju av ti deltakere svarer at de i svært stor grad har stått i en lignende situasjon tidligere og ingen deltakere angir et lavere tall enn 7.

Også svarene på spørsmålet om tidligere trening viser at dette er en kjent situasjon:

På en skala fra 1-10, hvor 1 er i svært liten grad, 10 er i svært stor grad, i hvor grad vil du si at treningen du har fått på PHS og ellers i politietaten har forberedt deg på denne situasjonen?

Figur 8- Deltakernes trening på lignende scenarier

Samtlige deltakere angir tallet 7 eller høyere. Fire av ti mener at treningen i svært stor grad har forberedt dem på denne situasjonen.

Begge grafer viser tydelig at caset er noe deltakerne har vært med på tidligere, enten i form av reelle oppdrag, trening eller begge deler.

5.0 Drøfting

SA og beslutningstaking er temaer som er relevante for all krisehåndtering (Borch & Andreassen, 2020), og operative tjenestepersoner i politiet vil daglig stå i situasjoner hvor dette har implikasjoner. I en polititaktisk sammenheng kan SA relateres til en individuell kognitiv prosess som påvirker beslutningstaking og taktisk atferd, men også til en prosess hvor en felles bevissthet innad i teamet er målet (Endsley & Jones, 2001). Vi har derfor undersøkt individuelle, så vel som kollektive faktorer, som er til stede under prosessen med å oppnå SA (Endsley, 1995).

Gjennom en kombinasjon av en casestudie med observasjon og intervjuer har vi forsøkt å finne svar på følgende problemstilling:

« Hvilke faktorer påvirker UEH-teams situasjonsbevissthet i krisesituasjoner? »

For å bistå oss til å svare ut problemstillingen stilte vi oss følgende forskningsspørsmål:

1. I hvilken grad etableres en felles situasjonsbevissthet i UEH-teamet?
2. Hvordan tas beslutninger i UEH-team i krisesituasjoner?

Etter å ha foretatt en analyse av observasjoner, videoopptak og intervjuer, ekstraherte og kategoriserte vi de funnene fra resultatdelen som vi mente kunne bidra til å svare ut problemstillingen. De faktorene vi fant i den tematiske analysen manifesterte seg i følgende hovedkategorier:

1. Persepsjon
2. Forståelse av situasjonen
3. Prediksjon
4. Kommunikasjon
5. Beslutninger

Drøftingskapittelet består av to deler. Vi ser først på Endsleys tre nivåer og våre samsvarende hovedkategorier fra den tematiske analysen (persepsjon, forståelse, prediksjon), og drøfter dette opp mot presentert teori. Underkategoriene vil bli diskutert fortløpende. I neste del tar vi for oss de to forskningsspørsmålene.

I oppgavens siste kapittel vil vi knytte det hele sammen for å konkludere og svare ut problemstillingen.

5.1 Persepsjon

I caset presentert i denne studien, var det en omfattende mengde informasjon som måtte persiperes av deltakerne, først på egenhånd for individuell SA (Endsley, 1995) og deretter sammen, internt i patruljen, for å oppnå delt SA (Endsley & Jones, 2001). Innledningsvis (i meldings- og utrykningsfasen) handlet dette om meldinger på samband, hvor operasjonssentralen viderefremmet sin situasjonsoppfattelse. I en av underkategoriene fra den tematiske analysen, “Oppfattelse av situasjonen”, viste forskningsresultatene at det var stor variasjon mellom deltakerne, når det kom til hvor mye, og hva slags informasjon de evnet å persipere. Vi har tolket en av årsakene til dette å være forskjeller i kognitive egenskaper hos deltakerne (Endsley, 1995; Borch & Andreassen, 2020). Selv om deltakerne i studien alle er erfarne tjenestepersoner, vil det være ulikheter på individuelt plan, som kan ha betydning for deres evne til å oppfatte relevant informasjon. Det er eksempelvis tydelige forskjeller mellom noviser og eksperter, når det gjelder i hvilken grad man klarer å fokusere på viktige elementer i situasjonen (Klein, 1999). Fordi god persepsjon krever at man aktivt jobber for å sortere ut det som er viktigst (Johnsen, 2018), vil det være helt avgjørende at den enkelte deltaker leter etter det som har betydning for situasjonen de nå står i. Deltakerne beskrev sin situasjonsoppfattelse i intervjuene, og viste da i all hovedsak at de hadde fått med seg kritisk informasjon, som antall personer involvert, hvilke roller de involverte hadde og at det var observert kniv. Vi har tolket dette som at deltakerne i stor grad fokuserte kun på elementer som var relevante for oppgavene som skulle utføres (Endsley, 2011). Allikevel ble andre viktige elementer, i varierende grad, oversett eller ikke persipert. Deltakerne er alle en del av distriktets UEH-enhet, men de skiller seg fra hverandre blant annet når det kommer til antall år i tjenesten, antall år i UEH og erfaring fra lignende hendelser. Vi hadde en antakelse om at det ville være sammenheng mellom erfaringsnivå og resultat, men vi fant ingen

tydelige tendenser her. Det har vi tolket til at andre faktorer, som stressnivå, dagsform og hvor mentalt tilstede den enkelte deltaker var i situasjonen, også påvirket deres evne til kognisjon. Dette vil være viktig for den enkelte tjenesteperson å være bevisst på, både for opparbeidelse av egen situasjonsoppfattelse, men også for å bidra til team- SA og delt SA (Endsley & Jones, 2001).

Vi har videre tolket mangel på intern kommunikasjon som en annen årsak til forskjeller i deltakernes situasjonsoppfattelse. Selv om deltakerne i all hovedsak hadde erfaring fra lignende hendelser, vil det alltid være nyanser i oppdragene som er annerledes, og den nye situasjonen vil ha andre innslag av usikkerhet. Jamfør underkategorien “Bidrag til felles intern oppfattelse” blir det da helt avgjørende at det kommuniseres tydelig innad i patruljen, eksempelvis ved bruk av sirkelkommunikasjon (Salas, et al., 2005), for å sikre at alle jobber mot samme mål (Espevik, 2019). Sirkelkommunikasjon mellom sambandsoperatør og operasjonssentralen bidro til bedre og likere situasjonsoppfattelse. Forklaringen på dette fant vi blant annet i svarene fra intervjuene, hvor flere deltakere hevdet at informasjon som ble gjentatt flere ganger på samband, var lettere å få med seg. Allikevel ble denne formen for kommunikasjon bare unntaksvis benyttet gjennom casegjennomføringen. Internkommunikasjon er en kritisk faktor for å få bekreftet/ avkreftet om den enkelte har oppfattet situasjonen riktig, og videre for å opparbeide team SA eller delt SA (Salas, et al., 2005; Salmon et al., 2008) Kvaliteten på kommunikasjonen innad i teamet kan videre være en indikator på graden av felles SA (Salas, et al., 2005). Å dele egne tanker om situasjonen er i så måte en viktig kvalitetssikring, og vil sørge for at misforståelser i større grad unngås. Når kun én av seks patruljer delte sin situasjonsoppfattelse etter både primær- og sekundærmeldingen, tolker vi det som at patruljene hadde for lite fokus på korrekt og samstemt SA nivå 1.

Det var to patruljer som ikke diskuterte egen situasjonsoppfattelse på noe tidspunkt i caset, og funnene viste at disse fikk en lav score i aksjonsfasen, fordi de gjorde feil ut fra våre forhåndsdefinerte best practice- punkt. Svært mange av feilene som begås i kritiske settinger, handler om feil i SA, og ikke nødvendigvis om dårlig beslutningstaking (Endsley & Jones, 1996). Det vil si at personen tok de rette valgene i sitt bilde av situasjonen, men bildet viste seg å være ukorrekt. I våre intervjuer av de to patruljene som ikke delte sin situasjonsoppfattelse

internt, kom det frem at begge tjenestepersonen som handlet “feil” i aksjonsfasen, faktisk tok en tilfredsstillende beslutning basert på hvordan de hadde oppfattet nåsituasjonen. I det ene tilfellet fikk gjerningspersonen fritt gå inn den åpne døra til naboen fordi deltakeren oppfattet at det var gjerningspersonens leilighet. I det andre tilfellet brukte patruljen svært lang tid på å undersøke tilstanden til andre involverte i oppdraget, med den forklaringen at de hadde oppfattet at både nabo og fornærmede hadde låst seg inne i trygghet. De hadde heller ikke sett naboens åpne dør. I begge tilfellene tok altså deltakerne beslutninger basert på feil SA nivå 1 (Endsley & Jones, 1996). Dette er tydelige eksempler som viser at internkommunikasjon er en viktig kvalitetssikring for delt SA, men også for individuell SA (Endsley, 1995). Vi fant videre at en av årsakene til at situasjonsoppfattelsen ikke ble diskutert i særlig grad, var at det opplevdes unaturlig å også snakke internt om meldinger som nettopp var blitt lest ut på samband. For flere deltakere virket det som en selvfølge at personen som sitter i samme bil, også hørte og oppfattet det samme som en selv. Da noen av deltakerne i tillegg gjentok deler av situasjonen for operasjonssentralen som en del av en sirkelkommunikasjon, mente flere at det er å forvente at dette ikke kan misforstås. Å fortsette med sirkelkommunikasjon, også med kollegaen, ble oppfattet som tungvint. Dette er i tråd med Espevik (2019) som presiserer at denne formen for kommunikasjon kun må brukes der det er behov, som i nye, ukjente settinger. Deltakernes erfaring fra lignende situasjoner eller fra trening, kan derfor ha vært årsaken til at de snakket mindre sammen om egen situasjonsoppfattelse. Deltakerne oppga alle at de enten hadde trent på eller vært i en lignende situasjon tidligere, og, paradoksalt nok, kan det ha ført til lavere grad av delt SA (Endsley & Jones, 2001) fordi de da så det som unødvendig å diskutere egen oppfattelse.

Når det kommer til underkategorien “Kilder til distraksjon”, fant vi at overveldende informasjonsflyt fra operasjonssentralen, eller data-overload. (Endsley, 2011), sterkt påvirket deltakernes situasjonsoppfattelse. Deltakerne ble innledningsvis overlesset med informasjon, og i flere av gjennomføringene så vi at kommunikasjonen mellom patruljen og operasjonssentralen tok overhånd. Deres mentale ressurser ble satt på prøve, og mye informasjon på kort tid, gjorde det utfordrende å fange opp de elementene som var viktigst (Endsley, 1995). Dette gjaldt samtlige deltakere, i varierende grad, noe som samsvarer med Endsleys (2011) påstand om at data-overload kan betraktes som en av de vanligste faktorene som bidrar til å undergrave SA i ulike situasjoner. Jevnlige avbrytelser fra operasjonssentralen førte til at deltakernes forsøk på å

dele situasjonsoppfattelse raskt stoppet opp. Deltakerne beskrev deler av kommunikasjonen som støy, noe som også kan tolkes som at kommunikasjonsstrømmen ble for uoverkommelig. På den ene siden kan det hevdes at operasjonssentralen her må være sitt ansvar bevisst, og kommunisere effektivt og kun om det som er vesentlig. På den andre siden er det også patruljen og den enkelte tjenesteperson sitt ansvar å styre dette ut fra sitt behov, og ikke minst ut fra sin kapasitet.

Videre fant vi at deltakernes forsøk på å gjøre flere oppgaver samtidig også var en kilde til distraksjon. Samtlige patruljer, med unntak av én, mottok informasjon fra operasjonssentralen samtidig som de klargjorde utstyr, bevæpnet seg, og/ eller ikledde seg hjelm og skuddsikker vest. Dette handler i stor grad om evnen til å fokusere på flere steder samtidig, såkalt delt oppmerksomhet (Eid, 2018). I settinger hvor det er flere oppgaver som må prioriteres, kan feil oppstå fordi oppgavene forstyrrer hverandre (Endsley, 2011). Vi har tolket funnene her til at deltakernes multitasking ga dårligere forutsetninger for å persipere og prosessere viktig informasjon (Endsley, 1995). I meldings- og utrykningsfasen handlet det innledningsvis om hvilke forberedelser politipatruljen gjorde før de kom frem til åstedet, noe som innebar persepsjon av info fra operasjonssentralen, samtidig som arbeidsoppgaver ble fordelt, utstyr klargjort og SA skulle forsøksvis deles internt. I caset var det flere tilfeller hvor enkelte av deltakerne ikke evnet eller ikke hadde mulighet til å få med seg meldinger på samband, fordi de gjorde andre oppgaver. Gjensidig tilpasning og støtteatferd fra kollegaen (Salas et al., 2005) var i disse tilfellene helt essensielle for at patruljene skulle ha mulighet til å opparbeide seg delt SA (Endsley & Jones, 2001). Eksempler på dette var deltakere som gjentok meldingene til makker, dersom de var usikre på om meldingen ble mottatt; én deltaker ba operasjonssentralen om å vente med ytterligere informasjon til de selv var klare, mens en annen utsatte å gjøre enkelte arbeidsoppgaver fordi han mente andre oppgaver heller burde prioriteres. Til tross for disse grepene, fant vi allikevel at deltakerne hovedsakelig brukte mye kapasitet på flere oppgaver samtidig, og evnet kun unntaksvis å dele oppmerksomheten tilstrekkelig til å opparbeide seg god SA på nivå 2 (Endsley, 1995). Kunnskap og bevissthet om utfordringer ved delt oppmerksomhet, multitasking og egne kognitive begrensninger vil derfor være av stor betydning for operative mannskaper, både for individuell SA (Endsley, 1995) og delt SA (Endsley & Jones, 2001). I aksjonsfasen vil situasjonsoppfattelsen i større grad bygge på observerbare signaler i omgivelsene, og polititjenestepersonene vil være avhengig av sine egne kognitive og perseptuelle

ferdigheter (Sykes & Brent, 1983). Fordi SA er en dynamisk prosess (Endsley, 1995) vil tjenestepersonene ha med seg sin forforståelse inn i situasjonen, men i denne fasen vil informasjon fra operasjonssentralen komme i andre rekke. Det de selv observerer, hører, lukter og føler vil være avgjørende for hvordan situasjonen håndteres. Når det kommer til kilder til distraksjon i aksjonsfasen, fant vi at en form for tunnelsyn (Endsley, 2011) gjorde seg gjeldende hos flere. Da patruljene kjørte inn på åstedet, ble de straks oppmerksomme på gjerningspersonen utenfor adressen. Markøren var instruert til å forsøke og få patruljens oppmerksomhet umiddelbart, slik at den enkelte deltaker aktivt måtte bevege blikket for å få med seg andre relevante elementer i omgivelsene (Endsley, 1995). Deltakernes handlingsmønster innledningsvis i aksjonsfasen, tydet i hovedsak på at de ikke mestret dette. Til tross for at flere av deltakerne eksplisitt uttalte at deres hovedprioritet var å skape en barriere mellom gjerningspersonene og de fornærmede, var det kun én patrulje som gjorde dette. Vi så eksempler på at deltakerne ikke evnet å bytte oppmerksomhet mellom forskjellige informasjonskilder, noe som er en forutsetning for å beholde eller opparbeide seg høy grad av SA (Endsley, 2011). I aksjonsfasen i det simulerte politioppdraget kan det argumenteres for at fokuset må være konsentrert på den største trusselen, gjerningspersonen, men hvis dette i for stor grad går påvirker persepsjon av andre relevante elementer, vil det være uheldig (Endsley, 1995). Da deltakerne ikke fikk med seg hverken hvor leiligheten til ekskjæresten befant seg, eller så den åpne døra til naboen, kan dette tolkes som feil i SA nivå 1 med bakgrunn i tunnelsyn eller usikkerhet med henblikk på hvilke elementer man bør være oppmerksom på (Endsley, 2011). I forlengelsen av dette fant vi at også det å ha oppmerksomheten for lenge borte fra den største trusselen, kan være en kilde til distraksjon. Det å fokusere på egne oppgaver, på bekostning av hva som skjer rundt en selv, er en vanlig reaksjon i stressede situasjoner (Salas, et al. 2005; Espevik, 2019). Vi har tolket forskningsfunnene på dette området til at deltakernes fokus på egne oppgaver (hente utstyr, snakke i samband, ingen internkommunikasjon) førte til lavere grad av SA på nivå 1, både individuelt og på teamnivå. Bakgrunnen for denne tolkningen er at relevant informasjon ikke ble oppfattet av hele patruljen i en kritisk fase, og at viktig informasjon ikke ble delt internt i patruljen (Salmon et al., 2008), noe som igjen førte til flere uheldige situasjoner. I aksjonsfasen er det derfor helt essensielt for tjenestepersonene å finne den riktige balansegangen mellom hvilke elementer i omgivelsene man skal konsentrere seg om.

5.2 Situasjonsforståelse

På nivå 2 i Endsleys SA-modell, handler det om å skape mening ut av den kontinuerlige strømmen av signaler i våre omgivelser. Disse signalene må tolkes i sammenheng med den situasjonen man står i, og settes opp mot det målet eller den hensikten man har (Endsley, 2011). I en raskt brennende krise (’t Hart & Boin, 2001), som våre deltakere stod overfor, dreier dette seg i stor grad om hvordan man strukturerer og deler kritisk informasjon (Borch & Andreassen, 2020). Funnene i underkategorien “Felles forståelse av situasjonen” indikerte at også på nivå 2 (Endsley, 1995) var det stor variasjon mellom deltakerne. Vi har tolket en av hovedgrunnene til dette å være mangel på struktur i informasjonsdelingen internt i patruljen. En teknikk for å dele informasjon på en strukturert og forutsigbar måte, er å benytte seg av standard operasjonelle prosedyrer (SOP) (Crichton & Flin, 2017). I politiet kommer slike til uttrykk blant annet i 5-punktsordrer og situasjonsvurderinger (Politidirektoratet 2011; Politidirektoratet, 2020). Funnene, som viste at deltakerne i liten grad benyttet seg av SOP i meldings- og utrykningsfasen, har vi tolket som en av årsakene til at deres situasjonsforståelse spriket, og hos enkelte var mangelfull. Det har sammenheng med at feil på dette nivået ofte relateres til manglende evne til å se signaler i lys av ens mål (Endsley, 1995). Når funnene viste at patruljenes interne kommunikasjon hovedsakelig var dominert av diskusjoner om det praktiske arbeidet inn i oppdraget (som arbeidsfordeling og utstyr de ønsket å bruke), antar vi at det har en klar sammenheng med at de ikke benyttet kjente SOP. Det er en tydelig struktur, både i en 5-punkts ordre og i en situasjonsvurdering, som tar for seg forståelse av situasjonen, før man går videre til de mer praktiske gjøremålene. Selv om flere deltakerne snakket mer enn de selv ga uttrykk for i intervjuene, fant vi at mangel på relevant og presis kommunikasjon (Salas et al., 2005) sannsynligvis påvirket SA nivå 2 (Endsley, 1995) negativt. Dette kan ha ført til forstyrrelser for den enkelte deltakers mulighet til å opparbeide seg egen forståelse, som igjen påvirker felles SA (Tannenbaum & Salas, 2020). Ved at forberedelsene inn i oppdraget ble ad hoc- preget, viste det seg at patruljenes plan og prioritering i oppdraget faktisk bygde på ulik, og til tider feil, situasjonsforståelse. Det skaper dårligere forutsetninger for optimal oppdragsløsning. Eksempelvis vil det være vanskelig å forstå hvorfor leder for patruljen ønsker at de skal holde stor avstand til gjerningspersonen, hvis man selv tenker at det er viktigst å hindre ham i å komme inn til en av de fornærmede. Som tidligere vist kan en stor del av feil i kritiske situasjoner

tilskrives feil i SA hos mannskapet, og dette tilsier at både situasjonsoppfattelse og -forståelse må ligge som et fundament, før man diskuterer den praktiske delen av situasjonen.

En annen årsak til sprikende felles forståelse fant vi å være mangelfull bruk av sirkelkommunikasjon (Salas, et al., 2005). Denne formen for kommunikasjon var tilstede mellom operasjonssentralen og patruljene kun innledningsvis, men i praksis fraværende internt. Det er flere funn som tydet på at sirkelkommunikasjon ble benyttet i for liten grad for å etablere en felles situasjonsforståelse i den første fasen av oppdraget, og at økt bruk av denne teknikken kun ha vært med på og avstemt patruljens forståelse av situasjonsbilde og gitt en høyere grad av felles SA (Endsley, 1995). Kommunikasjon generelt blir fremholdt å være en viktig koordineringsmekanisme (Salas, et al., 2005). Vi oppdaget gjennom studien at selv om kommunikasjon er viktig, er det enda viktigere hva som blir kommunisert, og til hvilket tidspunkt kommunikasjonen utføres. Deltakerne beskrev at de oppfattet mye av kommunikasjonen med operasjonssentralen som altfor omfattende og til tider forstyrrende. Enkelte beskrev det også som en stressor. Når team står i situasjoner som kan oppfattes som stressende, vil ofte internkommunikasjonen reduseres, og man tvinges til å stole mer på implisitt koordinering (Salas et al., 2005). Det kan være en av forklaringene på de av deltakerne som i mindre grad kommuniserte eksplisitt med hverandre i de forskjellige fasene. Flere av dem hadde jobbet tett sammen i mange år, og hevdet også at de var så samkjørte at de visste hva den andre tenkte. Samkjørte team har ofte mindre behov for å snakke med hverandre fordi de har en forståelse av hva de andre i teamet kommer til å gjøre, og derfor kan tilpasse individuell atferd deretter (Espevik, 2019). Vi kan ikke utelukke at dette gjorde seg gjeldende hos flere av deltakerne, men vil likevel argumentere for at dette ikke er helt overførbart til meldings- og utrykningsfasen i caset. Patruljene hadde her tid og mulighet til å dele oppfattelse og forståelse, samt å legge en plan for oppdraget. Implisitt koordinering som Salas et al. (2005) omtaler, handler om team med høy grad av ekspertise, i situasjoner hvor man ikke nødvendigvis har tid til å kommunisere eksplisitt. Det kan vanskelig brukes som en forklaring på hvorfor deltakerne unnlot å snakke sammen om egen oppfattelse internt, i oppdragets første fase. De to deltakerne som i caset diskuterte sin situasjonsforståelse underveis (begge på samme patrulje), var også de deltakerne som oppnådde høyeste score i henhold til best practice. Begge deltakerne hadde sammenfallende svar på spørsmål som omhandlet SA nivå 2 (Endsley, 1995) i intervjuet. Dette

kan tilsi at det er fordelaktig å kommunisere internt om hvordan man selv oppfatter situasjonen, for oppnåelse av SA også på et individuelt nivå. Forskningsfunnene viste tydelig flere forskjeller når det kom til hvordan deltakerne hadde forstått og tolket trusselen i situasjonen, hva hovedoppdraget deres var og hvilke oppgaver som skulle prioriteres først. Disse funnene er i samsvar med Salas et al. (2005) som hevder at selv om man hører samme kommunikasjon (i dette tilfellet sambandsmeldinger) vil enkeltpersoner, på grunn av egne perspektiver og skjevheter, svært ofte sitte igjen med forskjellig oppfattelse og forståelse. Dette er nok et argument for at operative tjenestepersoner må prioritere internkommunikasjon for å sikre en felles SA, særlig i meldings- og utrykningsfasen.

I forlengelsen av dette er det naturlig å se på neste underkategori, “Felles mentale modeller”, som er helt sentralt når det snakkes om SA og kommunikasjon i et team (Salas et al., 2005). I en dynamisk og tidskritisk situasjon, er det å skape gode felles modeller avgjørende for å få til en korrekt situasjonsforståelse med rask tilpasning (Espevik, 2019). Deltakerne i vår studie oppga at de i stor grad hadde erfaring fra lignende situasjoner på jobb, samt at de også hadde fått tilrettelagt trening, og faktisk trent på slike scenarioer tidligere. Dette er med å bygge felles mentale modeller innen samhandling, teknologi/utstyr, oppgaven og teammedlemmene (Cannon-Bowers et al., 1993). I tillegg viste tallmaterialet at deltakerne i gjennomsnitt har 15,25 års erfaring fra politiet, hvorav 14,1 av disse var på patruljeseksjonen, og 10,8 år i UEH. Aldersgjennomsnittet var på 40,3 år. Generelt er dette svært høye tall, hvis man sammenligner med øvrige politidistrikt. Selv om antall år i etaten ikke nødvendigvis sier noe om kompetanse, er det gode argumenter her for å kunne beskrive deltakerne i studien som eksperter. Det tilsier at deltakerne kan ha mentale modeller som sier noe om hvordan arbeidsoppgavene skal løses, hvordan man som team skal koordinere arbeidet og hvordan utstyret fungerer (Klein, 1999). Vi har tolket funnene som at deltakernes mentale modeller avvek mest i relasjon til melding- og utrykningsfasen. Svarene fra intervjuet og observasjoner i caset viste tilfeller av uenighet når det kom til hvordan patruljen best kunne forberede seg. Det var stor variasjon i hvordan deltakerne valgte å bruke tiden i den første fasen av oppdraget, og dette fant vi å være en av årsakene til svake mentale modeller i denne fasen. Kommunikasjon, enten eksplisitt eller implisitt, er en forutsetning for etablering av felles mentale modeller (Salas et al., 2005), og som vist over dreide den interne kommunikasjonen i patruljene seg mest om praktiske gjøremål. Til tross for at

deltakerne i studien er en relativt homogen gruppe (samme grunnutdannelse, operative kurs, lang og bred operativ erfaring) viste handlingsmønstre i meldings- og utrykningsfasen bare unntaksvis tegn på felles mentale modeller her.

Det er naturligvis individuelle forskjeller hos de enkelte deltakerne, og det vil også være forskjeller mellom de enkelte teamene. Eksempelvis hadde et av teamene aldri tidligere jobbet sammen, mens et annet hadde åtte års erfaring fra samme tjenestested. Dette vil i utgangspunktet kunne gi forskjellige forutsetninger for å etablere felles mentale modeller (Cannon- Bowers et al., 1993). Allikevel virket det som samtlige team i større grad evnet å etablere felles modeller i aksjonsfasen, da de stod overfor gjerningsmannen. Observasjoner gjort på stedet og av filmopptak, samt gjennomgang av intervjuene, viste at deltakerne ble mer samkjørte og teamorienterte (Espevik, 2019), da de stod overfor gjerningspersonen. Det viste seg blant annet i gjensidig monitorering, tilpasning og støtteatferd (Salas et al., 2005). Når den ene tjenestepersonen målbehandlet trusselen, fulgte den andre opp med å ta andre viktige oppgaver. Den enkelte deltaker så her ut til å vise større forståelse for egen, kollegaens og teamets rolle som helhet i situasjonen. Selv om deltakernes SA varierte i deler av casegjennomføringen, har vi tolket funnene til at det ble etablert høyere grad av individuell og delt SA i situasjonen hvor gjerningspersonen skulle håndteres. Kombinert med sterke felles mentale modeller i aksjonsfasen, samt relevant erfaring (Klein, 1999), førte dette til at majoriteten av patruljene løste oppdraget på en tilfredsstillende måte. Gjerningspersonen ble pågrepet/ nøytralisert, og ingen tredjepersoner kom tilskade. Tallmaterialet viste at samtlige deltakere enten hadde trent på eller vært i en lignende situasjon på jobb, og vi antar at dette er en av hovedårsakene til etablering av felles mentale modeller (Salmon, et al., 2008; Endsley, 2011). Til tross for at patruljene, tilsynelatende, i liten grad etablerte en felles SA i meldings- og utrykningsfasen, evnet de allikevel å håndtere oppdraget med høy grad av måloppnåelse (Endsley, 2011). Med unntak av én deltaker, beskrev de alle aksjonsfasen som uoversiktlig og tidskritisk, men at arbeidsoppgavene fremstod som klare for dem. Gjerningspersonen måtte tas kontroll på før han kom seg bort fra stedet. Til tross for divergerende oppfattelse og forståelse av situasjonen innledningsvis, viser dette at deltakerne, med enkelte unntak, hadde samsvarende SA og mentale modeller i den mest kritisk fasen av oppdraget. Det tilsier at erfaring fra lignende situasjoner i

stor grad vil være et suksesskriterium i aksjonsfasen, og kan muligens veie opp for manglende forberedelser i innledningen.

Underkategorien “Opplevelse av trussel” ga oss et innblikk i deltakernes situasjonsforståelse på en mer konkret måte. Vi fant at det var relativt store forskjeller på hvordan den enkelte deltaker tolket og forstod trusselen i oppdraget, både etter primær- og sekundærmeldingen. Noen av deltakerne anså trusselen som lav mot de fornærmede, fordi de begge hadde trukket seg unna gjerningspersonen, mens i motsatt ende var det deltakere som så for seg at dette var et PLIVO-scenario. Om denne diskrepansen skyldes ulik oppfattelse eller ulik forståelse kan vi ikke konkludere med, men flere av svarene i intervjuene tydet på at det var en kombinasjon. Blant annet fant vi at misforståelser om hvor de involverte i oppdraget befant seg, handlet om at deltakerne enten ikke oppfattet sambandsmeldingen korrekt, at de ikke klarte å tolke trusselen og gjerningspersonens handlingsrom på en tilfredsstillende måte, eller en kombinasjon av begge. Vi hadde videre en antakelse om at det kunne være sammenheng mellom deltakernes opplevelse av trussel og valg av verneutstyr (blant annet ballistisk hjelm, TTV, skjold). Et av forskningsfunnene her var at deltakernes erfaring med lignende oppdrag var mer avgjørende for valg av verneutstyr, enn selve vurderingen av trusselen i det konkrete oppdraget. Deltakerne beskrev flere grunner til hvorfor de brukte/ ikke brukte verneutstyret, og deres vurdering baserte seg i stor grad på tidligere erfaringer (Klein, 1999) Dette kan ha implikasjoner for graden av SA hos den enkelte, og i patruljen som helhet, (Endsley, 1995; Endsley & Jones, 2001) fordi deltakerne tilsynelatende tolket situasjonen og trusselen ut fra tidligere oppdrag eller trening.

Forskningsfunnene videre i denne underkategorien viste at ingen av deltakerne anså trusselen mot politiet som størst, satt opp mot de andre trusselutsatte. Allikevel fant vi at det taktiske handlingsmønsteret i aksjonsfasen taler imot denne forståelsen. Kun én av seks patruljer prøvde innledningsvis i aksjonsfasen å etablere en barriere mellom gjerningsperson og de trusselutsatte. Fem av seks forsøkte å håndtere gjerningsperson på avstand, noe som i utgangspunktet ga ham en mulighet til å ta seg inn til en av de fornærmede. Denne måten å handle på kan bygge på ulike feil i SA (Endsley, 1995). Flere av deltakerne hevdet i intervjuet at de så naboens åpne dør, og også leiligheten til Siv Hansen, idet de kjørte inn på åstedet. Da de allikevel valgte å målbehandle gjerningspersonen på trygg avstand kan dette være et tegn på at

situasjonsforståelsen ikke er korrekt. Det kan også handle om usikkerhet med henblikk på hvilke prioriteringer de har for å løse oppdraget. Hvilke prioriteringer som skal rangeres høyest er helt avhengig av situasjonsoppfattelsen og -forståelsen (Endsley, 2011). Selv om samtlige patruljer diskuterte hvilke prioriteringer de hadde (få kontroll på gjerningspersonen eller sikre fornærmede først), viste svarene i intervjuene at det kun var 33% av patruljene som hadde sammenfallende prioriteringer internt. De øvrige var uenige om hva som faktisk var førsteprioritet. Dette kan tolkes som at situasjonsforståelsen ikke er lik, eller at kun enkelte oppfattet signaler i situasjonen som gjorde at prioriteringene endret seg underveis (Endsley, 2011). På den andre siden var det slik at oppdragets prioriteringer helt eksplisitt ble uttalt av flere av deltakerne under meldings- og utrykningsfasen. Det kan også tyde på at denne informasjonen ikke er persipert av mottaker, og således kan feil i SA nivå 1 ha påvirket situasjonen her. Samtidig må vi også ta høyde for at deltakernes korttidshukommelse feiler (Endsley, 2000), da de svarte på spørsmål i etterkant, og at de faktisk satt med samme forståelse av hva som var viktigst underveis i oppdraget. Dette støttes til en viss grad av observasjoner gjort i aksjonsfasen, da flere av deltakerne, i hvert fall tilsynelatende, var enige om handlingsmønsteret.

5.3 Situasjonsprediksjon

I Endsleys modell (Endsley, 1995) handler nivå 3 om å forutse mulige utfall av en gitt situasjon. Å si noe sikkert om dette, vil naturlig nok være umulig, men en kvalifisert antagelse om situasjonens utvikling vil være av stor betydning for de mentale og praktiske forberedelsene den enkelte gjør, og handler i det grunnleggende om proaktivitet (Endsley, 2011). Et av forskningsfunnene i underkategorien "Påregnelig utvikling" viste at teamene som brukte tid på å diskutere mulige utfall av situasjonen, fungerte bedre i den mer intensive aksjonsfasen (Orasanu et al., 2001). Det var kun to av seks patruljer som eksplisitt snakket om både most likely og most dangerous (key action point i observasjonsskjema), og disse to patruljene gjorde det henholdsvis best og nest best i aksjonsfasen ut fra våre forhåndsdefinerte kriterier. De utmerket seg ved å være tro mot den avtalte planen for oppdraget, samtidig som de evnet å være dynamiske da situasjonen utviklet seg. Om dette er et resultat av god SA på nivå 3 (Endsley, 1995) har vi ikke klart å konkludere med, men det er flere faktorer som taler for det. Selv om begge patruljene baserte planen sin kun på nåsituasjonen, gjentok de for hverandre at de måtte være dynamiske og klare til å håndtere endring i situasjonsbildet (Johnsen, 2018). I aksjonsfasen ble

gjerningspersonen raskt tatt kontroll på, uten at han hadde noen reell mulighet til verken å ta seg inn til de fornærmede eller angripe politiet. Svarene i intervjuene viste også tydelig sammenfall internt i patruljene når det kom til deres situasjonsprediksjon. I den andre enden av skalaen så vi at to av seks patruljer verken diskuterte most likely eller most dangerous. En av disse patruljene endte opp med å la gjerningspersonen gå inn til en av de fornærmede, mens den andre endte opp med å skyte vedkommende. Vi kan ikke si med sikkerhet at oppdragsløsningen hadde vært vesentlig annerledes selv om situasjonens utvikling hadde blitt diskutert, men både løsningen i oppdraget og svarene i etterkant har vi tolket til at SA nivå 3 ikke er god nok. Verken individuelt eller på et teamnivå (Endsley & Jones, 2001).

SA nivå 3 er det høyeste nivået i Endsleys modell, og er således også det mest krevende nivået å oppnå (Endsley, 1995; Salmon et al., 2008). Vi fant at deltakerne i all vesentlighet ikke brukte tid på å diskutere påregnelig utvikling, og har tolket det som en konsekvens av manglende SA på de foregående nivåene i meldings- og utrykningsfasen. I aksjonsfasen derimot fant vi at deltakerne, med ett unntak, målbehandlet gjerningspersonen på en måte som tydelig tilkjennegav at de så for seg hvordan situasjonen potensielt kunne utvikle seg. Deltakernes høyt utviklede mentale modeller og grad av SA i aksjonsfasen, så ut til å bidra til at de også evnet å bruke situasjonsforståelsen til å projisere den påregnelige utviklingen (Endsley, 2011). Selv om det var få tegn til at deltakerne satte ord på deres vurdering av situasjonens utvikling, kan enkelte valg og handlingsmåter tolkes som en implisitt prediksjon. Blant annet bruk av verneutstyr og forespørsel om bevæpning. Det at tjenestepersonene ikledde seg alt verneutstyr kan tyde på at de ser for seg å stå overfor en høy trussel med fare for tap av liv eller alvorlig skade på person. Da de valgte kun deler eller intet verneutstyr, kan det tolkes som at de vurderer oppdraget så tidskritisk at de ikke ønsker å bruke tiden på å ikle seg utstyret. På samme måte kan patruljenes forespørsel til operasjonssentralen om bevæpning i seg selv si noe om prediksjon av fremtidig situasjonutvikling. Bevæpningstillatelsen er knyttet opp mot politiets våpeninstruks som gir generelle og spesielle vilkår for bevæpning med skytevåpen. For å oppfylle vilkårene må politiet stå overfor en situasjon som er særlig farlig for dem eller andre, eller at anmodningen støttes av en trusselvurdering eller etterretningsopplysninger som anser bevæpningen som nødvendig for å gi tilstrekkelig beskyttelse (Våpeninstruks for politiet, 2015, §3-2). Når tjenestepersonene ber om

bevæpning kan det tolkes til at de har projisert en fremtidig situasjon så potensielt farlig at de trenger skytevåpen for å skaffe seg selv eller andre nødvendig beskyttelse.

5.4 Etablering av felles SA i UEH-teamet

Politiet generelt, og spesialfunksjoner som UEH, opererer som hovedregel i team ved at det er to eller flere personer med komplementære egenskaper og funksjoner som arbeider koordinert mot et felles mål (Salas, et al., 2005). Caset ble løst som et triangulært og koordinert samarbeid mellom patruljen og operasjonssentralen.

I initialfasen fant vi at det ble gjort forsøk med å etablere en gjensidig SA mellom operasjonssentralen og patruljen ved bruk av samband og sirkelkommunikasjon (Salas, et al., 2005), men sjåførene på patruljene ble i mye mindre grad utfordret på om felles SA var etablert. Sjåførene ble sittende lyttende passive, og kommuniserte ofte nonverbalt ved å nikke bekreftende med hode. Patruljelederen/sambandsoperatøren kontrollerte ikke i hvor stor grad SA var felles. Forskning har vist at trening ved at øvelser fryses og deltakerne må redegjøre for egen atferd relatert til teamets øvrige medlemmer og mål, kan være med på å bedre etablering av felles SA (Salas et al., 1995).

Kommunikasjon er en av koordineringsmekanismen som teamprosesser hviler på (Salas, et al., 2005), og er helt sentral i etableringen av SA. Kommunikasjonen trenger nødvendigvis ikke å bare foregå verbalt. Persepsjonen – nivå 1 kan også støttes av digitale plattformer og andre tekniske støtteelementer (Endsley, 1995). I dag benytter politiet felles digitale plattformer med oppgavespesifikke applikasjoner. Disse er med på å gi bedre forutsetninger for en felles SA på tvers av funksjoner og organisasjonsnivåer. Under casegjennomføringen ble det kun brukt direkte verbal kommunikasjon (ansikt til ansikt) eller via samband. Dette kan ha begrenset muligheten for etablering av felles SA.

Under intervjuene fremkom det opplysninger som viste at graden av SA spriket, ikke bare mellom de 12 patruljene, men også internt på patruljene. Selv om det i det siste har vært stort teoretisk fokus på teamprosesser i politiet, med utgangspunkt i teamledelse, teamorientering, gjensidig monitorering, støtteatferd og tilpasning med koordineringsmekanismene tillit, felles

mentale modeller og sirkelkommunikasjon (Salas et al., 2005), har det vært lite praktisk trening og øving på å etablere felles SA. Selv om UEH-teamenes SA var sammenfallende på noen områder, framkom det også klare differanser når det gjaldt de trusselutsattes navn og adresser, gjerningspersonens lokasjon ved meldingsmottak og graden av trussel for å nevne noen. En av deltakerne hadde oppfattet det slik at gjerningsmannen hadde forlatt stedet, og en annen oppfattet det som han var på vei inn døra for å drepe en av de trusselutsatte. Situasjonen var at gjerningsmannen stod på gårdsplassen mellom de to trusselutsattes leilighet. Som tidligere nevnt oppfattet én av deltakerne at gjerningsmannen bodde i leiligheten til den ene av de trusselutsatte.

Endsley (1995) mener at det er grunnleggende at det enkelte teammedlem evner å etablere en individuell SA om sine spesifikke arbeidsoppdrag, før man kan dele SA. Først da kan teammedlemmene erverve kunnskap og SA om de andre teammedlemmenes arbeidsoppgaver som kan føre til delt SA. Krysstrening har vist seg å gjøre team bedre koordinerte, og følgelig mer effektive (Salas et al., 1995). Når man evner å implementere en felles dynamisk SA i teamprosessene kan man hevde å ha felles SA i teamet (Johnsen, 2018). Noe av årsaken til til tider manglende etablering av felles SA, kan foruten manglende øving og trening, ha vært manglende samtrening og lite personlig kjennskap til hverandre når det gjaldt kompetanse og egenskaper. En annen årsak kan være at UEH-teamene på to var for små til at de anså seg som et team, og derfor mistet fokus på teamprosesser. For å øke muligheten til å etablere en felles SA i team så foreslås det trening og øving i avansert kommunikasjon, krysstrening (kjennskap og trening på andres primæroppgaver til en viss grad) for å gi grunnlag for bedre koordinasjon av temaet i form av gjensidig monitorering, tilpasning og støtteatferd. De nevnte tiltak har vist seg å øke teams prestasjoner (Salas et al., 1995). Vi har tolket resultatene til at patruljene ikke evnet å etablere delt SA under meldings- og utrykningsfasen, mens de i aksjonsfasen, med bakgrunn i felles mentale modeller og erfaring med tidligere oppdrag, hadde høyere grad av både team SA og delt SA.

5.5 Beslutningstaking i UEH-team i krisesituasjoner

I politioperativ sammenheng er det en reell sannsynlighet for at det kan oppstå situasjoner hvor liv og helse er truet, og hvor polititjenestepersoner må ta beslutninger basert på begrenset informasjon og innenfor et kort tidsvindu. Et eksempel på dette er caset som ligger til grunn

forskningsprosjektet, hvor gjerningspersonen hadde mulighet, kapasitet og uttalt intensjon om å skade tredjepersoner. Hvilke beslutningsprosesser ble benyttet, hva som lå til grunn for disse prosessene og i hvilken grad beslutningsprosessene ble påvirket av SA skal vi her drøfte nærmere.

Forskningsresultatene viste at patruljene og enkeltdeltakere benyttet seg av forskjellige beslutningsmodeller ut ifra hvor i oppdraget de befant seg. Gjennom caset observerte vi at deltakerne og patruljene i benyttet seg av rasjonell-analytiske (Kahneman, 2015), intuitive (Klein, 1999) og legalstyrte/prosedystyrte beslutningsmodeller (Borch & Andreassen, 2020). Den dominerende beslutningsmodellen viste seg å være intuitiv beslutningstaking innenfor normative rammer som politiloven, politiinstruksen, våpeninstruks for politiet og diverse operative standardprosedyrer. Forskningen avdekket en markant forskjell i valg av beslutningsmodell ut ifra hvilken fase av oppdraget teamene befant seg i.

Tidlig i *meldings- og utrykningsfasen (fase 1)* ble beslutningene primært tatt av patruljeleder. Et mindretall av patruljelederne forsøkte å benytte en rasjonell analytisk- beslutningsmetode (Kahneman, 2015) ved å etterspørre tilleggsinformasjon fra operasjonssentralen for å understøtte beslutningene. Årsaken til at enkelte av patruljelederne benyttet rasjonell-analytisk beslutningsmodell ble tolket å ha sin årsak i at deltakernes oppfatning av å ha nok tid til rådighet og et kognitivt overskudd til å persipere og skape forståelse av flere elementer fra omgivelsene. Rasjonell-analytisk beslutningstaking i operative situasjoner benyttes som oftest når beslutningstakerne har tid til planlegging (Johnsen, 2018). I dette caset var det lagt opp slik at de skulle ha et begrenset tidsvindu, men allikevel ha mulighet til å gjøre sine forberedelser.

Leder på den ene patruljen så behov for å innhente mer informasjon om gjerningsmannen og hans tidligere erfaringer med politiet, men ettersom informasjonsflyten og kompleksiteten i oppdraget økte, endret UEH-patruljen fra en rasjonell-analytisk- til en intuitiv beslutningstakingsmodell. Dette støttes av Klein (1999) som hevder at når tiden er knapp og konsekvensen av å ikke beslutte kan føre til tap av liv eller alvorlig skade, vil beslutningstaker med ekspertise benytte seg mønstergjenkjennende beslutningsprosesser. Når UEH-patruljene gikk inn i *aksjonsfasen (fase 2)* var rasjonell-analytiske beslutningsprosesser fraværende, og alle

deltakerne ble tolket til å benytte seg av intuitive beslutningsprosesser innenfor rammene av legalitet relatert til bevåpnede oppdrag.

Klein sin teori rundt intuitiv beslutningstaking, Recognition-Primed Decision model (RPD), hviler på ekspertens evne til å ta hurtige adekvate beslutninger i kritiske situasjoner med liten tid til rådighet basert på kunnskap fra tidligere erfaringer som er lagret i hukommelsen (Klein, 1999). Case-deltakernes erfaring og treningsgrunnlag fra lignende situasjoner ble lagt til grunn for vurderingen av deltakerne som eksperter på sitt fagfelt. Alle deltakerne i casestudien hevdet at de stor grad gjenkjente scenariet enten fra trening, og/eller reelle oppdrag. UEH-personell blir underlagt en seleksjonsprosess før implementering i UEH, og denne faktoren påstås å understøtte deres ekspertkompetanse innen håndtering av trusselsituasjoner med høy risiko hvor det er en trussel om bruk av våpen, farlig gjenstand eller grov vold. Kahneman (2015) som i utgangspunktet var skeptisk til eksperters intuisjon i forbindelse med beslutningstaking støtter synet at eksperter kan ta rasjonelle intuitive beslutninger under forutsetning av å inneha ekspertise og at situasjonene beslutningene tas i har gjentakende regelmessighet (Kahneman & Klein, 2009).

Streben etter den perfekte beslutningen kan hevdes å være en teoretisk øvelse. Simon (1957) hevdet at det å tilstrebe fullstendig rasjonelle beslutninger hverken er realistisk eller ønskelig fordi det verken er tid til innhenting eller bearbeiding av informasjonen som skal legges til grunn for en ubetinget rasjonell beslutning. Simon hevdet videre at beslutninger blir tatt ved hjelp av heuristikker og at beslutningstakerne legger til grunn de faktorene som er av størst betydning for et ønsket utfall – beslutningstaking ut ifra begrenset rasjonalitet. Simon (1957) legger med dette premisset for naturalistisk beslutningstaking og Klein (1999) sin RPD-teori.

Forskningsresultatet viste at flere av deltakerne selekterte ut den informasjonen som ble vurdert som viktig. Når de gjentok informasjonen gitt av operasjonssentralen kunne vi på lyd og video observere at de gjenga kun deler informasjonen. Dette ble tolket til å være den informasjonen de la vekt på i sin trusselvurdering. Dette kan være en god taktikk for å unngå å havne i informasjonsbeslutningsfellen. Johnsen (2018) beskriver starten av et tidskritisk oppdrag vil preges av lite informasjon og mange beslutningsalternativer. Ønsket om å ta best mulige beslutninger fører til etterspørring av mer informasjon (beslutningsgrunnlag). Til slutt finnes det

mye informasjon, men begrensingen som ligger i tid til rådighet, gir få beslutningsalternativer. I verste fall ingen. Logikken ligger i å ta beslutninger innenfor rammen av nok informasjon og nok alternativer som er «gode nok».

En av patruljelederne begrunnet nedprioritering av lytting til sambandet med at de hadde nok inngangsverdier til å gjennomføre oppdraget og uttrykte han selekterte ut den informasjonen som han vurderte som viktigst for oppdragsløsningen. Patruljelederen måtte prioritere kommunikasjon med makker, påkledning av verneutstyr og mentale forberedelser foran å tilegne seg sekundærinformasjon fra operasjonssentralen. Endsley (1995) hevder at persepsjonen blir selektiv hvis en kognitivt blir utfordret til å forholde seg simultant til mange arbeidsoppgaver.

Resultatene fra vår forskning menes å gi støtte til påstanden om at intuitiv beslutningstaking er den foretrukne beslutningsmodellen for UEH-teamet under forutsetning av at beslutningstakere innehar ekspertise i form av den kunnskapen og erfaringen som skal til for å kunne benytte seg av Kleins (1999) RPD-modell. Samtidig bør situasjonens kontekst inneholde tidsnød og alvorlige konsekvenser ved fravær av raske beslutninger. Hvis tidsrammen utvides og risikoen reduseres kan det være fornuftig og gå fra en intuitiv til en mer rasjonell-analytisk beslutningsmodell. Det samme kan gjelde for tidskritiske situasjoner hvor alternativene er mange og kunnskapen om situasjonen er begrenset (Johnsen, 2018).

Våre forskningsresultater bør sees i kontekst av casets narrativ og forutsetning. Det trenger ikke nødvendigvis være slik at en intuitiv beslutningstaking er å foretrekke under enhver omstendighet. Selv om en fullstendig rasjonell beslutningstaking er en teoretisk øvelse (Simon, 1957) så fremstår det som formålstjenlig å fundamentere beslutninger på et så rasjonelt grunnlag som mulig, også polititaktiske operasjoner med høy trussel. Valg av hva som er den mest optimale beslutningsmodellen blir derfor situasjonsbetinget selv om intuitiv beslutningstaking fremheves som den foretrukne beslutningsmodellen i dynamiske hendelser preget av tidsnød og usikkerhet, og hvor konsekvensene av beslutningene kan utgjøre en fare for liv og helse (Johnsen, 2018).

Resultatene i casestudien viste seg i stor grad å være i overensstemmelse med Kleins RPD-modell. Hukommelsen til deltakerne ble primært trigget av persipering av opplysningene gitt

over samband fra operasjonssentralen, og sekundært ut ifra det som de selv persiperte ved ankomst til åstedet. Deltakerne uttalte at mentale bilder ut i fra persepsjon ga grunnlaget for prediksjon av worst case-scenario og forståelse av hva som var det foretrukne taktiske tiltak for å nøytrale risikoen.

Resultatene våre viste videre at SA er en sentral del av beslutningsprosessen og at graden av SA kan være avgjørende for om beslutningen fører til en handling med ønsket effekt. Endsley (1995) hevder at kvaliteten på beslutninger i dynamiske situasjoner hviler på evnen til å opparbeide relevant SA. Casestudien tolkes til å bekrefte Endsley sin påstand. Den viste at når enkelte deltakere av ukjente årsaker ikke fikk med seg vesentlig informasjon på nivå 1 – persepsjon, fylte de ut informasjonen som manglet med det de trodde de manglet. Dette førte til følgefeil på alle de tre SA-nivåene og utløste atferd som i en reell situasjon kunne ha fått alvorlige uønskede konsekvenser.

Et eksempel på dette var tjenestepersonen som trodde at gjerningspersonen bodde i leiligheten til den ene trusselutsatte, og lot gjerningspersonen gå inn i leiligheten med en stor kniv til tross for at han like forut hadde truet med å drepe den trusselutsatte. Det var flere av patruljene som ikke oppfattet adressene og hvem som bodde hvor. Dette anses som kritisk informasjon med tanke på beslutninger og polititaktiske tiltak.

Johnsen (2018) hevder at SA er et viktig element når man snakker om beslutningsmodeller, men han trekker også fram begrepet *standard operative prosedyrer* (SOP). SOPer kan være med på å forenkle beslutningstakingen ved at man kan gi standardiserte handlingsalternativer for gjentagende situasjoner (Borch & Andreassen, 2020). SOP må ikke bli for rigide fordi SA må være dynamisk tilpasset endringer i situasjonsbildet (Endsley, 1995). Eksempel på dette kan illustreres med at gjerningspersonen i caset endret trusselbilde ved å rette trusselen mot politiet, i stedet for de fornærmede. Lover, forskrifter og instruksverk på sin side er styrende, og kan være med på å legge begrensninger for hvilken taktisk atferd som blir besluttet. Politiet og UEH vil alltid ha sitt beslutningsvindu innenfor de til enhver tid gitte legale rammer.

Studien viste at patruljenes beslutninger og handlingsalternativer gjennomgående ble påvirket av den juridiske rammen som politiet plikter å operere innenfor. De fleste patruljene vurderte

behovet for bruk av maktmidler sett opp mot trusselen de stod overfor. De forela spørsmålet om bevæpning for operasjonssentralen som våpeninstruksen for politiet krever, og forholdt seg til de reglene som regulerer selve bruken av våpen. I tillegg forholdt de seg dynamisk til politilovens bestemmelser om bruk av makt sett i relasjon til trusselbildet (Politoloven, 1995, §6).

Dette gir seg uttrykk i at UEH-patruljene kontinuerlig må vurdere om maktbruken er forholdsmessig, forsvarlig og nødvendig ut ifra hvordan situasjonen oppfattes av den enkelte tjenesteperson i sanntid. Slike vurderinger sammenholdt med oppdragsutførelsen kan være utfordrende og kan generere stress. Stress trenger ikke nødvendigvis føre til dårlige beslutninger, men effekten stressorer kan føre til dårligere absorbering av informasjon, forstyrrelser av arbeidsminnet og mindre kapasitet til fokus på arbeidsoppgavene (Klein, 1999). Stress kan føre til lavere grad av oppmerksomhet, som gjør at viktige signaler og informasjon kan gå tapt, SA reduseres og gi en ugunstig påvirkning på beslutninger (Johnsen, 2018). Når UEH-laget skulle prosessere en større mengde informasjon samtidig som antall arbeidsoppgaver økte og tiden gikk, ble det observert en seleksjon av informasjon, nedsatt konsentrasjon ved at de ikke fikk med seg enkle meldinger og at den interne kommunikasjonen minket. Det å forholde seg til flere ting som skjer parallelt slik at en mister oversikt og konsentrasjon, er en av de viktigste faktorene som begrenser SA. Spesielt gjelder dette i situasjoner med høy kompleksitet og stor informasjonstilgang (Endsley, 1995).

Kognitive skjema og mentale modeller kan også få betydning for SA og prege beslutningstakingen. Slike kan dannes som følge av tidligere erfaringer og lagres i hukommelsen til bruk som beslutningsgrunnlag i kommende lignende situasjoner. Utfordringen kan oppstå hvis den mentale modellen blir statisk og skjemaet ikke tilpasses situasjonens dynamikk når omgivelsene gir nye signaler om behov for endring i planer og målsettinger (Endsley, 1995). Casestudien viste at flere av deltakerne evnet å ha en dynamisk tilpasning til endringer i situasjonen i aksjonsfasen.

Noen av deltakerne klarte ikke å forholde seg til dynamikken ved at de forholdt seg til plan for utførelse som ble lagt like etter det første meldingsmottaket. Vi tolket det til at disse deltakerne ikke hadde like høy grad av SA i aksjonsfasen, og følgelig brukte en del tid på omstilling og tilpasning til den taktiske atferden makkeren initierte. Årsakene til dette menes å ligge i

manglende kommunikasjon og trening i deling av SA. Trening i effektiv kommunikasjon, krystrening av arbeidsoppgaver og koordineringstrening har vist seg å gjøre teamarbeid mer effektivt (Salas, et al., 1995).

En annen faktor som burde motivere for slik trening, er at manglende SA har vist seg som en vesentlig faktor for feilslutninger. Spesielt tillegges manglende evne til å oppfatte og tolke (persepsjon) signalene i miljøet rundt seg som en hovedårsak til feil i beslutningstaking – SA nivå 1 (67%). Deretter følger manglende forståelse – nivå 2 (20%), og til slutt manglende evne til prediksjon av fremtidig utfall (13%) (Sneddon, et al., 2006). Utvikling av kompetanse om hvordan UEH-teamet kan øve på å dele SA og etablere felles SA kan formentlig fungere som en sikkerhetsmekanisme som bidrar til bedre beslutningstaking.

5.6 Implikasjoner og forslag til videre forskning

Resultatene fra undersøkelsene bestrider ikke de vitenskapelige teorien som er valgt som utgangspunkt for forskningsprosjektets deduktive metodiske tilnærming. Våre funn er med på og styrke eksisterende vitenskapelige teorier rundt etablering individuell og felles SA (Endsley, 1995 og beslutningstaking i krisesituasjoner og (Kahneman & Klein, 2009). Selv om resultatene framstod som tydelige blant de som deltok i caset, kan ikke funnene tillegges signifikant betydning. Til det er antall deltakere og representativiteten blant dem for svak. Vi benyttet et begrenset utvalg av UEH-personell, begrenset til kun ett politidistrikt, uten å ta hensyn til faktorer som alder, kjønn og erfaring. Empirien fra casestudien er heller ikke signifikant nok til å bidra til utvikling eller supplement av ny teori, men funnene reiser flere viktige spørsmål som kan relateres til polititaktisk opplæring. Funnene kan benyttes til å bevisstgjøre UEH-personell om kognitive faktorer som påvirker prosessen i å etablere SA, og hvordan graden av SA kan påvirke beslutninger positivt og negativt. Våre funn viser også nødvendigheten av adekvat kommunikasjon for å ha mulighet til å etablere en felles SA, og at slik kommunikasjon bør inngå som en naturlig del i polititaktisk trening og øving. Dette underbygges av annen forskning (Salas et al., 1995). En økt bevissthet og kunnskap rundt SA, beslutningstaking og teamprosesser kan bidra til å øke kvaliteten på beslutningene i reelle situasjoner (Endsley, 1995; Salas et al., 2005). For å øke hurtigheten på å ta raske rasjonelle intuitive beslutninger foreslås det å trene og øve på gjentakende situasjoner som tjenestepersonene kan stå overfor i praksis.

Det er mulig å utvide forskningsstudien fra å gjelde et begrenset geografisk perspektiv til å gjelde flere eller alle politidistrikter, samt bruke et større antall deltakere. Det vil i større grad kunne gi signifikante svar på om hvilke faktorer som påvirker SA i UEH-team. Det er også mulig å snevre inn problemstillingen, og på den måten gå mer i dybden på de enkelte temaene SA, beslutningstaking eller teamprosesser .

Et annet element som ikke er omhandlet i denne oppgaven er hvordan digitale hjelpemidler og applikasjoner kan benyttes som støtte for å etablere SA i kritiske situasjoner. Et forskningsarbeid om hvordan etablering av høyere SA, delt SA og team-SA kan etableres ved hjelp av digitale plattformer, kunne vært med på å optimalisere brukersnittet med tanke på politiets og UEH-teamets bruk i tidskriser med alvorlige uønskede konsekvenser. Også forskning som har som mål å utvikle treningsmetodikk for etablering av SA i team ville ha vært nyttig.

Det vil også være mulig å videreutvikle metoden for å se på etablering av SA mellom team fra forskjellige nivåer (strategisk, operasjonelt og taktisk), eller mellom team fra forskjellige beredskapsorganisasjoner.

6.0 Konklusjon

Basert på problemstillingen om hvilke faktorer som påvirker UEH-teams situasjonsbevissthet i krisesituasjoner, viser denne forskningen at (1) persepsjon, (2) kommunikasjon, (3) indre/ytre kognitive distraksjoner, (4) i relasjon til tid og (5) trusselnivå, er faktorene som i størst grad påvirker UEH-personellens SA. Kognitiv overbelastning i en kombinasjon av høy informasjonsflyt og mentale og fysiske forberedelser (stress) påvirket premisene for etablering av SA og beslutningsprosessen. Flere simultane gjøremål var en vesentlig faktor som påvirket deltakernes SA negativt. Persepsjon og tolkning av sambandsmeldinger, samtidig som deltakerne ikledde seg verneutstyr og klargjorde utstyr, førte til at kommunikasjon delvis ble falt bort eller ble prioritert bort, og førte til lavere SA.

Etablering av felles SA internt i UEH-teamet mislyktes i stor grad i meldings- og utrykningsfasen. Det ble tidvis utført sirkelkommunikasjon mellom operasjonssentral og sambandsoperatør, men sjåføren ble ikke implementert i kommunikasjonen. Dette resulterte i at

det ikke ble nivellert en gjensidig oppfatning, forståelse og prediksjon av situasjonen internt i patruljen. Felles SA ble tolket til å øke betraktelig i aksjonsfasen. Dette virker å være et resultat av at SA raskere ble etablert ved kognitiv gjenkjenning av situasjonen, kombinert med en effektiv kommunikasjon i stikkordsform. Deltagernes direkte eksponering for sanseintrykk i aksjonsfasen gjorde dem til premissleverandører for egen persepsjon. Sistnevnte faktor, sammenholdt med tidligere erfaringer fra lignende situasjoner, virker å ha ført til høyere grad av SA.

Resultatene viste at rasjonell-analytiske beslutningsprosesser nesten var fraværende, og at det var intuitive og mønstergjenkjenningende beslutningsmodeller som dominerte. I aksjonsfasen, da kommunikasjonen ble mer effektiv, ble kritiske beslutninger tatt individuelt, uavhengig av hierarkisk posisjon. Den andre tjenestepersonen tilkjennegav tillit til beslutningen ved å tilpasse seg initiativtager på en slik måte at de sammen fungerte som en enhet.

På generell basis virker *tid* å være en vesentlig faktor for å etablere individuell og felles SA. Valg av beslutningsmodell virker til å avhenge av tid til rådighet, relatert til beslutningens konsekvens. SA, enten den er felles eller individuell, påvirkes i stor grad av kunnskapsgrunnlag i relasjon til persepsjon, kommunikasjon, distraksjoner, trusselnivå og tid. SA virker videre å være fundamentet de fleste beslutninger er bygget på.

Litteraturliste

- 't Hart, P. & Boin, R.A. (2001). Between crisis and normalcy: the long shadow of post-crisis politics. I U. Rosenthal, R. A. Boin & L. K. Comfort (Red.), *Managing Crisis; Threats, Dilemmas, Opportunities*. (s. 28-46). Charles C. Thomas
- Aandal, J. (2015). *Intuitive beslutninger i krisesituasjoner- en studie av noviser sine beslutninger under simulert trening på en krisesituasjon*. [Mastergradsavhandling]. Universitetet i Stavanger.
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An analytic tool for qualitative research. *Qualitative Research*, 1(3), 385–405. <https://doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Baumann, M. R., Sniezek, J. A. & Buerkle, C. A. (2001). Self-evaluation, stress, and performance: A model of decision making under acute stress. I E. Salas & G. Klein (Red.), *Linking expertise and naturalistic decision making* (s. 139–158). Psychology Press.
- Borch, O. J. & Andreassen, N. (2020). *Beredskapsorganisasjon og kriseledelse*. Fagbokforlaget.
- Borglund, E. A. M. & Hansson, J. (2022). Tactical police interventions: Design challenges for situational awareness. *Proceedings of the International ISCRAM Conference*, s. 1037-1047.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. Sage Publications.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2018). *Doing Interviews*. Sage publications.

- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2012). Intervjuet. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder, empiri og teoriutvikling*. (s. 17-45).
- Brun, W. & Kobbeltvedt, T. (2005). Beslutningstaking i operative situasjoner. I J. Eid og B.H. Johnsen. *Operativ psykologi*. Fagbokforlaget.
- Burrows, C. (2007). Critical decision making by police firearms officers: A review of Officer Perception, response, and reaction. *Policing*, 1(3), 273–283.
<https://doi.org/10.1093/police/pam046>
- Cannon-Bowers, J. A., Salas, E. & Converse, S. (1993). Shared mental models. I: J.N. Castellan (red.) *Individual and Group Decision making* (s. 221- 246) Erlbaum.
- Christiansen, A. M. (2017). Hva er situasjonsbevissthet: Teori eller teoretisering? I E. Carlström, E. Kristiansen & L. I. Magnussen, L. I. (Red.). *Samvirke- en lærebok i beredskap*. (s. 33-44) Universitetsforlaget.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications.
- Crichton, M. & Flin, R. (2017). Command Decision Making. I R. H. Flin, & K. Arbuthnot (Red.). *Incident command: Tales from the hot seat*. (s. 201-238) Routledge.
- Eid, J. (2018) Persepsjon. I J. Eid & B.H. Johnsen (Red.), *Operativ psykologi*. (s. 93-117) Fagbokforlaget.
- Eid, J. & Johnsen, B. H. (2018). *Operativ psykologi*. Fagbokforlaget.
- Endsley, M. R. (1995). Toward a theory of situation awareness in Dynamic Systems. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 37(1), 32–64.
<https://doi.org/10.1518/001872095779049543>

- Endsley, M. R. (2000). Theoretical underpinnings of situation awareness: A critical review. I M.R. Endsley & D. J. Garland (Red.), *Situation awareness analysis and measurement*. CRC Press.
- Endsley, M. R. (2009). The role of situation awareness in naturalistic decision making. I C. E. Zsombok & G. Klein (Red.), *Naturalistic decision making*. (s. 269- 283) Routledge.
- Endsley, M. R. (2011). *Designing for situation awareness: An approach to user-centered design*. CRC Press.
- Endsley, M.R. & Jones, G. J. (1996). Sources of situation awareness errors in aviation. *Aviation Space and Environmental Medicine*, 67(6), 507-512
- Endsley, M.R. & Jones, W.M. (2001). A model of inter- and intra-team situation awareness: Implications for design, training and measurement. I M. R. Endsley, M. MacNeese & E. Salas (Red.), *New trends in cooperative activities: Understanding System Dynamics in complex environments*. (s. 1-24) Human Factors and Ergonomics Society.
- Espevik, R. (2019). Godt teamarbeid. I B.H Johnsen & J. Eid (2019). *Operativ Psykologi 2: Anvendte aspekter*. (s. 101-114) Fagbokforlaget.
- Espevik, R., Johnsen, B. H. & Eid, J. (2018) Grupper og operative team. I J. Eid & B. J. Johnsen (Red.), *Operativ psykologi*. (s. 227-248) Fagbokforlaget.
- Espevik, R., Johnsen, B. H., Saus, E. R., Sanden, S. & Olsen, O. K. (2021). Teamwork on patrol: Investigating teamwork processes and underlying coordinating mechanisms in a police training program. *Frontiers in Psychology*, 12.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.702347>

- Flin, R., Pender, Z., Wujec, L., Grant, V. & Stewart, E. (2007). Police officers' assessment of operational situations. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 30(2), 310–323. <https://doi.org/10.1108/13639510710753289>
- Hellevik, O. (1995). *Sosiologisk metode*. Universitetsforlaget.
- Helsloot, I. & Ruitenbergh, A. (2004). Citizen response to disasters: A survey of literature and some practical implications. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 12(3), 98–111. [10.1111/j.0966-0879.2004.00440.x](https://doi.org/10.1111/j.0966-0879.2004.00440.x)
- Henriksen, S. V. & Kruke, B. I. (2020). Norwegian police use of firearms: Critical decision-making in dynamic and stressful situations. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 7(2), 99–120. <https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2020-02-03>
- Huhta, J. M., Nota, P. M., Nyman, M., Pietilä, E. & Ropo, E. (2021). Universal police behaviours during critical incidents and their connection to personality: A preliminary study. *Nordic Journal of Studies in Policing*, 8(1), 1–18. <https://doi.org/10.18261/issn.2703-7045-2021-01-04>
- Huhta, J.M., Di Nota, P. M., Surakka, V., Isokoski, P. & Ropo, E. (2022). Experience-dependent effects to situational awareness in police officers: An eye tracking study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(9), 5047. <https://doi.org/10.3390/ijerph19095047>
- Huhta, J.M., Di Nota, P. M., Hietanen, T. & Ropo, E. (2023). Deriving expert knowledge of situational awareness in policing: A mixed-methods study. *Journal of Police and Criminal Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s11896-023-09574-6>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (4. utg.). Abstrakt forlag.

- Johnsen, B.H. (2018). Beslutningstaking i operative situasjoner. I J. Eid & B. H. Johnsen, (Red.), *Operativ psykologi*. (s. 251-267) Fagbokforlaget.
- Jones, N. A., Ross, H., Lynam, T., Perez, P. & Leitch A. (2011). Mental models: an interdisciplinary synthesis of theory and methods. *Ecology and Society* 16(1): 46
- Kahneman, D. (2015). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux.
- Kahneman, D. & Klein, G. (2009). Conditions for intuitive expertise: A failure to disagree. *American Psychologist*, 64(6), 515–526. <https://doi.org/10.1037/a0016755>
- Klein, G. A. (1999). *Sources of power: How people make decisions*. MIT Press.
- Klein, G. A., Calderwood, R. & Clinton-Cirocco, A. (1986). Rapid decision making on the Fire Ground. *Proceedings of the Human Factors Society Annual Meeting*, 30(6), 576–580. <https://doi.org/10.1177/154193128603000616>
- Krumsvik, R. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative Forskningsintervju*. Gyldendal akademisk.
- Lee, J. D., Wickens, C. D., Liu, Y. & Boyle, L. N. (2017). *Designing for people: An introduction to human factors engineering*. CenterSpace.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications.
- Matthews, M.D., Eid, J., Johnsen, B.H. & Boe, O.C. (2011). A comparison of expert ratings and self-assessments of situation awareness during a combat fatigue course. *Mil. Psychol.* 23 (2), 125–136.
- Mitchell, L. & Flin, R. (2007). Shooting decisions by police firearms officers. *Journal of Cognitive Engineering and Decision Making*, 1(4), 375–390. <https://doi.org/10.1518/155534307x264861>

- Orasanu, J., Martin L. & Davison, J. (2001). Cognitive and contextual factors in aviation accidents: decision errors. I E. Salas & G. Klein (Red.), *Linking expertise and naturalistic decision making* (s. 139–158). Psychology Press.
- Politidirektoratet. (2011). *Politiets beredskapssystemer del 1*. Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2020). *Politiets beredskapssystemer del 1*. Politidirektoratet.
- Politi høgskolen. (2018, 17. august). *Kursplan, Utdanning av innsatspersonell til politiets utrykningsenheter*.
<https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/operativt-politiarbeid/grunnutdanning-innsatspersonell-kategori-3/>
- Politiinstruksen. (1990). *Alminnelig tjenesteinstruks for politiet* (FOR-1990-06-22-3963).
<https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963?q=politiinstruksen>
- Politi loven. (1995). *Lov om politiet* (LOV-1995-08-04-53). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode - En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Universitetsforlaget.
- Raudaskoski, P. (2012). Observasjonsmetoder. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder - empiri og teoriutvikling* (s. 81-99) Gyldendal akademisk.
- Rosenthal, U., 't Hart, P. & Charles, M. T. (1989). The World of Crises and Crisis Management. I U. Rosenthal, M. T. Charles & P. 't Hart (Red.), *Coping With Crises: The Management of Disasters, Riots and Terrorism* (s. 3–33). Charles C. Thomas.
- Rouse, W. B. & Morris, N. M. (1986). On looking into the black box: Prospects and limits in the search for mental models. *Psychological Bulletin*, 100(3), 349–363.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.100.3.349>

- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2003). Techniques to identify themes. *Field Methods*, 15(1), 85–109. <https://doi.org/10.1177/1525822x02239569>
- Salas, E., Cannon-Bowers, J. A. & Blickensderfer, E. L. (1993). Team Performance and Training Research: Emerging Principles. *Journal of the Washington Academy of Sciences*, 83 (2), 81-106
- Salas, E., Prince, C. B. & Shrestha, L. (1995). Situation Awareness in Team performance: Implication for Measurement and Training. *Human factors*, 37(1), 123-136.
- Salas, E., Sims, D. E. & Burke, C. S. (2005). Is there a “big five” in teamwork? *Small Group Research*, 36(5), 555–599. <https://doi.org/10.1177/1046496405277134>
- Salmon, P. M., Stanton, N. A., Walker, G. H., Baber, C., Jenkins, D. P., McMaster, R. & Young, M. S. (2008). What really is going on? review of situation awareness models for individuals and teams. *Theoretical Issues in Ergonomics Science*, 9(4), 297–323. <https://doi.org/10.1080/14639220701561775>
- Salmon, P. M., Stanton, N. A., Walker, G. H. & Jenkins, D. P. (2009). *Distributed situation awareness: Theory, measurement and application to teamwork*. CRC Press.
- Saus, E.-R., Johnsen, B. H., Eid, J., Riisem, P. K., Andersen, R. & Thayer, J. F. (2006). The effect of brief situational awareness training in a police shooting simulator: An experimental study. *Military Psychology*, 18. https://doi.org/10.1207/s15327876mp1803s_2
- Simon, H. (1957). *Models of Man: Social and Rational- Mathematical Essays on Rational Human Behavior in a Social Setting*, John Wiley & Sons Inc.

- Smith, K. & Hancock, P. A. (1995). Situation awareness is adaptive, externally directed consciousness. *Human Factors*, 37: 137–148
- Sneddon, A., Mearns, K. & Flin, R. (2006). Situation awareness and safety in offshore drill crews. *Cognition, Technology & Work*, 8(4), 255–267.
<https://doi.org/10.1007/s10111-006-0040-1>
- Stanton, N. A., Stewart, R., Harris, D., Houghton, R. J., Baber, C., McMaster, R., Salmon, P., Hoyle, G., Walker, G., Young, M. S., Linsell, M., Dymott, R. & Green, D. (2006). Distributed situation awareness in dynamic systems: Theoretical development and application of an ergonomics methodology. *Ergonomics*, 49(12-13), 1288–1311.
<https://doi.org/10.1080/00140130600612762>
- Stanton, N. A., Salmon, P. M., Walker, G. H., Salas, E. & Hancock, P. A. (2017). State-of-science: Situation awareness in individuals, teams and systems. *Ergonomics*, 60(4), 449–466. <https://doi.org/10.1080/00140139.2017.1278796>
- Sykes, R. & Brent, E. (1983). *Policing, a social behaviourist perspective*. Rutgers University Press
- Tannenbaum, S. I. & Salas, E. (2020). *Teams that work: The seven drivers of Team Effectiveness*. Oxford University Press.
- Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Van de Walle, B., Bruggemans, B. & Comes, T. (2016). Improving situation awareness in crisis response teams: An experimental analysis of enriched information and centralized coordination. *International Journal of Human-Computer Studies*, 95, 66–79.
<https://doi.org/10.1016/j.ijhcs.2016.05.001>

- Verhage, A., Noppe, J., Feys, Y. & Ledegen, E. (2018). Force, stress, and decision-making within the Belgian police: The impact of stressful situations on police decision-making. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 33(4), 345–357.
<https://doi.org/10.1007/s11896-018-9262-4>
- Våpeninstruks for politiet. (2015). *Våpeninstruks for politiet* (FOR-2015-07-02-1088). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2015-07-02-1088>
- Yates, J. F. (2001). “Outsider:” Impression of naturalistic decision making. I E. Salas & G. A. Klein (Red.), *Linking expertise and naturalistic decision making*. (s. 9–34). Psychology press.
- Yin, R. K. (2015). *Case Study Research: Design and Method*. Sage Publications.
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods*. Sage Publications.
- Zsombok, C. (1997). Naturalistic decision-making: Where are we now? I C. Zsombok & G. Klein (Red.), *Naturalistic decision-making*. (s. 3–16). Lawrence Erlbaum Associates.

Vedlegg

Vedlegg 1- Observasjonsskjema

Patruljenummer:

Meldings- og utrykningsfasen:	Ja	Nei	Poeng	Kommentar
1. <u>Sirkelkommunikasjon?</u> (2)*				
2. Anmodning om bevæpning? (1)				
3. Vurdering av bruk av vemeutstyr? (1)				
4. Gjentas beskrivelsen mellom patruljen og OPS? (1)				
5. Gjentas beskrivelsen internt? (1)				
6. Samhandling/ kommunikasjon med OPS? (1)				
7. Benyttes hele/ deler av 5-punktsordre og/eller situasjonsvurdering? (3)				
8. Diskuterer patruljen "most likely/most dangerous?" (2)				
9. Diskuterer patruljen prioritering i oppdraget? (2)				
10. <u>Sirkelkommunikasjon</u> for å tilstrebe ny SA? (2)				
11. Ny situasjonsvurdering og revidering av oppdrag/plan? (2)				

Aksjonsfasen:

12. Engasjerer patruljen GP med anrop, pålegg, trussel om bruk av maktmidler eller en kombinasjon av overnevnte? (2)				
13. Bli GP pågrepet på en måte som er nødvendig, forsvarlig og hensiktsmessig? (2)				
14. Handler patruljen i følgende prioriterte rekkefølge; Nøytralisere GP/ lage en barriere mellom GP og fornærmede; lokalisere, sikre og behandle fornærmede; sit.rap. (3)				
15. Intern kommunikasjon i aksjonsfasen? (3)				
16. Samhandling i aksjonsfasen? (2)				
17. Tilstrekkelig <u>tilbakemeld.</u> til OPS? (1)				

* Tall i parentes er mulig antall poeng å oppnå for hver KAP

Vedlegg 2- Intervjuguide

Intervjuguide

Alder:

Antall år i politiet:

Antall år på patruljeseksjonen:

Antall år i UEH:

På en skala fra 1-10, i hvor stor grad vil du si at du har stått i en lignende situasjon på jobb. 1 er i svært liten grad, 10 er i svært stor grad:

(Ekspertise i den konkrete oppdraget, beslutningsstil?, RPD?)

På en skala fra 1-10, i hvor stor grad har treningen du har fått på PHS og i etaten, forberedt deg på denne situasjonen. 1 er i svært liten grad, 10 er i svært stor grad:

(Mentalt forberedt, RPD, interessant om det er forskjell på løsning av case på de som har erfaring/ trening i lignende situasjoner og de som ikke har erfaring/trening)

1. Hvordan oppfattet du den initielle meldingen fra operasjonssentralen? *(Kan si noe om graden av SA på alle nivåer)*
2. Hvordan tolket du trusselen i den initielle meldinga? *(forståelse av situasjonen, samme forståelse som makker?)*
3. Hva var grunnen til at du valgte å ta på/ ikke ta på verneutstyr? *(projisering, og forståelse også med tanke på tid til rådighet/ hvor mye det haster. Sier også noe om vurdering av trussel samt prioritering, eksempelvis egensikkerhet vs behov for raskt å komme til stedet. Samsvarer dette med hvordan de tolket trusselen?)*
4. Hva var beskrivelsen av GP dere fikk fra OPS?
(En form for kontrollspørsmål. Om deltakeren har oppfattet beskrivelsen i meldinga på samband. Samme som makker?)
5. Dere spurte/ spurte ikke etter mer etterretningsinformasjon underveis i den initielle meldingen. Hva var grunnen til det? *(Trenge de mer info fordi de ikke fikk med seg alt eller følte de et behov for mer info? window of opportunity, informasjonsbekreftelsesfellen. Trenger de mer enn det som allerede er gitt, eller er det bedre å bruke tida på forberedelser og stole på at OPS kommer med mer etter hvert)*

6. Når dere fikk en oppdatert melding fra OPS før dere ankom, endret det noe på deres forståelse av situasjonen og oppdraget? *(Evner de å se at situasjonen er mer kompleks, SA, samsvarer med utførelse?)*
7. Rett før dere ankom åstedet, hva anså du at oppdraget deres var og hvilke prioriteringer hadde du sett for deg? *(nivå 1, 2 og 3, samsvar med observasjonsskjema?)*
8. Hvordan oppfattet du situasjonen da dere ankom? *(nivå 1 og 2, samsvarer med makker?)*
9. Beskriv hendelsesforløpet da dere ankom og frem til GP var pågrepet. *(Nivå 1 og 2. Nivå 3 dersom deltakeren kommer inn på hvordan situasjonen kunne ha utviklet seg)*
10. Kan du beskrive hvorfor du valgte å handle på måten du gjorde? *(Får kandidaten til å konkret peke på hva det var som gjorde at han handlet/ ikke handlet. Samsvar med observasjonsskjema?)*
11. Hva ser du for deg hadde skjedd dersom politiet ikke kom tidsnok til stedet? *(Nivå 3, evne til projeksjon)*
12. Hvordan vil du selv vurdere deres løsning av oppdraget?
13. Dersom dere skulle løst oppdraget på nytt, er det noe du ville gjort noe annerledes? *(Begge overnevnte spørsmål kan gi oss svar på om deltakeren er fornøyd med løsningen. Det kan gi en indikasjon på oppnådd SA på samtlige nivåer. Vil også kunne gi validitet til KAPene våre ved at de trekker frem eksempler på "best practice"-løsninger, eksempelvis "vi skulle ha lagt en bedre plan/ vi skulle ha sikret at vi hadde samme situasjonsforståelse, vi skulle ikke ha latt GP forsvinne inn døra".)*
14. Er det greit for deg at vi tar kontakt i etterkant dersom det skulle dukke opp ytterligere spørsmål? *(må huske å få med dette på slutten. Fort gjort å glemme noe)*

Vedlegg 3- Detaljert beskrivelse av det simulerte politioppdraget

Dreiebok:

Under følger en dreiebok for det simulerte politioppdraget. Dokumentet er brukt som utgangspunkt for operasjonssentralens kommunikasjon med patruljen, samt som et hjelpedokument for oss som observatører.

Meldings- og utrykningsfasen:

To polititjenestepersoner sitter i patruljebilen, ca 400 meter fra stedet hvor caset gjennomføres. De har ikke innsyn til selve åstedet. Utstyret de har på seg er det samme som de bruker i den daglige patruljetjenesten. De er begge bevæpnet med pistol, mens tohåndsvåpen, verneutstyr, skjold, førstehjelpsutstyr og breacher-set er plassert i patruljebilen på vanlig måte.

OPS: *“E35 dette er 0X”*

-----avventer respons fra patruljen-----

OPS: *“Vi mottar melding fra Siv Hansen i Krinkelkroken 2. Hennes eksamboer, Jørgen Pedersen, står utenfor adressen og holder noe som ligner på en stor kniv i hånda. Han oppfører seg truende, og melder virker svært bekymra for at han skal komme seg inn. Hun har låst seg inne på badet. Vi hørte roping i bakgrunnen, rett før det ble brutt med melder. E35, dere er ca. 4 minutter unna, og blir første enhet på stedet.”*

-----avventer respons fra patruljen-----

OPS: *“Beskrivelse av mannen:
Ca. 185 cm, kort brunt/ grått hår
Lue
Mørk jakke
Blå bukser
Briller*

“Vi kommer tilbake med mer info så fort vi får mer.”

-----avventer respons fra patruljen-----

Vi lar det så gå 120 sekunder for at patruljen skal få mulighet til å planlegge hvordan oppdraget skal håndteres, før neste melding kommer. Kommer det spørsmål fra patruljen, svarer operatøren “vi kommer tilbake med mer info så fort vi får det.”

OPS: *“E35 – dette er 0X”*

-----avventer respons fra patruljen-----

OPS: *«Nå får vi inn flere meldinger på dette. Naboen til Siv ringer også nå, og sier at mannen akkurat har vært utenfor hos ham. Han var sint og truende, og uttalte at han skulle drepe naboen om han ikke kom seg vekk.»*

-----avventer respons fra patruljen-----

OPS: *“Naboen sier at mannen har en kjøkkenkniv i hånda”*

-----avventer respons fra patruljen-----

OPS: *“Vi har gjort søk på mistenkte Pedersen, og han er godt kjent av politiet. Vold, narkotika og trusler med skytevåpen fra mai i år”*

-----avventer respons fra patruljen-----

Patruljen vil ikke få mer informasjon enn dette, selv om de ber om det på samband. Ved spørsmål skal det svares “vi jobber med å få mer informasjon” eller lignende

Aksjonsfasen

Etter 4 minutter og 30 sekunder er tiden til utrykning brukt opp, og patruljen går nå inn i aksjonsfasen. De får beskjed av oss om at de nå er kommet frem til stedet de nå står plassert. De kan kjøre videre på eget initiativ når de ønsker det. De vil bruke ca 30 sekunder frem til stedet. Når patruljen ankommer åstedet skal markøren som spiller Jørgen Pedersen, stå med en stor kniv i hånda, godt synlig for patruljen. Ca 15 meter bak ham står inngangsdøra til naboen i åpen stilling. Ekskjæresten sin leilighet befinner seg ca 30 meter til høyre for markøren. Begge dørene er tydelig merket med adressen.

Da patruljen stanser og går ut av bilen, begynner markøren å bevege seg sakte mot naboens dør, og fortsetter til han blir målbehandlet av patruljen. Patruljen skal ha en reell mulighet til å stoppe ham.

Bildet viser åstedet. **Grønn** pil markerer naboens åpne dør, mens **rød** pil viser ekskjærestens inngangsdør. **Blå** pil viser gjerningspersonens plassering ved patruljens ankomst.

Det kan utspille seg to scenarioer etter dette tidspunktet:

Scenario 1: Markøren blir konfrontert før han kommer seg inn den åpne døra.

Scenario 2: Markøren kommer seg inn døra før politiet rekker å stoppe ham.

Markørens handlingsmåte ved scenario 1: Patruljen må tydelig anrope gjerningspersonen, og enten ved ord eller handling, vise at de vurderer bruk av skytevåpen for at markøren skal respondere. Han vil da snu seg mot patruljen, følge anvisninger om å stå i ro, og kaste fra seg kniven når han er ca 15-20 meter unna patruljen. Markøren vil så bevege seg hurtig mot patruljen uten noe i hendene. Han vil angripe dem fysisk.

- Kommer markøren helt fram til patruljen, blir han lagt i bakken og pågrepet etter litt motstand.
- Blir markøren utsatt for pepperspray har dette virkning og han overgir seg.
- Blir markøren slått med batong, har dette virkning og han overgir seg.
- Dersom patruljen skyter varselskudd fortsetter han sitt angrep.
- Dersom patruljen skyter gjerningspersonen, faller han på bakken og overgir seg.

Markørens handlingsmåte ved scenario 2: Markøren kommer seg inn døra til naboen uten at patruljen rekker å stoppe ham. Etter ca 5 sekunder kommer markøren ut igjen uten noe i hendene. Han vil så bevege seg hurtig mot patruljen og angripe dem fysisk.

- Samme handlingsmønster som i scenario 1.

Etter at gjerningspersonen er tatt kontroll på, fortsetter oppdraget frem til patruljen har sjekket adressen til de to fornærmede (Siv Hansen og naboen) og har gitt tilbakemelding til operasjonssentralen.

Vedlegg 4- Skjema for tematisk analyse- anonymisert eksempel

Patrulje X

<u>Hovedkategori</u>	<u>Underkategori</u>	<u>Sitat fra intervju</u>	<u>Eksempler fra observasjons-skjema</u>	<u>Eksempler fra film og lyd</u>	<u>Kommentarer</u>
Persepsjon	Oppfattelse av situasjonen	<p>XA: Han er på utsiden, og eksen har kommet seg inn på et rom.</p> <p>XB: Ganske tydelig melding. Vi har et sted, vi har en beskrivelse og en situasjon. Hun har gjemt seg.</p> <p>XA: Ja, ja nå er det slik at han begynner å oppsøke andre folk en eksen, og med den kniven.</p> <p>XB: Han har også gått fra stedet og fremsatt noen trusler mot naboen</p> <p>XA: Jeg ser noe, men jeg ser ikke at det er en kniv bare noe som han går og holder i hånda.</p> <p>XB: Jeg er helt avhengig av makker sine observasjoner</p>	- Ingen intern sirkel-kommunikasjon	- Leder leser tilbake den initielle meldinga til OPS. Men diskuterer ikke internt.	<p>- Det er en liten forskjell i hvordan de oppfattet den initielle meldingen jfr intervjuet. XB sammenblander 1. og 2. melding, har sannsynligvis ingen betydning.</p> <p>- Meldinga om at naboen er trua oppfattes tilsynelatende likt, jfr. intervjuet.</p> <p>- Når de kommer frem er det kun XA som ser GP med noe i hånda.</p>
	Bidrag til felles, intern oppfattelse	XA: Ikke den store kollokvien, men jeg sa at vi tar på oss TTV, hjelm og plastskjold også så jeg på han, så møtte jeg litt spørrende øyne på TTVèn, men ok, enig, sa han.	- Ingen intern SLK - Ingen ny sit.v. etter siste melding	XA inviterer ikke XB til closed loop eller beslutningstaking. XB tar heller ikke initiativ.	
	Distraksjonskilder	XA: Vi skal klargjøre skjold akkurat i den fasen vi står å gjør oss klar så er det litt	Patruljen kjører seg for nært GP og havner i en litt	- Tar på seg verneutstyr samtidig som det kommer flere meldinger på	- I fasen hvor de tar på seg verneutstyr kommer det flere meldinger. Ikke sikkert begge fikk

		<p>trafikk på sambandet. Jeg står og tar på meg hjelmen og jeg må fokusere på det jeg må ha, at utstyret sitter.</p> <p>XB: Nei, det er jo mye info her. Så man må sjalte ut det som er viktig.</p> <p>XA: Det dugget så hinsides på frontruta.</p> <p>XB: Jeg er helt avhengig av makker sine observasjoner for med den bilen vi har satt oss inn i så dugger det noe voldsomt på min side.</p> <p>XA: Det er mørkt, det er dårlig sikt</p> <p>XB: Jeg vurderte å gå ut av bilen tidligere og begynne å klargjøre utstyr, men da veit jeg at simultankapasiteten slår inn, da går jeg glipp av informasjon.</p> <p>XB: Vi har bare fire minutter til vi er fremme. Vi skal ta på oss utstyr og alt det der.</p>	<p>uheldig situasjon når GP går mot dem.</p>	<p>samband.</p> <p>- Dugger voldsomt på ruten i aksjonsfasen. Sjøfører ser ikke ut.</p>	<p>med seg alt. Erfaringsmessig er det vanskelig.</p> <p>- Sjøfører så ikke ut gjennom frontrute. Kan ha vært medvirkende årsak til at de kjører nære GP.</p>
Forståelse av situasjonen	Felles forståelse av situasjonen	<p>XA: Pri en er at vi tar ut han</p> <p>XB: Jeg hadde sett for meg at oppdraget er å sikre tredjeperson</p> <p>XA: Samtidig svarer jeg bare mottatt på det jeg får av info</p> <p>XA: På forhånd hadde jeg bestemt meg at vi skulle sitte i bilen</p>	<p>- Verken 5-p. eller sit. v. benyttes av patruljen.</p>	<p>- XA kommer meg sin plan uten å diskutere med makker.</p>	<p>- Forskjellig forståelse av hva pri 1 i oppdraget er. Ikke sikkert dette har stor betydning i caset, men når det er usikkerhet rundt dette så har man ikke snakket nok om det.</p> <p>- XA legger plan uten å forsikre seg om at makker har samme nivå 1 og nivå 2 SA.</p>

		<p>XA: Jeg ser noe, men jeg ser ikke at det er en kniv bare noe som han går og holder i hånda. Også står han i ro,</p> <p>XB: At han står utenfor med en kniv, rolig.</p> <p>XA: Og i mitt hode der begynte jeg å tenke scenario PLIVO</p> <p>XB: Hun har gjemt seg, så det er ikke umiddelbart sånn at det er kjempedårlig tid.</p>			<p>- “Svarer bare mottatt på det jeg får av info” er et sitat som gir et godt bilde av at patruljen ikke vet om begge to har samme SA.</p> <p>- Litt ulik forståelse av situasjonen.</p> <p>XA opp mot PLIVO, XB ikke kjempe dårlig tid.</p>
	Felles mentale modeller	<p>XA: Og i mitt hode der begynte jeg å tenke scenario PLIVO og da var jeg inni bobla der.</p> <p>XB: Han har jo også mulighet til å varsle oss om det, så det er ikke pågående voldsutøvelse.</p>			<p>To forskjellige handlingsmønstre ved PLIVO/ ikke PLIVO. Ikke sikkert de har felles mentale modeller her. Kan dette ha påvirket valget av TTV, jfr. punktet under.</p>
	Opplevelse av trussel	<p>XA: Det er snakk om kniv. Derfor sier jeg til makker at vi tar på oss TTV. Han hadde egentlig ikke tenkt å ta på seg TTVèn, men ok.</p> <p>XB: Begge melderer har observert kniv, eller det er trua med kniv. Den siste melderer observerte en stor kniv. Og han uttaler at han skal drepe. Så jeg tenker jo at det er en reell trussel om voldsutøvelse.</p> <p>XB: Hun har gjemt seg, så det er ikke umiddelbart sånn at det er kjempe dårlig tid.</p>		<p>- Ser ikke ut til at XB har tenkt å ta på seg TTV. Men XA spør og svarer på sitt eget spørsmål.</p>	
Prediksjon	Påregnelig utvikling	<p>XA: Og i mitt hode der begynte jeg å tenke scenario</p>			<p>XA heller mot PLIVO, XB mener det ikke er pågående voldsutøvelse.</p>

		<p>PLIVO og da var jeg inni bobla der.</p> <p>XB: Han har jo også mulighet til å varsle oss om det, så det er ikke pågående voldsutøvelse.</p> <p>XA: Vi ønsket å ta ut gjennomføringsevnen ved å sitte i bilen hvor han ikke får tatt oss fysisk.</p> <p>XB: Så ved å ta på alt så er vi klar for om det skulle dukke opp et skytevåpen også.</p>			<p>- Trusselen mot dem blir viktigst og selve handlingsmønstre kan tyde på at de ikke så det som særlig påregnelig at GP tok seg inn til noen av de fornærmede. De kan ikke hindre GP å gå inn døra hvis de blir sittende i bilen.</p>
	Most likely/most dangerous	<p>XA: Ja, det verste utfallet er hvis han lykkes med å drepe noen, det verste utfallet er at vi må skyte for å, et dødelig skudd mot han.</p> <p>XB: jeg tenker jo at hvis politiet ikke rykker ut på det her så blir det jo et potensielt drapsåsted da.</p>	Diskuterer ikke.	Det nevnes ikke bilen.	<p>Diskuterer ikke dette i oppdraget. Blir stilt spm i intervjuet. Da svarer de begge sammenfallende.</p>
Kommunikasjon	Verbal/ Non-verbal	<p>XA: Ikke den store kollokvien, men jeg sa at vi tar på oss TTV, hjelm og plastskjold også så jeg på han, så møtte jeg litt spørrende øyne på TTVen, men ok, enig, sa han.</p> <p>XB: NN flytter seg bak bilen og kommer og er klar til å bistå i gripefunksjon så jeg gir ham tida til å komme frem før jeg tar tak i han, så vi tar tak i han ganske samtidig</p>			<p>- De “spørrende øynene” er nok til at XA forstår at makker ikke hadde tenkt til ta på TTV.</p> <p>- Posisjon og bevegelsesmønster på makker kan være god nonverbal kommunikasjon.</p>
	Sirkelkommunikasjo		- SLK med OPS på den første	Pikett leser tilbake sin situasjonsoppfattelse/	- Når XA gjentar essensen av oppdraget i melding til OPS, så kan

			meldinga. - Ingen sirkel-kommunikasjon internt.	situasjonsforståelse. Sier "Siv Hagen" (ikke Hansen), men ellers korrekt oppfattelse av melding	også makker høre dette.
Beslutninger	Hvilke beslutninger som tas	XB : Når vi har fått kontroll på han, setter vi ham inn i bilen.		- XA beslutter hvilket handlingsmønster de skal forholde seg til. - Hvor nære de kjører bestemmes av leder - GP blir pågrepet ved bruk av AT.	- Å sette GP i bilen er en kritisk beslutning som "koster" mange sekunder, da de ikke har kontroll på fornærmede.
	Intuitiv vs analytisk	XB : Gjerningspersonen blir lokalisert, tatt på kontroll på og man skal videre for å lokalisere en potensielt skada. Et ganske ordinært, skarpt oppdrag. XB : Vi har trent på denne type scenario mange ganger.	Kun en kort plan fra leder.	Patruljen tar, slik vi vurderer det, intuitive beslutninger. Både XA og XB hevder stor grad av gjenkjenning i forhold til trening og erfaring relatert til oppdraget. XA 10 og XB 7. Kan tolkes til å være recognition primed decision making (RPD)	Begge har erfaring fra både trening og reelle lignende oppdrag. Fordi de snakker såpass lite seg i mellom, kan det tyde på at de beslutningene som tas er intuitive. De har ikke diskutert seg imellom hva de skal gjøre når de kommer frem til stedet. Har de analysert i sitt eget hode?
	Kritiske beslutninger som tas av kun en i patruljen	XA : Vi ønsket å ta ut gjennomføringsevnen ved å sitte i bilen hvor han ikke får tatt oss fysisk.		- XA beslutter hvilket handlingsmønster de skal forholde seg til. Planen kommer uten at det er diskutert med sjåfør. - XA beslutter hvor nære GP de skal kjøre - GP blir pågrepet ved bruk av AT - Ledelse og fellesbeslutninger tas av XA XB tar ingen beslutninger på vegne av patruljen i	- Planen er en av de mest kritiske beslutningene fordi det legger føringer for hele patruljen. - Beslutning om bruk av TTV tas i realiteten av leder her. - Fordi XB ikke ser ut av frontruta blir det XA sin beslutning om å kjøre nære. - XB tar beslutningen om å pågripe ved bruk av AT.

				melding og utrykningsfasen, men tar egne beslutninger i forbindelse med aksjonsfasen og pågripelsen.	
--	--	--	--	--	--

Kommentar:

Nivå 1:

Det er noe forskjeller i hvordan patruljen oppfatter den initielle meldingen, jf. intervjuet. Det samme gjelder når meldinga om naboen kommer. Vi får ikke innblikk i hvordan de oppfatter den i bilen fordi de ikke snakker sammen om situasjonen. Vi har kun intervjuet å forholde oss til.

I fasen hvor de tar på seg verneutstyr kommer det flere meldinger. Ikke sikkert begge fikk med seg alt. Erfaringsmessig er det vanskelig og begge sier også i intervjuet at det er en forstyrrende faktor. I selve aksjonsfasen ser ikke sjåføren ut gjennom frontrute fordi det dugger. Kan ha vært medvirkende årsak til at de kjører veldig nære GP. Han er helt avhengig av makker sin beskrivelse av situasjonen. Det er i tillegg tett snøvær og også dette kan påvirke situasjonsoppfattelsen negativt.

Et relevant spørsmål vedrørende persepsjonen kan være i hvilken mental grad de er tilstede, og hvilke kognitive forstyrrelser (ikke relevante tanker) som gjør seg gjeldende i denne fasen. De gir begge uttrykk for at de for en overload av informasjon fra OPS og at de selekterer informasjon ut ifra det de individuelt mener er viktig.

Den individuelle oppfattelsen av meldingen blir ikke delt. Sprik i oppfattelsen av meldingen kan føre til et sprik situasjonsforståelsen

og prediksjonen hvis den ikke blir korrigert ved gjensidig kommunikasjon f.eks. sirkelkommunikasjon.

Nivå 2:

Selv om begge på patruljen får utlest den samme meldingen og oppfatter mye av den ganske likt, er det forskjell på hvordan den tolkes. **XA** tolker meldingen i ytterste konsekvens opp mot pågående livstruende vold, mens **XB** etter den initielle meldingen ikke mener at det er tidskritisk fordi den trusselutsatte har låst seg inn på et rom og foreløpig er utenfor trusselutøvers rekkevidde. Etter den sekundære utlesningen oppfattes det slik at patruljen får en mer felles situasjonsforståelse, men at den fortsatt ikke er lik.

Det er blant annet forskjellig forståelse av hva pri 1 i oppdraget er. Det kan lett føre til misforståelser og usikkerhet. Eksempel på dette kan være at leder ønsker at de kjører bilen helt inn til GP, men sjåfør skjønner ikke hvorfor de skal det når oppdraget deres først og fremst er å skape en barriere mellom GP og fornærmede. Det er ikke vanskelig å se for seg at dette kan ha uheldige konsekvenser. Det er ikke sikkert at forskjellige forståelse for oppdragets prioritet hadde innvirkning på hvordan caset ble løst, men når det er usikkerhet rundt dette så er det åpenbart snakket for lite om.

XA legger plan uten å forsikre seg om at makker har samme nivå 1 og nivå 2 SA. Det er lite sirkelkommunikasjon internt, og de snakker lite sammen om situasjonen. **XA**: “*Samtidig svarer jeg bare mottatt på det jeg får av info*” er et sitat som gir et godt bilde av hvordan patruljen jobber. De tar det for gitt at den andre får med seg og forstår situasjonen på samme måte.

Selv om begge, i litt forskjellig grad, har oppfattet og forstått at det er en potensiell livstruende situasjon for de trusselutsatte, så bærer gjennomføringen preg av at det er politipatruljen som er trusselutsatt. De velger å skape en barriere mellom politiet og trusselutøver i stedet for mellom gj.mann og de trusselutsatte (velger å sitte i bil).

Det er **XA** tar beslutningene og forsikrer seg ikke om at **XB** har forstått. Vi kan ikke utelukke tilstedeværelse av felles mentale

modeller. **XA** og **XB** har jobbet lenge sammen. Utsagnene i intervjuene kan derimot indikere at felle mentale modeller ikke er helt til stede. **XA** inviterer ikke **XB** til closed loop eller beslutningstaking. **XB** tar heller ikke initiativ.

Nivå 3:

Selv om begge, i litt forskjellig grad, har oppfattet og forstått at det er en potensiell livstruende situasjon for de trusselutsatte, så bærer gjennomføringen preg av at det er politipatruljen som trusselutsatt. De velger å skape en barriere mellom politiet og trusselutøver i stedet for mellom gj.mann og de trusselutsatte (velger å sitte i bil). Trusselen mot **patruljen** blir viktigst og selve handlingsmønstrer kan tyde på at de ikke så det som mest påregnelig (most likely) at GP tok seg inn til noen av de fornærmede. De kan ikke hindre GP å gå inn døra hvis de blir sittende i bilen.

Patruljen svarer i intervjuet hva de anser som most dangerous, men diskuterer ikke dette i oppdraget. De svarer sammenfallende i intervjusituasjonen.

Kommunikasjon:

Patruljen kommuniserer lite sammen. Noe sirkelkommunikasjon med OPS, som kan være positivt for å oppnå felles SA, men det er i de fleste tilfeller ikke nok. Det er en generell mangel på gjensidig kommunikasjon i form av avklaringer rundt persepsjon og situasjonsforståelse, samt hvordan de ser for seg situasjonen utvikle seg.

Videre er det slik at planen blir lagt av **XA** og ikke diskutert eller kommunisert direkte med **XB**. Mangel på en overordnet, validert plan for utførelse og mangel på kommunikasjon blir sannsynligvis til fravær av felles mentale modeller. Føler **XA** på et press fra OPS om at han må komme med en plan/ utførelse til dem raskt? (flere patruljer hvor dette ble et tema) Det virker som om kommunikasjonen med OPS i svært stor grad går utover forberedelsene internt i patruljen.

I aksjonsfasen kommuniserer patruljen noe mer sammen. Dette tvinger seg frem da sjåfør ikke ser noe pga dugg på ruta. XA “guider” ham frem samtidig som han sier hva han ser. “*Mann med kniv, rett foran oss til venstre*”.

Beslutninger:

Ledelse og fellesbeslutninger tas av XA. XB tar ingen beslutninger på vegne av patruljen i meldings- og utrykningsfasen, men tar egen beslutning i forbindelse med aksjonsfasen da han pågriper GP ved bruk av AT.

Beslutningen om hvilket handlingsmønster patruljen skal ha, er en av de mest kritiske beslutningene fordi det legger føringer for hele oppdraget. Denne beslutningen tas av XA alene, og det samme gjelder i realiteten om bruk av TTV.

Begge har erfaring fra både trening og reelle lignende oppdrag. Fordi de snakker såpass lite seg i mellom, kan det tyde på at de beslutningene som tas er intuitive. De har ikke diskutert seg imellom hva de skal gjøre når de kommer frem til stedet. Har de analysert i sitt eget hode? Mulig, men lite sannsynlig ettersom det er mye prat med OPS og lite tid tilgjengelig.

Vedlegg 5- Invitasjon til deltakelse og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet: "Hvilke faktorer påvirker UEH teams situasjonsbevissthet i krisesituasjoner?"

Formål

Prosjektet er en del av Kristoffer Moen og Thor Inge Oxholm Aas sin masteroppgave i beredskap og kriseledelse ved Nord universitet. Formålet med prosjektet er å finne svar på hvilke faktorer som påvirker UEH-teams situasjonsbevissthet på individ- og teamnivå, når de løser kritiske oppdrag. Vi ønsker også å se på hvordan teamene tar beslutninger, og hvilke grunnlag disse tas på. Vi håper at svarene prosjektet gir kan brukes i trening, under øving og ved reelle hendelser. Vi ønsker at resultatet av prosjektet kan bidra til at UEH-personell og andre beredskaps- og kriseteam optimaliserer kvaliteten på beslutningene for å på best mulig måte nå måloppnåelse og ønsket tilstand. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg. Alle deltakerne vil bli anonymisert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Det er Nord universitet som er ansvarlig for forskningsprosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får tilbudet om å delta fordi du er aktiv i politiets UEH-avdeling.

Hva innebærer det for deg å delta?

Deltagelse innebærer å gjennomføre et simulert politioppdrag sammen med en annen tjenesteperson, tilknyttet UEH. Etter endt gjennomføring ønsker vi å intervju og stille deg noen spørsmål rundt utførelsen. Hele deltakelsen skjer på politiets treningssenter (ikke offentlig sted), og er estimert til ca. 45 minutter. Ved gjennomføringen av caset vil det bli brukt video- og lydopptak. Anonymisering skjer ved bruk av balaklava (finlandshette). Intervjuet vil bli tatt opp

på lyd, men det vil ikke bli stilt spørsmål om personopplysninger som kan knytte deg til deltagelse i prosjektet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Vi vil gi hver deltaker en kode som er knyttet opp mot en separat navneliste, som ikke lagres sammen med datamaterialet som blir innsamlet i forbindelse med prosjektet. De som vil ha tilgang til navnet ditt er studentene Kristoffer Moen (ansatt i politiet), Thor Inge Oxholm Aas (ansatt i politiet) og veileder førsteamanuensis Gunhild B Sætren ved Nord universitet.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når oppgaven blir godkjent og er ferdig sensurert medio juni 2023. Etter endt godkjenning vil listen med navn som kan knytte personer opp mot den personlige koden bli slettet. Dataene vil på den måten bli anonymisert, og anonymisert datamateriale kan bli brukt innen videre forskning.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord universitet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Førsteamanuensis Gunhild Birgitte Sætren, Nord universitet, epost: gunhild.b.satren@nord.no
- Student Thor Inge Oxholm Aas, Nord universitet, epost: thor.i.aas@student.nord.no
- Student Kristoffer Moen, Nord universitet, epost: kristoffer.moen@student.nord.no
- Vårt personvernombud: Toril I. Kringen, Nord universitet, epost: toril.i.kringen@nord.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

Personverntjenester på epost: (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Gunhild B. Sætren

Førsteamanuensis

Prosjektansvarlig veileder

Kristoffer Moen

student

Thor Inge Oxholm Aas

student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, “*Hvilke faktorer påvirker UEH teams situasjonsbevissthet i krisesituasjoner?*”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i casegjennomføringen
- å delta i intervju

Jeg samtykker videre til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 6- Meldeskjema til NSD

[Meldeskjema](#) / [MBA - "Hvordan påvirker situasjonsbevissthet beslutningsprosessene..."](#) / Eksport

Meldeskjema

Referansenummer

143580

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Bilder eller videoopptak av personer
- Lydopptak av personer

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

MBA - "Hvordan påvirker situasjonsbevissthet beslutningsprosessene i politiets UEH-team i krisesituasjoner?"

Prosjektbeskrivelse

Formålet med oppgaven er å søke og få svar på hvilket grunnlag medlemmer i politiets utrykningsenhet fatter sine beslutninger på i tidskritiske situasjoner. Funnene i fra undersøkelsen kan kanskje være med på å gi noen svar som kan få betydning bevisstgjøring av UEH-personell på hva som påvirker beslutningstakingen deres når de står foran tidskritiske situasjoner med høy trusler. Dette kan igjen brukes til mentale forberedelse, individuell trening og øving. Det overordnede formålet er å søke etter funn som kan bedre politiets måloppnåelse i nevnte situasjoner.

Dersom personopplysningene skal behandles til andre formål enn behandlingen for dette prosjektet, beskriv hvilke

Ikke aktuelt

Begrunn hvorfor det er nødvendig å behandle personopplysningene

Vi trenger å behandle personopplysningene for å få svare ut problemstilling og forskerspørsmålene. Vår intensjon er å holde innsamlingen av personopplysninger til et minimum.

Ekstern finansiering

Ikke utfyllt

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Thor Inge Oxholm Aas, thor.inge.aas@wemail.no, tlf: 95030940

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Handelshøgskolen / Marked, organisasjon og ledelse

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Gunhild B Sætren, gunhild.b.satren@nord.no, tlf: 74823727

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Medlemmer av politiets UEH-team

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Rekruttering i egen organisasjon politiet. Utvalgsriteriene er utført ut i fra hvem som besitter funksjonen som UEH-personell.

Alder

25 - 54

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Bilder eller videoopptak av personer
- Lydopptak av personer

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Personlig intervju

Vedlegg

Intervjuguide (tentativ).docx

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

Personvernerklæring forskningsdeltagere.doc

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Manuelt (papir)
- Muntlig

Beskriv

Samtykkene vil bli presentert ved rekrutteringen, og i forkant av undersøkelsene.

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Skriftlig (elektronisk, papir), muntlig ved direkte tale eller ved telefon.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

Ved skriftlig eller muntlig forespørsel. Får også mulighet til å

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

- Annen godkjenning

Annen godkjenning

Samtykke til bruk av respondenter og fasiliteter fra egen organisasjon Trøndelag politidistrikt

Behandling

Hvor behandles personopplysningene?

- Private enheter

Hvem behandler/har tilgang til personopplysningene?

- Student (studentprosjekt)
- Prosjektansvarlig

Tilgjengeliggjøres personopplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Personopplysningene anonymiseres fortløpende

Varighet

Prosjektperiode

19.09.2022 - 25.05.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data anonymiseres (sletter/omskriver personopplysningene)

Hvilke anonymiseringstiltak vil bli foretatt?

- Personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

Vedlegg 7- Svar fra NSD

[Meldeskjema](#) / [MBA - "Hvordan påvirker situasjonsbevissthet beslutningsprosesse..."](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

143580

Vurderingstype

Standard

Dato

01.11.2022

Prosjekttittel

MBA - "Hvordan påvirker situasjonsbevissthet beslutningsprosessene i politiets UEH-team i krisesituasjoner?"

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Handelshøgskolen / Marked, organisasjon og ledelse

Prosjektansvarlig

Gunhild B Sætren

Student

Thor Inge Oxholm Aas

Prosjektperiode

19.09.2022 - 25.05.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 25.05.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar**OM VURDERINGEN**

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!